

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2018

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici Acad. Dinu C. Giurescu
 Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
 Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
 Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
 Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef: Col. (r) Hagop Hairabetian

Secretar de redacție: Gl. bg. (r) Maria Ilie

Membri: Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
 Gl. mr. (r) Marin Ioniță
 Gl. bg. (r) Nechifor Ignat
 Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
 Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
 Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- SRI – 28 de ani în serviciul României 5

Centenarul Marii Uniri

- Jertfă, lacrimă și dăruire de sine. Unirile anului 1918. Un proiect politic realizat de neamul românesc 11
Lect. univ. dr. Radu Romînașu, Oradea
- Pantelimon Halippa – unul dintre corifeii Marii Uniri 25
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Marea Unire de la 1918 și „erorile” Ungariei de până atunci 31
Dr. Vasile Lechințan, istoric, Cluj-Napoca
- Trianon 100: fantomele lui Bela Kun și Miklos Horthy bântuie o Europă în derivă 34
Gl. bg. (r) Gheorghe Dragomir

File de istorie

- Legitimarea numelui statului român în vâltoarea revoluției pașoptiste 41
Col. (r) dr. Aurel V. David
- Opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu 58
10. Opoziția prin trimiterea de mesaje în străinătate
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

Memorie profesională

- Spionaj în orașul de la poalele Tâmppei 80
Col. (r) Liviu Găitan
- Avarie gravă 87
Col. (r) prof. univ. dr. ing. Marian Rizea
- Recunoștința 90
Col. (r) Valeriu Dogaru
- Acțiunea „Dunărea” 91
Col. (r) Octavian Sârzea
- Un fapt divers și nu numai 93
Col. (r) Stelian Popescu

Coltul mizantropului

- Scurte dar edificatoare fragmente de istorie
Col. (r) Hagop Hairabetian 95

Atitudini

- Războiul asimetric, terorismul și telepatia
Col. (r) Alexandru Bochiș 98
- Trecutul și prezentul pornesc la drum, rearanjând lumea
Lt. col. (r) Ion Șandru 103

În sprijinul culturii de securitate

- Radiografia terorii: de la democrație la interesele pentru resurse
Cms. șef prof. univ. dr. Nicolae Radu 109
- Între mit și realitate: rolul femeii în *intelligence*
Col. (r) Liviu Găitan 115
- Note de lectură
- Aurel I. Rogojan: Iulian Vlad – Confesiuni pentru istorie (Colegiul de redacție)
- Florin Buștiuc: Minighid de pregătire și protecție contrainformativă (Dr. Tiberiu Tănase) 132

Pagini literare

- 137
- Mircea Dorin Istrate, Gheorghe Trifu, Viorel Pop, Alexandru Pârvu-Prundu, Corin Bianu, Emil Dreptate, Ioan Florian, Dumitru Dănău

Din activitatea ACMRR-SRI

- 143
- **Prezenți în viața și cultura cetății** 146
- **Noi apariții editoriale** 147
- **Dialog cu cititorii și corespondenții** 148
Col. (r) Liviu Găitan: Pledoarie pentru scris
- **Vitralii – Lumini și umbre: prezență și ecouri** 152

SRI – 28 DE ANI ÎN SERVICIUL ROMÂNIEI

În acest an, în care aniversăm 100 de ani de la Marea Unire, se cuvine să evocăm, în panoplia acestui mare eveniment, și alte momente importante ale devenirii românești, între care, la 26 martie 1990, este consemnată înființarea Serviciului Român de Informații, instituție fundamentală a statului român, așa cum sunt, în orice stat al lumii, structurile naționale de informații.

Serviciul național de informații a purtat în România diverse denumiri – Siguranța Statului, Serviciul Special de Informații, Securitate, SRI. În fiecare etapă istorică, Serviciul de Informații a avut trăsături caracteristice și direcții de acțiune conforme cu nivelul de dezvoltare al societății românești și a fost marcat, în mod evident, de regimurile politice – democratice sau totalitare – în care a funcționat. Indiferent de perioadele istorice, Serviciul de Informații a apărut interesele perene ale poporului și statului român, independența, suveranitatea, unitatea și integritatea României.

Actualul Serviciu – Serviciul Român de Informații – împlinește, în anul Centenarului, 28 de ani de la înființare. Este mult, este puțin? La scară istorică este puțin, la scară umană este vârsta unui om în deplină maturitate.

Privind la Serviciul de astăzi, unui neavizat i-ar fi dificil să înțeleagă dificultățile cu care acesta se confrunta la începutul anilor '90. Reformele în domeniul politic, instituțional și economic – caracteristice etapei de început a restructurării societății românești după schimbarea de regim – au avut loc pe un fond social tensionat și în absența unor mecanisme legislative adecvate, care să garanteze prezervarea intereselor naționale, inclusiv a celor din sfera securității.

La sfârșitul lunii decembrie 1989, Departamentul Securității Statului a fost desființat, generându-se astfel un vid instituțional și normativ în materia securității naționale. La trei luni distanță de la această decizie, sub presiunea în creștere a unor tensiuni cu răbufniri violente, prin Decretul nr.181 din 26 martie 1990, Consiliul Provizoriu de Uniune Națională (CPUN) a înființat Serviciul Român de Informații. După un an a fost adoptată Legea Siguranței Naționale (Legea 51/1991), iar ulterior Legea de organizare și funcționare a SRI (Legea nr.14/1992). Acel moment poate fi considerat punctul inițial al unui lung proces

de edificare a unui serviciu de informații modern, capabil să răspundă provocărilor mediului intern și internațional de securitate.

În 1993, Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT) a aprobat primul Regulament de Funcționare a Serviciului, care a stabilit atât structura organizatorică, relațiile cu celelalte instituții cu atribuții în domeniul securității naționale, cât și raporturile Serviciului cu CSAT, în calitate de autoritate mandată să-i organizeze și coordoneze activitatea. În același an, prin Hotărârea Parlamentului nr. 30 din 30 iunie 1993, a fost înființată Comisia Comună Permanentă a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității SRI. În 1997, 2001, 2008 au fost aprobate de CSAT noi Regulamente de organizare ale SRI, care au permis Serviciului să-și adapteze structurile organizatorice la evoluțiile mediului de securitate intern și internațional.

Concret, Contraspionajul, Apărarea Constituției, Securitatea economică, Antiterorismul au fost continuu întărite, concomitent cu înființarea și dezvoltarea unor structuri care să contracareze noile tipuri de amenințări, precum cele transfrontaliere și cele informatice. S-a dezvoltat și profesionalizat componenta analitică pentru valorificarea informațiilor obținute din surse secrete și/sau deschise. Produsele de *intelligence* transmise beneficiarilor legali – analize, evaluări de risc, prognoze – au fost tot mai bine receptate de cei cărora le erau destinate, constituindu-se în suport pentru adoptarea unor decizii importante pentru securitatea națională.

Fenomenul globalizării – cu avantajele și riscurile asociate – a fost corect sesizat de SRI încă din anii '990. Din acest considerent, realizând că noile tipuri și forme de amenințări – terorismul, migrația ilegală, crima organizată transfrontalieră, criminalitatea cibernetică – pot fi contracarate doar în parteneriat și cooperare cu servicii de informații ale altor state, SRI a căutat să-și dezvolte relații cu acestea.

Cu eforturi susținute pentru a depăși, pe de o parte, inhibiția reprezentanților Serviciului și, pe de altă parte, neîncrederea potențialilor parteneri, de la o etapă la alta Serviciul și-a construit și consolidat statutul de partener de înaltă încredere, deplin compatibil cu cele mai ridicate standarde profesionale din UE și NATO. Așa cum se știe, înalți oficiali străini au recunoscut că serviciile naționale – SRI și SIE – erau deplin integrate în

comunitatea informativă din UE și NATO, înainte de accederea României în cele două organizații.

Serviciul are în prezent relații parteneriale cu 119 servicii de informații și securitate ori structuri de aplicare a legii cu atribuții similare din 64 de țări¹, este membru cu drepturi depline în cele mai importante formate de cooperare ale Serviciilor europene de informații și un contribuitor net la asigurarea securității regionale și continentale.

Cum au fost posibile performanțele profesionale ale Serviciului în condițiile în care încă de la sfârșitul anilor '990 legislația în materia securității naționale nu mai corespundea realităților interne și internaționale? Răspunsul nu este simplu, aceste performanțe necesitând eforturi intelectuale susținute și mult devotament din partea tuturor angajaților Serviciului, fiecare pe zona lui de responsabilitate.

*

Pentru a înțelege mai bine necesitățile de modificare, completare și adaptare ale cadrului legislativ corespunzător realităților mediului actual de securitate, este util să facem o scurtă radiografie a evoluției acestuia pe parcursul a aproximativ 27 de ani.

La momentul adoptării Legii privind siguranța națională a României – Legea nr. 51/1991 – au fost prevăzute ca amenințări acele fapte, acțiuni sau inacțiuni, care aveau, de regulă, corespondent în conținutul infracțiunilor la adresa securității statului cuprinse în partea specială a Codului penal în vigoare la acele vremuri. De reținut că, la adoptarea acestei legi, România nu avea încă aprobată prin referendum noua Constituție (noiembrie 1991).

Mediul internațional de securitate s-a schimbat însă radical în numai câțiva ani după aceea. Au apărut amenințările asimetrice – crima organizată transfrontalieră, proliferarea armelor de distrugere în masă și mișcarea necontrolată a armamentului convențional. Amenințarea teroristă s-a internaționalizat și a intrat puternic în conexiuni cu rețele de crimă organizată și cu acțiuni ale unor entități, statale sau nonstatale, care traficaau produse, servicii și tehnologii cu dublă utilizare, civilă și militară, precum și armament și tehnică de luptă convențională.

¹ Conform celor menționate în pagina oficială www.sri.ro

Este evident că, în condițiile liberalizării relațiilor internaționale și ale accelerării proceselor specifice globalizării, România nu putea fi ferită de asemenea amenințări. Mai mult, demersurile de aderare la NATO și UE impuneau dezvoltarea capacităților operaționale de cunoaștere și prevenire a materializării acestor tipuri de amenințări la adresa securității naționale și, în egală măsură, la securitatea internațională. Ceva mai târziu, la începutul anilor 2000, s-au adăugat și amenințările asociate spațiului cibernetic, SRI fiind nevoit să-și dezvolte capabilitățile informative și tehnice – *cyberintelligence* – ulterior fiind desemnat și autoritate națională în domeniu.

Lipsa încadrării explicite a acestor fapte, situații și acțiuni în legislația specifică a fost de natură să îngreuneze asigurarea instrumentelor necesare prevenirii și contracarării eficiente a unor asemenea amenințări, atât pentru SRI, dar și pentru celelalte instituții cu atribuții în domeniu.

Abia după mai bine de 10 ani de la prima reglementare post-1989 a siguranței naționale (iulie 1991), s-a inițiat elaborarea a șase proiecte de lege, cunoscute ca „pachetul de legi privind securitatea națională”. Din păcate, pe parcursul derulării procedurilor legislative, factorii decidenți nu au ajuns la un consens nici până în ziua de azi.

Situația creată a arătat că, atâta timp cât orice inițiativă de restructurare a sistemului de securitate națională și de reglementare riguroasă a atribuțiilor și competențelor fiecărei instituții în parte este privită în spațiul public ca având la bază doar interese politice de moment și, uneori, ambiții și orgolii nejustificate, sunt puține șanse ca domeniul securității naționale a României să aibă un cadru legal coerent, solid și predictibil.

Cu toate acestea, apreciem că adoptarea unui nou cadru legislativ nu mai poate suferi amânări. Este momentul să fie regândit întreg sistemul securității naționale, iar pentru aceasta există suficiente atuuri: experiența acumulată de structurile informative românești în mai bine de un sfert de secol de funcționare într-o societate democratică și un stat de drept, întregită cu practica aliaților noștri din spațiul european și euroatlantic.

*

În condițiile în care propunerile legislative succesive vizând domeniul siguranței naționale nu s-au concretizat, transformarea Serviciului s-a realizat pe baza legislației existente în domeniu, a Strategiilor de Securitate Națională

(care stabileau, pentru fiecare etapă, principalele obiective și direcții de acțiune pentru toate componentele implicate în asigurarea securității României), a unor hotărâri ale CSAT și a singurului instrument normativ la dispoziția directorilor SRI, anume actele/norme interne.

Prin aceste documente, legi ori HG adoptate sau validate de Parlament, SRI a fost desemnat ca autoritate națională în domeniile: apărarea Constituției, contraspionaj, securitate economică, prevenirea și combaterea terorismului, cercetare radioelectronică, realizarea interceptărilor (până la apariția Deciziei Curții Constituționale), securitate cibernetică, colectarea, transportul, distribuirea și protecția pe teritoriul României a corespondenței clasificate (HG nr. 1349/2002), protecția informațiilor clasificate secret de stat (Legea nr. 182/2002 și HG nr. 585/2002).

În plan intern, au fost elaborate și operaționalizate succesiv documente strategice care au fundamentat transformările structurale și operaționale ale Serviciului. Un prim astfel de document a fost „*Strategia pe termen scurt și mediu*” din 2001, care a instituit norme de conduită profesională menite să conducă la coerența politicilor de resurse umane și a pregătirii personalului, concomitent cu redimensionarea structurilor și competențelor Serviciului. La finalul anului 2006 a fost lansată „*Viziunea strategică 2007-2010*”, care avea în vedere: flexibilitate în abordarea provocărilor și riscurilor de securitate; un flux unitar de coordonare a activităților desfășurate de structurile informative; creșterea vitezei de circulație a informațiilor în interesul Serviciului, respectiv către și de la instituțiile beneficiare partenere; realizarea unui cadru coerent de management al carierei, cu repere clare pentru evoluția profesională a angajaților.

„*Viziunea Strategică 2011-2015 - SRI în era informațională*” stabilea ca obiectiv consolidarea performanței operaționale și analitice ca urmare a utilizării noilor instrumente cibernetică, prin perfecționarea și specializarea resursei umane, dar și printr-o îmbunătățire a relaționării cu beneficiarii de informații.

„*Strategia de informații a SRI 2015-2019*” stabilește ca obiectiv orientarea misiunii de *intelligence* în sprijinul cetățenilor.

La acest moment aniversar, se cuvine menționat și că, în anul 2017, SRI a avut de depășit noi provocări în plan operațional și funcțional, în legătură cu care avem convingerea că au fost găsite cele mai adecvate soluții, asigurându-se consolidarea statutului de instituție performantă și credibilă.

Progresul instituțional – realizat în contextul nu tocmai favorabil marcat de globalizare, noi amenințări, dar și de neadecvare legislativă – se datorează în mod esențial resursei umane, care continuă să rămână cel mai valoros capital al Serviciului, fiind singura depozitară a celui mai important motor al dezvoltării, anume inovarea, fără de care competitivitatea este de neconceput.

Din fericire, dar nu din întâmplare, Serviciul a avut și are în continuare în structurile sale oameni de o foarte bună factură intelectuală, profesională și nu în ultimul rând morală (excepțiile nu fac decât să confirme regula), a căror raportare la societatea românească este ilustrată prin logo-ul „*Patria a priori*” și deviza „*Parteneriat în serviciul cetățenilor*”.

La împlinirea a 28 de ani de existență a SRI, veteranii Serviciului adresează actualilor ofițeri, subofițeri, maiștri militari și angajați civili felicitări pentru realizările profesionale și pentru devotamentul dovedit în apărarea și promovarea intereselor naționale ale României și ale cetățenilor săi.

La mulți ani, SRI!

Colegiul de redacție

CENTENARUL MARII UNIRI

JERTFĂ, LACRIMĂ ȘI DĂRUIRE DE SINE. UNIRILE ANULUI 1918. UN PROIECT POLITIC REALIZAT DE NEAMUL ROMÂNESC

„O lacrimă și o cunună de stejar nu sunt însă destul pentru mormântul eroilor. Să nu plângem și să nu împletim cununa dacă nu ne aducem aminte că avem mari și grele datorii către cei căzuți în luptă”. (Mihai Eminescu)

Idealul unirii tuturor românilor reprezintă o permanență a trecutului nostru. El a cunoscut o deplină împlinire prin hotărârea democratică de la 1 Decembrie 1918, de unire cu patria mamă, a românilor transilvăneni, precum și a teritoriului locuit din vechime de aceștia. Astfel, națiunea română și-a construit cu exemplară tenacitate și imense sacrificii statul ei național unitar. Se punea capăt unei îndelungate stări de fragmentarism teritorial și separatism politic.

România întregită, rotunda și adevărata patrie a tuturor românilor, și-a fixat, în memoria urmașilor, fireștile sale contururi geografice. Au trecut de atunci 100 de ani, timp în care România a fost supusă încercărilor dramatice din 1940, când teritoriul ei a fost amputat de țările vecine, sprijinite de statele totalitare nazist și sovietic.

După cel de-al Doilea Război Mondial, o parte însemnată a pământului românesc (teritoriul dintre Prut și Nistru, nordul Bucovinei, Transcarpatia) a fost inclus în Uniunea Sovietică, sub dominația căreia s-a aflat 40 de ani, până la prăbușirea unei asemenea alcătuiți statale artificiale. Astfel, s-a proclamat ca stat independent Republica Moldova, care cuprinde doar o parte a teritoriului românesc, restul intrând în componența Ucrainei.

Așadar, prezentul ne oferă imaginea unei Românii mai mici decât cea din 1918. Am fi avut, desigur, o profundă bucurie dacă în momentul sărbătoririi centenarului Marii Uniri, România ar fi arătat, sub raport teritorial, ca și cea din 1918. Am fi putut exclama ca și unul dintre consătenii marelui poet și filosof Lucian Blaga, cu inima plină de entuziasm: „*Trăiască România dodoloață*”!

În data de 1 Decembrie 2018 se va împlini un secol de când memorabila zi de 1 Decembrie 1918 este cinstită de întreaga națiune română. Atunci, prin hotărârea întregului popor român, se împlinea un deziderat politic, pentru îndeplinirea căruia au luptat mai multe generații de patrioți. Ne îndrituiau la

această unitate mult visată originea, istoria, limba, datinile, obiceiurile, idealurile și aspirațiile românilor de pretutindeni.

Unirea românilor s-a realizat în cadrul unui proces început cu dubla recunoaștere a lui Alexandru Ioan Cuza și lupta diplomatică dusă de acesta cu Marile Puteri pentru recunoașterea unirii Moldovei cu Țara Românească, a continuat apoi prin cucerirea independenței de stat a României și reunirea Dobrogei cu Țara, pentru a se încheia cu Unirile anului 1918, când unitatea românească s-a desăvârșit.

Independența și unitatea au fost câștigate cu arma în mână, iar hotărârile de unire au avut un caracter plebiscitar și democratic. Astfel, de-a lungul istoriei, poporul român, prin faptele sale, a dovedit că-și merită dreptul de a trăi unit și liber.

De la 1 Decembrie 1918 – ziua în care s-a vestit lumii, prin hotărârea Adunării Naționale de la Alba Iulia, Unirea tuturor românilor sub sceptrul regelui Ferdinand I – și până în timpul de față, fiecare cetățean al României întregite a avut prilej să asculte ori să citească diferite lămuriri cu privire la felul cum s-a înfăptuit Unirea și la temeiurile care îi garantează trăinicia.

Nu erau însă și nu sunt toate lămuririle izvorâte dintr-o cunoaștere deplină a împrejurărilor, nici dintr-o neprihănită iubire a adevărului istoric. Unii din cei ce le dau, mai ales străinii care nu au văzut din capul locului cu ochi buni întregirea României, urmăresc scopul de a înfățișa Unirea în așa fel încât să trezească în sufletul celor slabi de înger îndoiala, sugerând că ea nu ar fi fost izbânda neîndoielnică a vredniciei neamului românesc.

Din păcate, se întâmplă să auzim câteodată astfel de păreri nu numai din partea străinilor, cu gânduri potrivnice, ci și din partea unor români care nu și-au luat osteneala să cugete mai îndelung și mai pătrunzător, înainte de a fi rostit păreri puțin verificate istoric cu privire la temeiurile Unirii național-politice a tuturor românilor.

De aceea, în prezentul articol ne propunem să prezentăm, pe scurt, principalele momente desfășurate cu febrilitate pe parcursul întregului an 1918, care au condus la finele lor la apariția României întregite, prin revenirea la trupul țării a Basarabiei, a Bucovinei și a Transilvaniei.

Unirile național-politice din anul 1918 nu se cuvin să fie înfățișate, nici măcar în parte, ca un dar coborât asupra neamului românesc din încrederea și simpatia lumii civilizate, nici ca o alcătuire întâmplătoare, răsărită dintr-un context politic general favorabil. Considerăm că Unirea românilor trebuie prezentată totdeauna potrivit adevărului istoric, ea fiind urmarea firească a unei

pregătiri de sute de ani, în cursul cărora acest popor de „eroi și de mucenici” a izbutit să-și apere cu o uimitoare stăruință „sărăcia și nevoile și neamul” (Mihai Eminescu, *Scrisoarea a III-a*).

Astfel, statul român, întregit în forma lui de astăzi, trebuie prețuit ca unul dintre cele mai statornice moșteniri spirituale, având temeiuri adânci și nezguduite în alcătuirea geografică a pământului strămoșesc, în firea poporului român și în trăinicia lui nepilduită, în legăturile lui sufletești consolidate prin unitatea aceluiași grai, aceleiași credințe, acelorași datini și obiceiuri, și, mai presus de toate, în puterea morală a conștiinței naționale, fără de care ar fi șubrede și nesigure toate celelalte temeiuri.

Credem că este o aspirație fundamentală a generației contemporane, care are datoria de a reconstitui în tiparele ei reale opera înaintașilor, ori altfel spus statul național unitar român, în extensiunea lui naturală, determinată de propria noastră istorie.

Dar să revenim la scopul propus în prezentul material.

Cea dintâi provincie românească aflată sub dominație străină care s-a manifestat ca factor al unității naționale a fost Basarabia, smulsă din trupul țării – prin aranjamentul din 1812 – de către Rusia țaristă. Semnele renașterii naționale a acestei ramuri a poporului român au fost evidente încă din anii 1905-1907, ele amplificându-se odată cu revoluția rusă din februarie 1917, în contextul politic creat de aceasta. Astfel, s-a produs o rapidă revigorare a mișcării naționale din Basarabia: a reapărut gazeta *Cuvânt moldovenesc*, iar în martie 1917 s-a constituit *Partidul Național Moldovean*, sub conducerea marelui filantrop Vasile Stroescu, cu concursul liderilor români Pantelimon Halippa, Pavel Gore, Vladimir Herța și a transilvăneanului Onisifor Ghibu. Acest partid și-a asumat conducerea luptei naționale pentru autodeterminarea românilor basarabeni. În programul acestuia se prevedea lupta românilor basarabeni alături de celelalte popoare din Rusia pentru libertate națională și dobândirea unei largi autonomii administrative, judecătorești, bisericești și economice a Basarabiei. Se preciza, totodată, ca toate legile ce vizau Basarabia să se întocmească de către o Dietă provincială, potrivit „*vechilor obiceiuri ale țării*”. Majoritatea populației de la intelectual și până la țăran și meșteșugar a aderat la aceste deziderate enunțate de respectivul partid politic românesc. De altfel, autonomia Basarabiei a fost revendicată și de primul Congres al societății corporatiste din această provincie.¹

¹ Vitalie Ciobanu, *Militarii în mișcarea de eliberare națională din Basarabia, 1917-1918*, în *Tyrageția*, 1999, p. 263-264

La 18 aprilie 1917 s-a desfășurat Adunarea celor 10.000 de soldați moldoveni din armata țaristă organizată cu sprijinul comitetelor de soldați români din câteva orașe mai importante și de Partidul Național Moldovenesc. În hotărârile adoptate cu acest prilej se stabilea faptul că Basarabia va fi condusă numai prin aleșii săi, care vor alcătui Sfatul Țării cu rol legislativ.

În luna mai au avut loc la Chișinău două congrese ale țăranilor și corpului didactic din Basarabia care au pretins, la rândul lor, o largă autonomie politică și teritorială pentru Basarabia în cadrele unei republici federative ruse. Dorința românilor dintre Prut și Nistru ca acest teritoriu să aibă deplină autonomie a fost exprimată și de alte organisme politice create în aceste împrejurări. Aducem ca și exemplu sugestiv *Sfatul împuterniciților ofițerilor și soldaților basarabeni de pe frontul românesc* și *Partidul Socialist Revoluționar Moldovenesc*. Acest ultim organism politic a publicat un memorandum în care se preciza că se are în vedere elaborarea unui proiect ce viza autonomia Basarabiei.²

Din aceste demersuri politice efectuate de românii basarabeni în primăvara și vara anului 1917 rezultă că aceștia se găseau în prima fază a acțiunilor lor politice, în care au avut ca deziderat principal câștigarea autonomiei Basarabiei, adică scoaterea ei din condiția de simplă provincie imperială rusească. Era un progres evident, dar acesta nu reprezenta decât o etapă din efortul general al mișcării naționale. Următorul pas deosebit de important era demararea acțiunilor pentru aplicarea principiului autodeterminării naționale, care, la rândul lui, să conducă în mod firesc la unirea cu Vechiul Regat român.

În acele momente de efervescentă politică și națională, entuziasmul era nota dominantă a societății basarabene, care a rămas în marea ei majoritate românească (mai bine de 65%), în ciuda unui proces brutal de rusificare derulat în cei 100 de ani de dominație țaristă. S-a ivit însă și un adversar al acestor aspirații legitime ale românilor basarabeni. Este vorba de Rada ucraineană de la Kiev, condusă de Vinicenکو, care s-a opus dreptului de autodeterminare națională a românilor din această provincie, încercând să anexeze la Ucraina pământul românesc dintre Prut și Nistru. Românii au protestat pe toate căile. Astfel, guvernul de la Kiev și apoi cel de la Petrograd au recunoscut că pretenția Ucrainei este neîntemeiată și în consecință au renunțat la ea.

În toamna anului 1917 la Chișinău se încearcă organizarea unui congres militar moldovenesc, însă guvernul revoluționar rus refuză să aprobe adunarea.

² *Ibidem*, p. 264

În aceste condiții, Partidul Național Moldovenesc îl împuternicește pe sublocotenentul Gherman Pântea, unul dintre liderii partidului, să facă demersurile necesare pentru schimbarea atitudinii guvernului rus. La începutul lunii octombrie, Pântea s-a întâlnit și cu Lenin, care i-a sfătuit pe basarabeni să-și impună autodeterminarea pe cale revoluționară. Mai mult, liderul bolșevic a declarat că susține cu toată tăria autodeterminarea tuturor popoarelor din imperiu, mergând chiar până la desprinderea de statul rus, dacă interesul lor național ar solicita acest lucru. În consecință, basarabenii au decis convocarea Congresului Ostașilor Moldoveni la Chișinău, în data de 20 octombrie/2 noiembrie 1917. La acesta au participat peste 900 de delegați care îi reprezentau pe militarii români de pe toate fronturile. Congresul a decis, printre altele, proclamarea autonomiei politice și administrative a Basarabiei și înființarea Sfatului Țării ca organism suprem de conducere. În urma alegerilor desfășurate în toamna anului 1917, în Sfatul Țării au intrat 150 de deputați: 105 erau basarabeni, 15 ucraineni, 13 evrei, 7 ruși, 3 bulgari, 2 germani, 2 găgăuzi, un polonez, un armean și un grec.³

La 21 noiembrie s-au deschis lucrările *Sfatului Țării*, adunarea alegându-l ca președinte pe Ion Incuț. La începutul lunii următoare (2 decembrie), Sfatul a făcut cunoscută o declarație solemnă în care se arăta că Basarabia se declară Republica Democratică Moldovenească și va intra în componența Republicii Federative Rusești. S-a format un guvern (Consiliul Directorilor Generali ai Basarabiei), lista membrilor acestuia fiind difuzată pe canalele oficiale. Între timp a fost semnat armistițiul de la Brest-Litovsk, ceea ce a însemnat încetarea operațiunilor militare pe frontul de răsărit. Trupele rusești de pe teritoriul României au părăsit frontul într-o atmosferă de anarhie, fiind necesară dezarmarea unor unități militare. Unele dintre acestea s-au stabilit la Chișinău, unde au creat o atmosferă de nesiguranță. Pentru a asigura liniștea și ordinea publică, Consiliul Directorilor Generali a solicitat guvernului român trimiterea de trupe militare. Acestea au intrat în Chișinău la 13 ianuarie 1918, sub conducerea generalului Ernest Broșteanu, ele fiind puse la dispoziția *Sfatului Țării* și a Consiliului Directorilor Generali. Datorită noii situații din Basarabia, Sovietele au rupt relațiile diplomatice cu România.

Între timp, Ucraina își proclamase independența față de Rusia, la 2 ianuarie 1918, apărând astfel pe harta Europei un nou stat independent, cu ambiții de expansiune teritorială.

³ *Ibidem*, p. 266

Acestea fiind realitățile începutului de an 1918, instituțiile politice și guvernamentale din republica moldovenească au ajuns la concluzia că se impunea necesitatea de a fi proclamată independența țării, ca o firească cerință a vremii. Se trecea cu pași fermi spre fazele finale ale luptei naționale. Astfel, la 24 ianuarie 1918 a fost proclamată independența Republicii Democratice Moldovenești. Într-o notă expediată de *Sfatul Țării* la 17 februarie 1918 se afirma că republica moldovenească a rupt orice raport de dependență față de Rusia și s-a declarat cu totul neatârnată. Acest act istoric s-a realizat cu votul unanim al deputaților din *Sfatul Țării* și cu asentimentul entuziast al întregului popor din republică. Evoluția spre unire devenise ireversibilă.

În după-amiaza zilei de 27 martie 1918 s-a deschis ședința *Sfatului Țării* pentru adoptarea unirii. După exprimarea părerilor din partea grupurilor politice și a minoritarilor, care, cu excepția polonezilor, au declarat că se vor abține, s-a trecut la vot. Unirea a fost aprobată cu 86 de voturi pentru, 3 contra și 36 de abțineri. Textul adoptat cu acest moment istoric de excepție afirma următoarele: „*În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia) în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani, din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadale singure să-și hotărască soarta lor de azi înainte și pentru totdeauna, se unește cu mama ei România. Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururi și totdeauna!*.”⁴

Cea de a doua provincie românească angajată în bătălia pentru Unire a fost Bucovina. Reprezentanții populației de aici erau membri ai parlamentului din Viena. Românii bucovineni și-au organizat o mișcare națională activă și un partid propriu, militând pentru drepturi și libertate națională, pentru revenirea la patria-mamă.

În timpul Primului Război Mondial, Bucovina a constituit un adevărat teatru de operații militare, locuitorii având de suportat toate consecințele unei asemenea stări de lucruri. Inițial, în armatele monarhiei bicefale au fost înrolați peste 30000 de tineri bucovineni, după care – pe parcursul desfășurării războiului – numărul acestora a crescut considerabil. Totodată, este de reținut faptul că – în cuprinsul unor planuri de reorganizare a statului dualist sau în timpul desfășurării unor tratative de pace – Bucovinei i s-a stabilit un destin

⁴ Bogdan Murgescu (coordonator), *Istoria României în texte*, Editura Corint, București, 2001, p. 278-279

care nu concorda cu interesele reale ale majorității populației din această străveche provincie românească.⁵

Cu toate obstacolele și primejdiile pe care le-au avut de înfruntat, românii din Bucovina și-au continuat activitatea politică, sub conducerea a două partide: Partidul Național și Partidul Țărănesc. Mai mult, în jurul revistei *Junimea literară* s-au grupat intelectualii tineri, care vor juca un rol important în evenimentele din anul 1918. De asemenea, s-au activat legăturile cu românii din țara liberă, numeroși intelectuali din Bucovina trecând în România, unde și-au consolidat sentimentele de unitate națională. S-au constituit organizații ale acestora, cum a fost *Asociația bucovinenilor*, înființată la București în iulie 1915. De asemenea, s-a întemeiat și o *Asociație a românilor bucovineni și transilvăneni*, care a avut ca obiectiv principal realizarea unității politice. Existau, așadar, factori naționali – atât politici, cât și culturali – care aveau ca scop dinamizarea luptei pentru eliberare din Imperiul austro-ungar și unirea cu România.⁶

În altă ordine de idei, amintim și atitudinea ostașilor români din armata austro-ungară, căzuți prizonieri și aflați pe teritoriul Rusiei. Aceștia s-au organizat și au început să se manifeste deschis și energic în direcția sprijinirii războiului de reîntregire națională și a unității. Astfel, s-au format unități militare românești care urmau să contribuie la lupta pentru eliberarea provinciilor românești aflate sub dominația monarhiei bicefale. La 13 aprilie 1917, voluntarii români au făcut o remarcabilă declarație cu prilejul unei adunări la Darnița. În acest document de excepție, printre primele în care se reflectă cu claritate ideea de unitate națională, se afirma: „*suntem gata să intrăm în lupta pentru împlinirea idealului nostru de a uni tot poporul și tot teritoriul românesc din Monarhia austro-ungară în una și nedespărțită Românie. Cerem, cu voință nestrămutată, încorporarea la România liberă, pentru a forma împreună cu ea un singur stat național românesc, pe care îl vom zidi pe bazele celei mai însemnate democrații.*”⁷

Bucovina n-a fost ocolită de primejdii, cum a fost, spre pildă, intenția guvernanților de la Viena de a organiza o provincie ucraineană prin unirea Bucovinei cu Galiția orientală. Concomitent, Rada ucraineană a manifestat

⁵ Constantin Ungureanu, *Unirea Bucovinei cu România în 1918*, în *Revista de istorie a Moldovei*, 2013, nr. 1, p. 36

⁶ Constantin Loghin, *Istoria literaturii române în Bucovina 1775-1918*, Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 1996, p. 210-219

⁷ Ioan I. Șerban, *Semnificația memoriului-manifest al voluntarilor români de la Darnița Kievului (13/26 aprilie 1917)*, în *Annales Universitatis Apulensis*, Series Historica, 2000-2001, nr. 4-5, p. 147

pretenții de a anexa Bucovina, așa cum, de altfel, încercase și cu Basarabia, dar fără să-și poată atinge scopurile. Situația era, fără îndoială, dificilă. Unica soluție de salvare consta într-o acțiune mai hotărâtă împotriva unor asemenea tentative anexioniste. Deputații români din parlamentul vienez au înființat *Clubul român al parlamentarilor* (al cărui președinte a fost Constantin Isopescu-Grecul), care a subliniat necesitatea de a se realiza o colaborarea strânsă cu românii transilvăneni, în lupta pentru îndeplinirea dezideratelor fundamentale ale momentului. Clubul român s-a transformat în Consiliu Național Român și a respins propunerile de federalizare a imperiului dualist, comunicând oficialităților vieneze faptul că românii din monarhia bicefală se pregătesc pentru a „*uni într-un teritoriu național toate provinciile românești din Austria și Ungaria*”. La 22 octombrie 1918, în parlamentul de la Viena, deputații C. Isopescu-Grecul și Gh. Grigorovici au rostit, cu deplină claritate, adevărul că Bucovina trebuie să fie restituită patriei, adică României, din care a fost smulsă în 1775.⁸

Datorită amenințării reale din partea Radei ucrainene, care – dispunând de forță armată – avea intenția să anexeze Bucovina, Consiliul Național Român (din inițiativa lui Sextil Pușcariu și Iancu Flondor) a convocat, la 27 octombrie 1918, o adunare națională, care s-a desfășurat în Palatul Național din Cernăuți. Au luat parte deputații români din parlamentul de la Viena, foștii deputați din Dieta Bucovinei și primarii din întreaga provincie. Adunarea s-a proclamat în Adunare Constituantă, ale cărei lucrări au fost deschise de Iancu Flondor.

După ce s-a intonat imnul *Deșteaptă-te române*, Adunarea a adoptat o moțiune în care se făcea cunoscută hotărârea de unire a Bucovinei integrale cu celelalte „țări” românești, într-un stat național independent. A fost ales un Consiliu Național, alcătuit din 50 de membri. Dintre aceștia a fost desemnat un Comitet Executiv, din care făceau parte Iancu Flondor (președinte), Sextil Pușcariu, Dionisie Bejan, Doru Popovici (vicepreședinți), Vasile Bodnărescu, Radu Sbierea și Laurent Tomoiogă (secretari). S-a constituit, deci, un guvern, în fruntea căruia s-a aflat Iancu Flondor. Ca urmare, s-au creat toate organismele politice democratice și legale ale românilor din Bucovina, care au decis ca la 28 noiembrie 1918 să aibă loc *Congresul general al Bucovinei*. A fost, de altfel, pasul decisiv spre autodeterminarea națională a Bucovinei, ceea ce însemna desprinderea efectivă și definitivă a acesteia din cadrul monarhiei dualiste. Drept consecință a acestor realități, Consiliul Național Român al

⁸ Radu Economu, *Unirea Bucovinei 1918*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1994, p. 11

Bucovinei a transmis o notă guvernului român, în care îi adresa rugămintea de a admite ca acest Consiliu să fie reprezentat pe lângă guvernul român prin intermediul unui agent diplomatic.⁹

În paralel, apare din nou o situație delicată pentru bucovineni. În retragerea de pe front, trupele austro-ungare au provocat în provincia românească o stare de anarhie, care a fost sporită și de pătrunderea unor trupe ucrainene în Cernăuți. Desigur, într-o asemenea împrejurare, Consiliul Național Român de aici s-a adresat guvernului român, ca acesta să trimită de urgență trupe, în vederea ocrotirii populației românești. Astfel, la 9 noiembrie 1918 a intrat în Cernăuți Divizia a 8-a, condusă de generalul Iacob Zadic. Într-o proclamație *Către poporul român*, Iancu Flondor a oferit explicații în legătură cu aceste evenimente.

În această atmosferă efervescentă, *Congresul general al Bucovinei* – la care au participat, pe temeiul unor principii democratice, 74 de delegați ai Consiliului Național Român din Bucovina, 13 ai comunelor ucrainene, 7 ai Consiliului Național German și 6 ai Consiliului Național Polonez – a avut loc în palatul metropolitan din Cernăuți, la 28 noiembrie 1918. În unanimitate, acest congres a votat o moțiune prin care se anunța că Bucovina se unea necondiționat și pe vecie, în vechile ei hotare, cu Regatul României. În aceeași zi, Congresul a transmis – la Londra, Paris, Washington și Roma – o telegramă, în care le făcea cunoscută istorica hotărâre.¹⁰

Atmosfera specifică unui mare eveniment a pus stăpânire pe întregul oraș Cernăuți și pe întreaga Bucovină. Actul unirii Bucovinei cu România a fost primit cu mare însuflețire de toți românii, el reprezentând cea de-a doua victorie a poporului român asupra adversităților și fragmentarismului. Românii din Bucovina și-au exprimat, în mod democratic și plebiscitar, voința lor nestrămutată de a reveni la Patria-mamă, alături de frații lor. Era un nou moment fast al istoriei noastre.

În ședința din 28 decembrie 1919, prezidată de marele istoric Nicolae Iorga, Camera Deputaților a votat în unanimitate *Legea asupra unirii Bucovinei cu România*.

Concomitent, dar pe o plajă mai largă, s-au derulat demersurile pentru independență și unire cu Țara Mamă ale românilor transilvăneni.

⁹ Ion Nistor, *Unirea Bucovinei, 28 noiembrie 1918, Studii și documente*, Editura Cartea Românească, București, 1928, p. 80

¹⁰ Ștefan Pascu, *Probleme fundamentale ale istoriei României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 92

La începutul lunii octombrie 1918 devenise evident că anacronica monarhie austro-ungară se afla într-o stare inevitabilă de disoluție, orice încercare de salvare a acestui conglomerat național fiind falimentară, inclusiv intenția de federalizare a acestuia. Românii au fost adepții principiului de autodeterminare națională, acceptat și de președintele american W. Wilson, ceea ce a constituit pentru ei un argument deosebit de puternic în confruntarea cu adversarii, adică oficialitățile statului dualist, care încercau să salveze monarhia. Acțiunile românilor pentru împlinirea idealului unității naționale au intrat, așadar, într-o fază decisivă, cunoscând un ritm alert. Derularea vertiginoasă a evenimentelor a impus adoptarea unei decizii de mare însemnătate. Conducătorii politici ai românilor au reflectat la posibilitățile organizării, într-unul din marile orașe, a unei consfătuiri naționale, la care să participe liderii aflați în libertate, ori mai exact care nu erau înrolați în armata imperiului. Opțiunea finală a fost pentru Oradea¹¹, așezare în care activa, încă de la începutul secolului al XX-lea, un grup energic de militanți în plan politic și cultural, constituit din dr. Aurel Lazăr, dr. Nicolae Zigre, Coriolan Pop, dr. Nicolae Lascu, Roman Ciorogariu, Gh. Tulbure etc. Astfel, la 12 octombrie 1918 a avut loc la Oradea, în casa avocatului Aurel Lazăr, o consfătuire politică la care au luat parte membri ai Comitetului Executiv al Partidului Național Român (Vasile Goldiș, Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, Alexandru Vaida-Voevod, Ioan Suciu, Aurel Lazăr, Aurel Vlad și Ioan Ciordaș) și câțiva invitați (Sever Dan, Gheorghe Popovici și Gheorghe Crișan). Conferința a fost prezidată de Teodor Mihali. Prima intervenție i-a aparținut lui Ștefan Cicio-Pop, care a efectuat o expunere despre contextul istoric al momentului. Au urmat ample discuții care au contribuit la clarificarea poziției politice a membrilor Comitetului Executiv al P.N.R., toți ajungând la concluzia că este necesară lichidarea cât mai grabnică a raporturilor cu monarhia austro-ungară, demers care trebuia să se bazeze pe proclamarea deschisă a principiului autodeterminării naționale și recunoașterea acestuia de către cei care încă mai susțineau o monarhie în curs de prăbușire. Astfel, la Oradea, au fost concepute două proiecte ale unei *Declarații*, textul definitiv fiind elaborat de către Vasile Goldiș.¹²

¹¹ La Oradea a fost reliefată și necesitatea de a se organiza un forum popular, cu menirea de a contribui la încheierea operei de edificare a statului național unitar român. Vezi Viorel Faur, *Generația Marii Uniri. Evenimentele din Bihor (decembrie 1918-aprilie 1919). Documente*, Ediția a II-a, Editura Universității din Oradea, 2013, p. 9-16

¹² Ion Clopoțel, *Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România*, Cluj, 1926, p. 37

De o mare densitate ideatică, *Declarația de independență națională de la Oradea* din 12 octombrie 1918, debuta cu afirmația că „urmările războiului îndreptătesc pretențiunile de veacuri ale națiunii române la deplina libertate națională”.¹³ Urma pasajul prin care se proclama independența celor peste trei milioane de români transilvăneni din Austro-Ungaria: „Pe temeiul dreptului firesc că fiecare națiune poate dispune, hotărî singură și liber de soarta ei..., națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește să facă acum uz de acest drept ca, liberă de orice înrăurire străină, să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere, precum și stabilirea legăturii de coordonare a ei cu celelalte națiuni libere”.¹⁴ Deoarece acest document de o importanță istorică urma să fie citit, peste o săptămână în parlamentul de la Budapesta de către Alexandru Vaida-Voevod, se preciza că reprezentanții ramurii transilvane a poporului român nu recunosc parlamentul budapestan și nici guvernul ungar ca reprezentante ale națiunii române la viitorul Congres general de pace. Apărarea intereselor naționale românești se putea încredința numai unor factori desemnați de propria lor adunare națională, după modelul celei de la Blaj, din 3/15 mai 1848. Ideea hotărârii finale asupra destinului românilor din Ungaria trebuia să fie luată de către o mare adunare a aleșilor acestora, unica formă democratică de afirmare a voinței naționale. Insistența cu care se apelează în Declarație la conceptul de liberă dispunere națională nu este deloc întâmplătoare, deoarece guvernanții de la Budapesta trebuiau convinși de faptul că a trecut timpul pertractărilor, al aranjamentelor conjuncturale și al măruntelor concesi, în temeiul cărora ei își mai pot asigura o postură privilegiată.

Admirabil act de demnitate națională, *Declarația de la Oradea* anunța lumii despărțirea românilor de fosta monarhie multinațională austro-ungară, inevitabilul lor „divorț” de aceasta. Din 12 octombrie 1918, când și-au exprimat voința de a trăi liberi, românii de dincoace de Carpați au trecut, foarte decizi, la asigurarea condițiilor pentru realizarea unirii cu frații din România. S-a constituit, tot atunci, un Comitet de acțiune (directorat) format din Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș, Ioan Suci, Alexandru Vaida-Voevod, Aurel Lazăr, Iuliu Maniu (care se afla atunci la Viena) și Vasile Goldiș, care a fost ales președinte al acestui organism „cu caracter revoluționar”. Sediul lui s-a stabilit la Arad,

¹³ Viorel Faur, *95 de ani de la Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, la 1 decembrie 1918. Documente bihorene*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2013, p. 45

¹⁴ Idem, *Viața politică a românilor bihoreni 1849-1918* (în continuare : *Viața politică...*), Fundația culturală „Cele Trei Crișuri”, Oradea, 1992, p. 57

având menirea de a pregăti momentul final al luptei naționale.¹⁵

Declarația a fost întâmpinată cu multă ostilitate în parlamentul de la Budapesta, fiind calificată drept o „provocare” (Szilagyí Lajos), „frazе goale” (Richter János), „cuvântare antinațională” (Kun Béla), „calomnie ordinară” (B. József Szerényi). Alexandru Vaida-Voevod a replicat însă că nu vorbește ca „modestă persoană”, ci în numele națiunii române, astfel că „inima fiecărui român e pătrunsă de aceleași sentimente, de aceleași credințe și speranțe”.¹⁶

Declarația de autodeterminare națională de la Oradea a avut un justificat ecou în conștiința publică românească și internațională, constituind o veritabilă prefață a evenimentului major de la Alba Iulia. Astfel, orașul Oradea a fost primul oraș al unirii, la care se vor adăuga Aradul, Alba Iulia și Sibiu. La finele lunii octombrie s-a constituit la Arad Consiliul Național Român Central (CNRC), din șase membri ai PNR (Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Aurel Vlad și Aurel Lazăr) și șase socialiști (Ioan Flueraș, Iosif Jumanca, Tiron Albani, Enea Grapini, Iosif Renain și Baziliu Surdu), organism politic care va conduce lupta pentru înfăptuirea unirii.

Tratatеle desfășurate la Arad cu reprezentanții Consiliului Național Maghiar în 31 octombrie - 1 noiembrie/13-14 noiembrie au oferit încă un prilej românilor de a-și manifesta fără echivoc poziția. „Noi nu dorim să devenim din asupriți asupritori – spunea Iuliu Maniu, dar nici nu putem admite o știrbire a teritoriului românesc”. Tot el avea să rostească răspicat, când reprezentanții români au fost solicitați a-și exprima poziția definitivă: „*rupere totală*”.

În toate comunele și satele transilvănene locuite în majoritate de români s-au înființat consilii naționale române, instrumente politico-administrative cărora populația românească li se putea adresa. Ele au fost ajutate și apărate de gărzile naționale române, care au avut și rolul de a veghea la păstrarea ordinii publice.

În 9 noiembrie 1918, CNRC a trimis guvernului maghiar condus de contele Károlyi o notă ultimativă prin care se pretindea preluarea puterii depline în teritoriile românești de dincoace de Carpați. Importantă a fost și consfătuirea CNRC din 16 noiembrie 1918, în care s-a decis ca Adunarea Națională să se desfășoare la Alba Iulia, în 1 decembrie 1918. Sarcina pregătirii marelui act istoric a revenit consiliilor naționale, care au informat locuitorii în legătură cu acest moment unic din istoria noastră. Se făceau pași hotărâtori spre izbânda finală.

¹⁵ ***1918 la români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918, vol. VII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 36

¹⁶ Viorel Faur, *Viața politică...*, p. 62

C.N.R.C. transmitea, la 15 noiembrie 1918, consiliilor naționale române instrucțiuni precise, formulate în 12 puncte, cu privire la alegerile de delegați (deputați) la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Până la 27 noiembrie urmau să se desfășoare în toate cercurile electorale, alegeri de deputați (câte cinci pentru fiecare cerc), pe baza votului universal, introdus acum în viața publică a Transilvaniei. S-au întocmit procese verbale ale acestor adunări și fiecare delegat era „prevăzut cu credențional”, aceste documente de o valoare remarcabilă păstrându-se în colecțiile Muzeului Unirii din Alba Iulia. Ele constituie documentele fundamentale ale unirii, fiindcă atestă caracterul de reprezentare națională și democratică a românilor din fosta monarhie bicefală la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Au fost reprezentate toate categoriile sociale românești (de la țărani și până la intelectuali), apoi instituțiile eclesiastice și asociațiile cultural-naționale, școlile secundare și alte organisme ale românilor, combinându-se numărul delegaților aleși cu cel al delegaților de drept, mandatar ai voinței de unire a tuturor românilor din Transilvania, Banat, Crișana (peste 130) și Maramureș.¹⁷

La Alba Iulia, pe Câmpul lui Horea, au fost prezenți peste 100000 de locuitori din toate provinciile românești de dincoace de Carpați, între care și cei 1228 de delegați (care, dispunând de documente, au intrat în Sala Unirii, unde au votat – în numele națiunii române – unirea Transilvaniei cu România). Marea mulțime a exprimat, cu o forță incontestabilă, același sentiment de unitate națională, întărind hotărârea de Unire. Adunarea Națională a fost deschisă de Gheorghe Pop de Băsești, care i-a îndemnat pe cei prezenți ca, prin decizia lor plebiscitară, să „*pună piatra fundamentală a fericirii neamului românesc*”. Cuvântarea festivă a fost rostită de Vasile Goldiș, cel care a elaborat majoritatea documentelor politice ale anului 1918. A fost apoi supusă aprobării Adunării Naționale *Rezoluția unirii cu Țara*, alcătuită din 8 puncte. Primul dintre acestea suna în felul următor: „*Adunarea Națională decretează unirea românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească și teritoriile locuite de ei cu România*”.¹⁸ Atmosfera emoționantă din sală și de pe Câmpul lui Horea a fost descrisă de către un participant ca fiind plină de măreție, un moment în care s-a hotărât pentru veșnicie noul destin al națiunii române.¹⁹

¹⁷ Marcel Știrban, *Consiliile naționale românești din toamna anului 1918*, în vol. *Civilizație medievală și modernă românească*, îngrijit de Nicolae Edroiu, Aurel Răduțiu, Pompiliu Teodor, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, p. 368-379

¹⁸ Bogdan Murgescu (coordonator), *op.cit.*, p. 282

¹⁹ P. Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1918*, în *Acta Musei Porolissensis*, 1983, p. 295-307

Adunarea Națională de la Alba Iulia s-a închinat în fața memoriei tuturor înaintașilor care și-au dat viața pentru înfăptuirea idealului unității naționale și, totodată, a salutat eliberarea tuturor națiunilor prinse în chingile vechii monarhii austro-ungare. Fără îndoială că această adunare, după cum aprecia istoricul Ioan Lupaș, a fost cea mai mare dintre toate manifestările suveranității naționale.

Pentru conducerea „afacerilor” națiunii române din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș a fost ales, în ziua următoare, Marele Sfat Național (din 212 persoane), sub președinția lui Gheorghe Pop de Băsești. S-a ales, tot atunci, Consiliul Dirigent (din 15 membri), avându-l ca președinte pe Iuliu Maniu. Acest Consiliu era, de fapt, un guvern românesc, care și-a stabilit sediul la Sibiu și a administrat teritoriile românești de dincoace de Carpați până în anul 1920. La 12 decembrie 1918 a fost prezentat regelui – de către o delegație a Marelui Sfat Național – actul Unirii. La 24 decembrie 1918 a fost emis decretul de Unire a Transilvaniei cu România și cel de organizare provizorie a Transilvaniei. Ratificarea Unirii în Parlamentul României, la 29 decembrie 1918, a fost considerată cea mai importantă pagină din istoria parlamentului român.

Poporul român își realizase, așadar, prin forțele sale, statul național unitar, urmând ca această operă a sa să fie consacrată, pe plan internațional, prin hotărârile Conferinței de pace de la Paris.

Zilele de 27 Martie, 28 Noiembrie și 1 Decembrie reprezintă momente de rezonanță în istoria noastră. Sunt zile de sărbătoare, dar și de evocare responsabilă a evenimentelor care au condus la evoluția întregii statalități românești, din care cu toții trebuie să învățăm că puterea națiunii române și a neamului românesc stă în unire și nu în dezbinare.

Aceste zile memorabile le vorbeau atunci românilor și ne vorbesc și nouă astăzi despre unitate, despre națiuni libere și independente, despre autodeterminare, într-o Europă luată în întregul ei.

Ca urmare, să ne bucurăm de aceste evenimente luminoase ale trecutului, veritabile modele demne de urmat, care ne pot da speranțe încrezătoare pentru viitorul întregului neam românesc.

Unirile anului 1918 reprezintă cea mai sublimă pagină din istoria românilor. Măreția lor stă în faptul că nu au fost opera unui om politic genial, a unui guvern sau a unui partid politic anume; ele sunt fapta istorică a ÎNTREGULUI NEAM ROMÂNESC.

Lect. univ. dr. Radu Romînașu
Oradea

PANTELIMON HALIPPA – UNUL DINTRE CORIFEII MARII UNIRI

La 27 martie 2018 se împlinesc 100 de ani de la Unirea Basarabiei cu Țara Mamă, acesta reprezentând primul moment al procesului de creare a statului național unitar român. El va fi continuat cu Hotărârea Sfatului Țării de a renunța, la 27 noiembrie 1918, la condițiile de unire stipulate în actul de la 27 martie, cu unirea Bucovinei o zi mai târziu, la 28 noiembrie, și se va finaliza la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, prin decizia de unire a Transilvaniei.

Se cuvine să acordăm importanța cuvenită tuturor acestor momente și să acordăm egală cinstire acțiunilor patrioților din toate aceste provincii care, într-un moment confuz, dar totodată favorabil, au reușit să realizeze visul istoric al românilor.

Despre lupta românilor basarabeni pentru păstrarea identității naționale și realizarea unirii cu Țara, reflectată mai puțin în istoriografia română, ca și cea a românilor bucovineni, am publicat un material, în semn de omagiu, în revista noastră, în 2012.¹ Complementar, în acest număr voi prezenta câteva **date privind activitatea unuia dintre cei mai importanți și cutezători români basarabeni, Pantelimon Halippa, pentru renașterea națională în teritoriul dintre Prut și Nistru și pentru obținerea independenței și unirea Basarabiei cu Țara.**

Pantelimon Halippa, cunoscut și sub numele de Pan Halippa, s-a născut în 1883, în satul Cubolta din județul Soroca, într-o familie săracă, cu preoți între ascendenți timp de câteva generații.

Ca student la Dorpat (Estonia), între anii 1903 – 1905, a avut contacte cu membri ai mișcării socialiste ruse și a organizat gruparea Pământenia basarabeană. În timpul Revoluției din 1905, a aderat la greva generală a studenților ruși, motiv pentru care a fost exmatriculat.

Revenit la Chișinău în 1905, a participat la coagularea Partidului Național Moldovenesc, formațiune politică având un program de revendicări naționale. În 1906 a fost la Moscova ca delegat al țăranimii basarabene la Congresul Uniunii țăranilor din întreaga Rusie. A fost arestat pe motiv că nu avea pașaport și expediat în Basarabia, din post în post de poliție, cale de peste 1.500 km.

¹ *Unirea Basarabiei cu România, parte importantă a procesului de reîntregire a țării*, în Vitralii – Lumini și umbre, an I, nr. 4, pp. 110-118.

Încă din acea perioadă, Pantelimon Halippa **s-a manifestat ca militant pentru drepturile românilor basarabeni, fiind exponentul grupării radicale** care punea accentul pe reformele cu caracter social. Fiind conștient că înfripirea unei mișcări revendicative cu caracter social și național nu este posibilă fără organizarea unui nucleu în jurul unei reviste sau a unui ziar, s-a implicat în primele proiecte publicistice din Basarabia. Astfel, la 24 mai 1906, s-a reușit editarea ziarului *Basarabia*, prima publicație în limba română apărută la Chișinău, la care Pantelimon Halippa a ajuns în puțin timp coordonator al redacției. El semna cele mai multe și mai radicale articole, motiv pentru care era urmărit de autoritățile țariste. În martie 1907, ziarul a fost interzis după ce Halippa a publicat imnul renașterii naționale *Deșteaptă-te române*.

În scurt timp, tot în 1907, a început să apară *Viața Basarabiei*, care fusese anunțată prin ultimul număr al ziarului *Basarabia*.

În 1908, Pantelimon Halippa a publicat la Chișinău, cu caractere chirilice, prima carte literară din Basarabia, intitulată *Pilde și povețe*, în colaborare cu P. Rejpa.

Între anii 1908 – 1912, a urmat cursurile Facultății de Litere, Secția Istorie a Universității din Iași, primind și bursă de studii. Pe perioada studenției, a colaborat la *Viața Românească*, rubrica „Scrisori din Basarabia”.

La absolvire a refuzat invitația de a rămâne la Iași pentru a se pregăti pentru cariera universitară, preferând să se întoarcă la Chișinău pentru a continua activitatea de propășire națională a fratelui său, mutat ca inspector școlar în alte zone ale Imperiului Țarist.

În 1914, a scos, împreună cu N. Alexandri, ziarul *Cuvânt Moldovenesc*, mai târziu devenind directorul acestei publicații.

După căderea țarismului, activitatea politică a lui Pantelimon Halippa s-a intensificat.

În aprilie 1917 s-a numărat printre cei care au înființat Partidul Național Moldovenesc, care și-a stabilit în program autonomia Basarabiei.

A făcut parte din Societatea Culturală Moldovenească, reînființată în 1917, și a participat activ la congresele preoților, studenților, învățătorilor, țăranilor, care au avut loc în aprilie și mai 1917.

În vâltoarea evenimentelor revoluționare din Rusia, s-a deplasat la Petrograd ca reprezentant al țăranimii basarabene, unde a avut discuții cu Kerenski, Troțki și Lenin cu privire la situația școlilor din Basarabia și la recuperarea datoriilor Rusiei față de Basarabia. Prima discuție, cu Kerenski, nu

a avut nici un rezultat. Cu prilejul întrevederii obținute la Lenin, împreună cu Elefterie Sinicliu și bulgarul Ciumacencu, în vara lui 1917, când Lenin se afla în clandestinitate, acesta le-a spus basarabenilor să nu-și mai piardă timpul pentru că guvernul Kerenski nu are bani și va cădea, sfătuindu-i să meargă acasă și să procedeze așa cum le dictează interesul și momentul politic potrivit, dar să facă totul prin „Sfatul Țării”. În ceea ce privește deschiderea anului școlar, să se adreseze României, care îi poate ajuta în toate problemele – inclusiv cu cadre didactice și cu manuale școlare.²

Ca urmare a sfaturilor lui Lenin, liderii basarabeni s-au adresat guvernului României pentru ajutoare și au început demersurile pentru constituirea Sfatului Țării. Au fost organizate congrese ale principalelor grupuri sociale – ostași, învățători, țărani, preoți – care au desemnat candidați pentru ședința de constituire a Sfatului Țării, care a avut loc la 21 noiembrie 1917, Pantelimon Halippa fiind ales vicepreședinte, urmând să devină președinte al acestui for la 25 noiembrie 1918.

Pantelimon Halippa a fost în fruntea curentului unionist, având o contribuție esențială în pregătirea și realizarea momentelor de la 2 decembrie 1917 (proclamarea Republicii Democratice Moldovenești), **24 ianuarie 1918** (declarată independența Republicii Democratice Moldovenești) și **27 martie 1918** (hotărârea unirii Basarabiei cu România).

Alături de Ioan Pelivan și alți doi fruntași basarabeni, a făcut parte din delegația Sfatului Țării care a dus la Iași proclamația unirii Basarabiei cu România. De asemenea, a făcut parte din delegația Basarabiei care a participat la momentele declarării unirii cu România a Bucovinei (28 noiembrie) și Transilvaniei (1 decembrie 1918).

După realizarea Marii Uniri a fost profesor de istorie și geografie, jurnalist etc. Totodată, a desfășurat o intensă activitate politică, fiind ministru ori secretar de stat în guvernele PNȚ, senator și deputat. Ca parlamentar și membru al guvernului nu a încetat să lupte pentru prosperitatea economică, socială și culturală a Basarabiei, devenind cel mai important dintre exponenții emancipării acestei zone.

Imediat după Al Doilea Război Mondial, a fost preocupat de situația refugiaților basarabeni, făcând demersuri la autoritățile române și americane.

² Ion Constantin, Ion Negrei, *Pantelimon Halippa, apostol al Basarabiei*, Chișinău, 2013, p. 21.

În 1945, în ajunul Conferinței de Pace de la Paris, a elaborat un memoriu în care prezenta aspectele esențiale în problema Basarabiei.³

Instaurarea regimului comunist prosovietic în România a provocat mari suferințe lui Pantelimon Halippa și altor frunțași basarabeni.

În mai 1950 a fost arestat și transportat la penitenciarul din Sighetul Marmăției, împreună cu alți înalți demnitari, unde a stat închis fără a fi judecat timp de aproape 2 ani.

La 30 martie 1952, la solicitarea autorităților sovietice, a fost predat acestora, ajungând la Chișinău, unde a fost anchetat de către KGB, cerându-i-se dovezi că unirea Basarabiei cu România nu s-a făcut legitim. Autoritățile sovietice urmăreau să obțină argumente istorice, greu de contestat, vizând legitimarea ocupației URSS asupra Basarabiei. De menționat, în context, că unii detractori ai unirii Basarabiei cu România afirmă că actul unirii nu ar fi fost legal, fiind pronunțat sub presiunea armatei române, care sosise în Basarabia la solicitarea Sfatului Țării, pentru combaterea anarhiei.

Din documente declassificate din arhiva Serviciului de Informații și Securitate din Republica Moldova rezultă că Pantelimon Halippa a declarat că actul unirii nu a fost o înțelegere separată a unui grup de persoane, ci o alegere conștientă a unei pături largi de intelectuali basarabeni care au înțeles corect declarația lui Lenin referitoare la dreptul popoarelor la autodeterminare.

S-au exercitat presiuni asupra lui să recunoască că a colaborat cu Siguranța, cu serviciile străine, că a complotat împotriva statului sovietic prin formarea Comitetului de ajutorare a refugiaților transnistreni.

Cu toate că a dezmințit toate acuzațiile, a fost condamnat prin sentința din 21-22 iunie 1952 a Tribunalului Militar al Ministerului Securității de Stat al RSS Moldovenești la 25 de ani de lagăr și muncă silnică. Pentru executarea sentinței a fost trimis într-un lagăr din zona Irkutk.⁴

În urma mai multor memorii adresate ambasadorului român la Moscova, Iorgu Iordan, și ca urmare a demersurilor făcute de acesta, în contextul relativei destinderi de după moartea lui Stalin, în 1955 a fost eliberat. Deși autoritățile sovietice i-ar fi cerut să rămână la Chișinău, a insistat să se întoarcă în România. Revenit în țară, a fost încarcerat la Gherla, unde a stat până în 1957.

³ *Idem*, p. 34.

⁴ *Idem*, pp. 37-38.

După eliberarea din închisoare, Pantelimon Halippa și-a găsit familia (soția și fiul) într-o altă locuință, la un subsol, casa lui fiind confiscată în 1950 cu tot ce avea în ea (mobilă, tablouri, bibliotecă etc). După îndelungi demersuri, a obținut restituirea casei. În 1963, cu sprijinul Academiei și al Uniunii Scriitorilor și-a redobândit dreptul la pensie.

După Declarația din aprilie 1964, a început să fie preocupat de redactarea unor lucrări memorialistice privind istoria Basarabiei, activitate stimulată de autorități, deoarece în arhivele statului rămăseseră puține mărturii pe această temă, documentele fiind preluate de sovietici și duse în URSS.

Încurajat într-o oarecare măsură, a început să adune material documentar de la prietenii și cunoștințele sale din rândul basarabenilor. O parte din materialele strânse i-au fost achiziționate în 1967 de Academia Română.

Mai târziu, odată cu noul curs de relativă independență înregistrat în politica externă a României, și-a pus mari speranțe într-o schimbare de percepție a autorităților în privința problemei basarabene. În acest scop, în 1967 și 1968 a adresat memorii lui Nicolae Ceaușescu și Consiliului de Stat.

Totodată, Pantelimon Halippa și alți frunțași basarabeni au constituit un așa-zis Comitet al Basarabenilor, care a început o acțiune de identificare a situației basarabenilor din România, în ideea de a organiza unele manifestări publice.

În mai 1968, cu ocazia vizitei președintelui francez Charles De Gaulle în România, i-a transmis acestuia, prin ambasada Franței, un memoriu prin care îi solicita să intervină în sprijinul cauzei Basarabiei. Un memoriu similar a trimis în 1969 și președintelui american Richard Nixon, cu prilejul vizitei în România.

Atitudinea lui Nicolae Ceaușescu din august 1968 de condamnare a intervenției din Cehoslovacia l-a încurajat pe Pantelimon Halippa care a început să vehiculeze tot mai deschis problema Basarabiei în rândul co-regionalilor, în corespondența cu frunțași basarabeni stabiliți în Occident, precum și în discuțiile cu un ambasador străin care îl vizita.

În 1972, a scos dintr-o ascunzătoare secretă, construită în podul casei înainte de a fi arestat, documente oficiale ale organizațiilor și instituțiilor basarabene din perioada 1917 – 1918, pe care le ascunsese pentru a nu ajunge în posesia sovieticilor. Era vorba de cca. 30.000 de documente cu o valoare istorică deosebită, pe care le-a adus de la Chișinău înainte de 1940 pentru a fi mai în siguranță.

Considerând că venise momentul ridicării problemei teritoriului dintre Prut și Nistru la nivel internațional, Pantelimon Halippa preconiza să trimită unele documente semnificative unor fruntași basarabeni din Occident și chiar unor entități străine. **Securitatea a intervenit prin măsuri specifice pentru prevenirea disipării și înstrăinării acestora.** Într-un material distinct, publicat tot în revista noastră⁵, am prezentat detalii privind valoarea documentelor gestionate de Halippa, riscurile ca unele dintre acestea să ajungă în posesia sovieticilor și modul cum s-a acționat pentru determinarea acestuia să le predea, spre conservare și valorificare, Arhivelor Naționale, la 27 decembrie 1972.

Întrucât, ca tânăr ofițer, am făcut parte din colectivul care a desfășurat această operațiune, am avut privilegiul să am mai multe întâlniri cu Pantelimon Halippa. Discuțiile cu dumnealui au reprezentat pentru mine adevărate lecții de istorie. După preluarea arhivei lui Halippa, denumită de noi și Arhiva Basarabiei, am propus și s-a aprobat extinderea acțiunii de recuperare a unor documente istorice și de la alți fruntași basarabeni sau urmași ai acestora (acțiunea „Istoricii”), care s-a soldat cu identificarea și preluarea de către stat și a altor documente de interes.⁶

Aspectele prezentate succint, cât și altele îl situează definitiv pe Pantelimon Halippa în galeria personalităților istorice de prim rang ale poporului român.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

⁵ *Contribuții ale serviciilor de informații la apărarea unor valori importante ale patrimoniului cultural național*, Vitralii – Lumini și umbre nr. 1, pp. 37-41.

⁶ Unele detalii despre acțiunea „Istoricii” în lucrarea *Ion Pelivan, părinte al mișcării naționale din Basarabia, publicată de Ion Constantin, Ion Negrei și Gheorghe Negru*, Ed. Biblioteca Bucureștilor, 2011, pp. 357-376.

MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918 ȘI „ERORILE” UNGARIEI DE PÂNĂ ATUNCI

Faptul că încă din 2016 s-a lansat la Budapesta proiectul „Trianon 100”, sub egida Academiei Ungare de Științe, nu poate fi decât benefic, dacă cercetările și lucrările care vor apărea vor fi de o onestitate exemplară și academică, pentru că în privința românilor este clară dreptatea istorică parafată atunci, la 4 iunie 1920, la Paris, iar pentru maghiari, o bună cunoaștere a documentelor va duce la atenuarea percepției asupra acelui moment istoric, „unul dintre cele mai negre din istoria Ungariei” – cum se spune, percepție care în prezent se exacerbează la fiecare pas, iar sindromul de autovictimizare este folosit contra românilor. Așadar, avem nevoie de corpusuri de documente inedite despre actul politic și diplomatic de la Trianon.

Coordonatorul proiectului „Trianon 100” este Balázs Ablonczy, apreciat drept „unul dintre cei mai interesanți exponenți ai noului val de istorici din Ungaria”, cu studii la Sorbona, fost *visiting professor* la Universitatea Indiana, SUA, și fost director al Centrului Cultural Maghiar din Paris (2011-2015). A publicat – printre alte cărți – și *Trianon-legendák* (Legendele Trianonului) și *A visszatért Erdély, 1940-1944* (Transilvania reîntoarsă sau Ardealul revenit: 1940-1944), apărută în 2015. Titlul ultimei cărți menționate mi se pare cel puțin ciudat, deoarece Transilvania nu s-a „reîntors”, nu a „revenit” în 1940-1944, ci a fost smulsă prin Dictat de la România. Să sperăm, totuși, că noul val de istorici maghiari nu va fi cumva tot cel... vechi. Urmează să lecturăm aceste cărți pentru a sesiza în ce constă noul val al istoriografiei maghiare.

Aflăm că proiectul „Trianon 100” este susținut de Academia de Științe a Ungariei, până în 2021, cu cca. 100.000 de euro anual. Nu văd de ce nu ar susține și Academia Română un proiect asemănător, pe aceeași temă, pentru a fi cercetate și de către istorici români arhivele din Paris, Budapesta, SUA, Anglia, Austria, Italia, Japonia și din alte centre mari ale țărilor implicate în marea conflagrație mondială. Poate că ar fi un îndemn la onestitate, desigur pentru ambele echipe. Și apoi nu s-ar folosi sintagma „Trianon 100” ca fiind „centenar maghiar”, în contrapondere cu centenarul român.

Nu demult, în noiembrie 2017, Balázs Ablonczy a vizitat Bucureștiul și s-a întâlnit cu istorici români la Academia Română. A declarat într-un interviu

publicat în „*Dilema Veche*”, printre altele, că în Ungaria de astăzi oamenii „*nu se culcă și se trezesc cu ideea că vor reface Ungaria de dinainte de Trianon*”. Iată o realitate de-a dreptul îngrijorătoare, datorată inoculării de-a lungul timpului a unor istorii false în școlile din Ungaria, de la Trianon încoace. Și suntem siguri că acei oameni și-au pus speranțe mari în proiectul maghiar „Trianon 100”, apărut parcă tocmai la timp pentru a plasa sentimentele acestor oameni contra Trianon și contra *statu-quo*-ului actual al granițelor. Noi, românii, am bănuț această realitate din Ungaria, dar acum o confirmă un tânăr istoric ce pare să aibă intenții bune prin acest proiect pe care-l coordonează.

Întrebat fiind unde a greșit elita politică maghiară până la Trianon față de români, Balázs Ablonczy s-a referit doar la politica față de procesul memorandiștilor (1894), la politica (șovină – notă VL) a lui Bánffy Dezső, fost prim ministru ungar (1895-1899) și fost comite suprem al comitatului Solnoc-Dăbâca (și căruia românii îi ziceau „satrap” - notă VL), apoi măsurile „*absolut contraproductive luate împotriva încercărilor de autonomie ale Bisericii Ortodoxe și ale Bisericii Greco-Catolice*”, precum și „*reprimarea învățămîntului în limba română*”.

Dacă am accepta că au fost doar aceste „erori” ale statului ungar privind politica față de români, s-ar putea spune că românii au fost, totuși, destul de bine integrați în Ungaria dualistă, însă eroarea cea mai mare, nesesizată din păcate de istoricul Balázs Ablonczy, a fost acceptarea de către Ungaria a dualismului austro-ungar, la 1867, peste voința românilor majoritari în țara lor, deși au fost atâtea victime din partea românilor la 1848 tocmai pentru că ei nu voiau uniunea Transilvaniei cu Ungaria.

Această gravă eroare a istoriei statului ungar, de a nesocoti voința românilor la 1848 și la 1867 a dus, pe de o parte, la asuprirea cruntă a românilor, chiar în fața Europei civilizate și, pe de altă parte, la crearea printre maghiari a unui sentiment de mare putere, de Ungarie Mare, sentiment înrădăcinat pe nedrept și în disprețul românilor, dar curmat brusc și „adus la realitate” prin Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 și prin Tratatul de la Trianon. Așa că proiectul maghiar „Trianon 100”, de aici trebuie să pornească, de la marea eroare a uniunii forțate a Transilvaniei cu Ungaria la 1848 și 1867, care a provocat atâtea jertfe și suferințe românilor, de aceea românii nu se lasă nicidecum înduioșați de autovictimizările datorate sindromului Trianon.

Istoricul Lucian Boia afirmă în recenta sa carte *În jurul Marii Uniri de la 1918* că Transilvania „*a avut timp de veacuri o altă istorie, mai legată, până*

la 1918, de a Ungariei decât de a celor două principate române". Am văzut mai sus cât era de „legată”. Ca semn al acestei „legături”, românii au boicotat mult timp viața politică a Ungariei dualiste. Și „erorile” politicii statului ungar față de români s-au ținut lanț în perioada 1867-1918: viața românilor a devenit un infern, datorat presiunii maghiarizării și pedepselor pentru manifestarea sentimentului național românesc. Era astfel evident că numai prin sentința fermă dată de Iuliu Maniu: „*Despărțire definitivă!*”, urmată de sentința Trianon s-a curmat această stare de lucruri nemaipomenită în Europa de atunci.

Dacă la Caragiale a o lua „de la pașopt încoace” este o simpatică figură de stil, iată că în cazul cercetării Trianonului este obligatoriu acest reper de pornire.

Tot istoricul Lucian Boia, în lucrarea amintită, vorbește cu mare condescendență de faptul că o parte dintre academicienii noștri au lansat în acest an un Apel „*în care semnalează tot soiul de primejdii*” și că faptul ar fi „*o înțelegere desuetă a istoriei*”. Acestea le afirmă în timp ce aproape o sută de ani vecinii noștri, iată, „nu se culcă și se trezesc cu ideea că vor reface Ungaria de dinainte de Trianon”. A nu lua în seamă acest pericol înseamnă a te degreva, conștient sau nu, de orice responsabilitate patriotică. Aceasta în loc ca distinsul nostru istoric să se ocupe de erorile istoriografiei ungare și ale educației și învățământului ungar care au dus la această stare de lucruri. Mai mult, preia și mitul că Ungaria Sfântului Ștefan dura, la 1918, de 1000 de ani, precizând vag: „ce-i drept, cu întreruperi”, ca și cum înreruperile ar fi de un an sau doi și n-ar conta.

Desigur că inventarul complet al „erorilor” statului ungar în politica față de români până la 1918 își așteaptă încă cercetătorii, pentru ca Trianonul să fie complet cunoscut și împrejurările lui elucidate. Eu nu pot decât să urez succes ambelor proiecte de cercetare „Trianon 100”, și celui maghiar și celui român, pe care sperăm că Academia noastră îl va lansa cât de curând (poate cu titlul *Centenar Trianon*).

Dr. Vasile Lechințan
Istoric, Cluj-Napoca

TRIANON 100: FANTOMELE LUI BELA KUN ȘI MIKLOS HORTHY BÂNTUIE O EUROPĂ ÎN DERIVĂ¹

Prăbușirea Imperiului austro-ungar la încheierea Primului Război Mondial și semnarea Tratatului de la Trianon (4 iunie 1920) constituie un moment istoric care a trasat noile frontiere în interiorul Europei, frontiere care, cu unele modificări, dăinuie și azi, asigurând echilibrul și stabilitatea continentului.

Tratatul de la Trianon nu a fost înțeles de Ungaria și de unguri ca o palmă binemeritată a istoriei pentru a-i trezi la realitate, ci ca pe un prilej de a se alia cu Sovietele bolșevice, în speranța că vor obține sprijin pentru realizarea visului milenar al Ungariei Mari. Drept urmare, comuniștii și socialiștii unguri s-au unit pentru a proclama Republica Sovietică Ungară, răsturnând guvernul condus de contele Mihály Karolyi.

Primul președinte al Republicii Sovietice Ungare a fost desemnat Sandor Garbai, de profesie zidar, însă puterea reală se afla în mâinile ministrului de externe, Bela Kun.

De menționat că Republica Sovietică Ungară a fost prima republică bolșevică din Europa, instalată la 21 martie 1919, care însă a rezistat numai până la 6 august 1919, când a fost înlăturată de armata română.

Dar să ne aplecăm asupra cronologiei evenimentelor care au precedat semnarea Tratatului de la Trianon, trecute sub tăcere de istoricii și politicienii unguri, din motive lesne de înțeles.

În noaptea de 15/16 aprilie 1919, armata Republicii Sovietice Ungare ataca trupele române pe valea Crișului, repurtând unele victorii neînsemnate, însă armata română înaintază prudent spre Ungaria.

La 6 mai 1919, la Arad se constituie guvernul contrarevoluționar ungar, sub conducerea lui Gyula Karoly, în care amiralul Miklos Horthy ocupa funcția de ministru de război.

La 24 iunie 1919 a fost organizată o lovitură de stat eșuată, urmată de formarea guvernului condus de Antal Dovcsak, care declanșează „teroarea roșie” împotriva complotiștilor.

¹ Fragmente dintr-un articol preluat cu acordul autorului din publicația on-line „*Confluente literare*”, ediția nr. 2365, 22 iunie 2017

La 20 iulie 1919, armata ungară atacă din nou trupele române, care de această dată lansează o contraofensivă puternică, ocupând la 4 august Budapesta, unde organizează o defilare, în aplauzele populației ungare.

Armata română staționată pe teritoriul Ungariei a primit ordin regal de a se abține de la abuzuri și jafuri, dar să ajute populația civilă cu alimente și să restabilească ordinea legală (populația era îngrozită de abuzurile, jafurile și violurile practicate de proprii ostași, în timpul terorii roșii).

Odată încheiată misiunea de lichidare în fașă a bolșevismului în Ungaria, armata română a primit ordin de retragere la 4 octombrie 1919, acțiune care se încheie la 30 martie 1920.

La 1 martie 1920, sub protecția armatei regale române, amiralul Miklos Horthy este desemnat de către Adunarea Națională drept regent, restabilindu-se Regatul Ungariei. Din această poziție s-a semnat Tratatul de la Trianon.

Exact peste două decenii, regentul Horthy, în urma Dictatului de la Viena și cu sprijinul trupelor hitleriste, a ocupat Nordul Transilvaniei, declanșând planul de exterminare cu cruzime a evreilor și românilor, dovedindu-se cel mai sângeros criminal de război. De numele său se leagă atrocitățile comise în Trăsnea, Ip și alte localități din Nordul Transilvaniei, care au fost trecute prin foc și sânge.

Un proverb românesc plin de înțelepciune ne atenționează că „pe cine nu lași să moară, nu te lasă să trăiești”.

Interesant că lui Horthy i s-au ridicat statui, fiind considerat de unguri erou național, iar mareșalului Ion Antonescu i s-a pus eticheta de criminal de război care a asasinat 400000 evrei, punându-i-se în cârcă și asasinatele comise în Transilvania de către horthyști.

Poporul român, în imensa sa bunătate și omenie, este bântuit și azi de moroi Bela Kun și Horthy care, dincolo de mormânt, sunt călăuzele guvernelor care s-au perindat la cârma Ungariei indiferent de regimul politic.

În lucrarea sa, *Transilvania – Invincibile argumentum*, ed. Atheneum, 1990, Ion Coja ținea să precizeze, referitor la Tratatul de la Trianon, că: „Între statele europene, România este îndreptățită să ducă o politică revizionistă. Dacă însă România, deși îndreptățită, se abține totuși de la o politică revizionistă, atât de riscantă pentru pacea Europei, devine de-a dreptul absurd ca România să ajungă ea ținta unor pretenții teritoriale revizioniste. Absurditatea și-o împart în mod egal între ei cei ce formulează asemenea pretenții și cei care îi iau în serios”.

Pentru a înțelege mai bine legăturile de filiație ale Ungariei cu URSS (și în prezent cu Federația Rusă), ar trebui să evocăm câteva momente care aduc în actualitate ocupația sovietică în nordul Transilvaniei în perioada noiembrie 1944–martie 1945, la care face referire într-o manieră obiectivă și bine documentată cercetătorul științific Marcela Sălăjan de la Centrul de Studii din Transilvania, Cluj-Napoca. „*Administrația sovietică în nordul Transilvaniei este caracterizată de abuzuri și epurarea românilor, favorizând accesul la nivelul administrației al funcționarilor maghiari din timpul horthyștilor, care în loc să fie condamnați pentru crime de război și genocidul evreilor, au fost convertiți la comunism și puși în poziții cheie în: justiție, jandarmerie, prefecturi*”.

În ciuda faptului că, în primii ani după război, politica față de problematica Transilvaniei a marilor puteri reprezentate în Comisia Aliată s-a aflat în mod constant pe agenda de lucru, soluțiile pentru a neutraliza germenii acestei surse de tensiune au întârziat să apară, lăsând cale liberă abuzurilor de tot felul din partea ocupantului sovietic.

Tergiversarea de către Moscova a semnării Convenției de Armistițiu, incurajată și de atitudinea Londrei care a întârziat, pentru a obține acordul dominioanelor, a permis Armatei Roșii să-și asigure controlul militar asupra întregului teritoriu al României și să excludă din textul Convenției prevederile care stipulau instituirea unei zone libere de prezența sovietică.

Dar oficialii sovietici membri ai Comisiei Aliate nu s-au mulțumit cu atât, ci au acționat pe lângă reprezentanții britanici și americani să accepte introducerea în Convenție a unor obligații pentru partea română de a participa cu ostași la războiul antihitlerist în afara granițelor României, renunțarea la Basarabia și Bucovina de Nord și aducerea la putere a unui guvern agreat de Moscova.

În spatele acestei poziții politico-diplomatice agresive a sovieticilor se aflau acțiunile din umbră ale agenților de influență și de informații ai KGB, implantați în poziții cheie în Departamentul de Stat American, la *Foreign Office* și serviciul de spionaj britanic (rețeaua de la Cambridge condusă de Kim Philby), care puneau la dispoziția negociatorilor sovietici informații confidențiale privind limitele mandatului reprezentanților din Convenție.

De altfel, la începutul lunii noiembrie 1944, odată cu încheierea operațiunilor militare, s-a trecut la o nouă împărțire administrativ-teritorială a unor județe din Transilvania, revenindu-se la situația anterioară ocupației horthyste, înlocuindu-se întreaga administrație cu funcționari români.

Aceste măsuri au atras riposta mareșalului Malinovski, care a făcut tot posibilul să blocheze instalarea autorităților române în Transilvania de nord.

În „Jurnalul” său, generalul Constantin Sănătescu, care a devenit șeful guvernului după arestarea mareșalului Ion Antonescu, consemna cu amărăciune: *„...am fost nevoit să-l trimit pe Lucrețiu Pătrășcanu la Moscova ca șef al delegației pentru a semna Convenția de Armistițiu, pentru că se lăuda cu relațiile sale cu personalitățile politice sovietice. După tergiversări bine gândite, din partea sovietică, la 12 septembrie 1944 s-a semnat armistițiul, dar asta nu însemna că sovieticii îl vor respecta”*.

Într-adevăr, după instalarea administrației române în Transilvania, la presiunile ungarilor și cu sprijinul mareșalului Malinovski, partea sovietică adresează un ultimatum guvernului de la București pentru retragerea administrației române sub amenințarea că, la Conferința de pace, Transilvania va fi cedată în întregime Ungariei.

În aceste condiții, s-a trecut la retragerea administrației române instalate de mai puțin de o lună, sovieticii trecând la înlocuirea ei cu funcționari ai vechii administrații horthyste, cu infractori eliberați din pușcării, cu vagabonzi care au acceptat să se înscrie în PCR, astfel că sovietizarea României a plecat din Transilvania și a cuprins întregul regat. Funcționarii români – judecători, jandarmi, prefecți, polițiști – au fost transferați în județele limitrofe sau trecuți în rezervă.

Încheind această paranteză dureroasă a istoriei, trebuie amintit momentul 13 martie 1945, când, pentru a marca gestul de „bunăvoință” al URSS față de problema Transilvaniei, s-au organizat la Cluj festivități entuziaste prilejuite de instalarea administrației române în Transilvania, festivități la care au participat Regele Mihai I, patriarhul Nicodim și A.Vâșinski.

Premierul dorit de Moscova, Petru Groza, a organizat o conferință cu prefecții din Ardeal cărora le-a cerut: „excluderea șovinismului”, afirmând că „o bună înțelegere între români și maghiari ar grăbi integrarea Transilvaniei în statul român”. (30 martie 1945)

Ulterior, tot la presiunea ungarilor sprijiniți de autoritățile sovietice, s-a înființat Regiunea Autonomă Maghiară (1952-1960), cu orașul de reședință la Tg. Mureș, și al cărei președinte al Sfatului a fost ales Gere Mihaly. În 1960, prin noua lege de organizare a administrației teritoriului s-a înființat regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, care a fost desființată în 1968, odată cu renunțarea la regiuni și înființarea județelor.

Analizând resorturile pozițiilor extrem de dure ale conducerii URSS la adresa României și favorabile Ungariei, vom înțelege că ele au rădăcini adânci în umilinta istorică suferită de Kremlin ca urmare a intervenției armatei române pentru alungarea regimului bolșevic instalat la Budapesta (care se dorea a fi avanpostul pătrunderii comunismului în Europa), culminând cu ordinul mareșalului Ion Antonescu ca armata română să treacă Prutul pentru a elibera Basarabia și Bucovina de sub ocupația sovietică.

Contenciosul ungaro-român a fost abil exploatat de sovietici și mai este și astăzi ținut la „cald” în interesul Moscovei, pentru a-și menține controlul și influența politico-economică în Balcanii de sud-est, cu atât mai mult cu cât cele două țări sunt membre NATO și UE.

Cum penetrează Rusia partidele naționaliste europene folosindu-se de Tratatul de la Trianon

Analizând cu atenție evoluțiile politico-economice în ultimul secol de la Trianon, vom observa că Rusia, sub diverse forme și cu abilitatea sa diplomatică (având în spate serviciile sale de informații), a ținut sub control și observație atentă relațiile dintre țările europene, intervenind punctual pentru a crea suspiciune și tensiuni, exploatând unele probleme de natură etnică, teritorială sau religioasă care au apărut în urma celor două războaie mondiale, slăbind coeziunea și coerența deciziilor la nivel comunitar.

Este interesant că analiștii politici și istoricii europeni trec cu vederea, când evaluează relațiile cu Moscova, faptul că, indiferent de regimurile politice care s-au perindat în ultimele trei secole la cârma Kremlinului, ele urmează cu stoicism prevederile „Testamentului” Țarului și apoi Împăratului Petru I, care își îndemna urmașii să supravegheze cu atenție mișcările marilor puteri europene și să folosească toate mijloacele pentru a băga zăpădă și zavistie, slăbindu-le coeziunea și amplificând tensiunile.

Se uită că, prin intermediul Komintern-ului, iar apoi al Kominform-ului, serviciile de informații moscovite au finanțat și controlat mișcarea socialistă și comunistă la nivel european și internațional, plasându-și în poziții cheie politico-guvernamentale și la nivelul societății civile agenți de influență care promovau inițiative menite să servească interesele geo-stratgice și geo-economice ale Moscovei.

Serviciile de informații sovietice și rusești au reușit de-a lungul anilor să preia, prin agenții lor, organizații pacifiste, ecologiste, să încurajeze și să

stimuleze partidele extremiste de dreapta și de stânga europene, fiind prezente astăzi în politica europeană prin partide și mișcări naționalist-extremiste, agitând spiritele, folosindu-se de frustrările și nemulțumirile unora generate de consecințele aplicării Tratatului de la Trianon.

De aceea, cred că ar trebui să fie luat în considerare riscul unor acțiuni de boicotare a manifestărilor ce vor fi organizate de România pentru aniversarea centenarului Marii Uniri, pentru că astfel de acțiuni sunt premergătoare unei ample campanii ce se va duce până în 2020, pentru contestarea și anularea Tratatului de la Trianon, fapt de natură a arunca în aer întreaga arhitectură politico-economică și militară a Europei.

Să nu uităm că, în vârtoarea evenimentelor sângeroase din decembrie 1989, serviciile de informații ungare și sovietice au avut misiunea de a instiga și provoca populația maghiară din așa zisul Ținut secuiesc pentru a declanșa asasinate pline de cruzime împotriva reprezentanților administrației locale, poliției și securității și a membrilor de familie, procedând nestingheriți la epurări pe criterii etnice, încercând astfel să realizeze o mișcare de masă care să rupă Transilvania din trupul României.

Nu s-a reușit atunci, însă la 15 martie 1990 s-a trecut la măsuri mai ofensive, exploatând slăbiciunea autorităților post-decembriste care ezitau să intervină în forță pentru restabilirea ordinii. Victima acestui conflict interetnic a căzut un român, Cofariu, dar prin manipulare și diversiune, acesta a fost prezentat ca fiind maghiar „maltratat” de români!

Sentimentul românilor din Transilvania că sunt abandonați în propria țară de către autoritățile statului, chemate să le apere drepturile și libertățile, este dureros, dar și extrem de periculos. Sunt informații că tot mai mulți români din Ardeal solicită cetățenia ungară, fiind atrași de unele avantaje oferite de guvernul de la Budapesta: obținerea de locuri de muncă bine plătite în țările membre ale spațiului Schengen, pensii suplimentare care se adaugă la cele românești, înlesnirea de afaceri și locuri de muncă, cât și asistență medicală în Ungaria.

În aceste condiții, în 2020, când Ungaria plănuiește contestarea Tratatului de la Trianon, riscăm să ne trezim în fața unei mari surprize, care ar putea schimba în mod dramatic pentru noi datele problemei.

Responsabilul cu politica externă al formațiunii extremiste ungare „Jobbik”, Bela Kovac, afirma încă din februarie 2010 că: *„Moștenirea noastră geografică și culturală leagă țara noastră de Europa și, mai important, de Rusia, alături de care noi trebuie să trăim în viitor. Rusia reprezintă un*

partener favorabil și simpantizant al cauzei noastre într-o alianță strategică menită să apere drepturile minorității ungare în țările vecine!”

Parcurgând și în fugă cv-ul acestui personaj vom observa că a studiat la Moscova și a lucrat la firma soacrei sale de cetățenie rusă, Naura, în Japonia.

Bela Kovac este inițiatorul înființării „Alianței Europene a Mișcărilor Naționale”, care are drept misiune: *„să constituie un front transnațional de deputați în Parlamentul European, care să acționeze coerent pentru încurajarea acțiunilor de secesiune la nivel European”*. Din 2008, la această alianță au aderat: British National Party, Frontul Național (Franța), partidele naționaliste extremiste din Spania, Portugalia, Ucraina, Letonia și Slovacia.

Prin aceste acțiuni s-au stimulat mișcările euroscepticilor și se încurajează ieșirea din zona euro și din UE și a altor state.

Aceste acțiuni se suprapun peste nemulțumirile cetățenilor europeni față de modul de funcționare a instituțiilor supranaționale ale UE și față de clasa politică europeană considerată coruptă și străină de problemele contribuabilului european.

Victoria la prezidențialele din Franța a lui Emmanuel Macron, liderul unei mișcări a „indignaților” și creșterea în sondaje a Frontului Național și a liderului acestei formațiuni politice, Marine Le Pen, ridică serioase probleme privind viitorul și stabilitatea actualei arhitecturi europene.

Așa cum am putut observa parcurgând acest material, influența și intervenția Rusiei în treburile europene va crește prin folosirea presiunii politice de către partidele naționaliste și extremiste europene, iar influența economică va fi asigurată prin strategia energetică coordonată de președintele Putin prin cadrele de informații infiltrate la conducerea marilor companii energetice rusești și a imperiilor financiare care stau în spatele lor.

Gl. bg. (r) Gheorghe Dragomir

FILE DE ISTORIE

LEGITIMAREA NUMELUI STATULUI ROMÂN ÎN VÂLTOAREA REVOLUȚIEI PAȘOPTISTE

Prolog

După secole de dominații străine și de încercări ale imperiilor vecine de a șterge sau a falsifica identitatea băștinașilor din spațiul carpato-danubiano-pontic, la începutul secolului al XIX-lea în limbajul comun, alături de străvechiul nume „Dacia” s-a impus etno-toponimul „România” (gr. „rumunias”).¹ Această pecete identitară a neamului a fost confirmată cu argumente istorice și filologice de către Dimitrie Daniel Philippide, istoric și om de litere aromân, devenit profesor la Academia Domnească din București. În anul 1816, acesta a publicat la Leipzig, în limba greacă, „Istoria Rumunias”, urmată în același an de „Geografia Rumunias”,² introducând, astfel, în circuitul științific toponimul „Rumunia” (gr. Rumunias).

În concepția acestuia, „Rumunia” semnifica „țara tuturor rumânilor”, el afirmând că „Țara cuprinsă între Ung, Tissa, Istros, Pontus Euxinos, Tyras și o parte din vechii Schythii cu care istoricii mai vechi și conservanți o numeau, mai adesea părțile dinăuntru, din stânga și din jos a Istrosului, spre nordul Pontului Euxinos și a Mării Maedita” trebuie „să se cheme Rumunia, de la numele de rumun, după cum locuitorii cei mai vechi și cei mai numeroși își dădeau lor”.³

Dimitrie Daniel Philippide n-a inventat numele „România”, scris grecește Ρουμανία (Rumunia),⁴ nici nu s-a folosit de acesta când a publicat *Istoria* și *Geografia Rumâniei*, cu referire, în linii mari, la spațiul Daciei getice și nu doar al provinciei romane Dacia. Deci, toponimul „România” n-a apărut în preajma revoluției de la 1848 din rațiuni politice „artificiale” și în „spirit naționalist modern”, ci a fost moștenit din străvechime, ca pecete a neamului.

¹ Vezi, pe larg, Vasile Arvinte, *Român, românesc, România. Studiu filologic*, ediția a III-a, definitivă, Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2008.

² Dimitrie Daniel Philippide, *Istoria României*, traducere, studiu introductiv și note de Olga Cicanci, Editura „Pegasus Press”, București, 2004.

³ Ionel Cionchin, *Aromânul care a dat numele...României*, în „Magazin cultural-istoric și de informație”, Revistă a românilor de pretutindeni, nr.7(161), iulie, 2007.

⁴ Petre P. Panaitescu, *Interpretări românești*, Ediția a II-a, București, 1994, p.66.

Pe acest temei, după înăbușirea în sânge a Revoluției din anul 1821 din Țara Românească, a început un proces de renaștere, reformare și consolidare a statalității rumânești în cuprinsul vetrei vechii Dacii, de recuperare a provinciilor înstrăinate sub dominației imperiale străine și de apărare a atributelor de unitate și independență ale neamului românesc. O primă etapă a însemnat lămurirea problemei originii românilor și a limbii române. În acest demers s-au implicat, cu înflăcărare revoluționară, o pleiadă de filosofi, istorici, juriști, psihologi, sociologi, din toate părțile vetrei străvechi.⁵ În scurt timp s-au conturat două curente de gândire: acceptarea descendenței din coloniștii romani aduși în provincia Dacia romană și, respectiv, asumarea descendenței din geto-daci, cunoscut fiind că cea mai mare parte a Daciei nord-dunărene a rămas în afara Imperiului roman.

Ideea de stat unitar, cum fusese înainte de agresiunea Romei imperiale, precum și pentru scurt timp în vremea lui Mihai Viteazul, a fost dezvoltată de generațiile de reformatori ai nației românești. Ardelenii George Barițiu, August Treboniu-Laurian, Alexandru Papiu-Ilarian, muntenii Ion Heliade Rădulescu sau Nicolae Bălcescu ori moldovenii precum Mihail Kogălniceanu, au căutat și au găsit în „*Cartea neamului*”, adică în *Istoria lui Petru Maior*, o carte a epocii de renaștere națională, imaginea proiectată în viitor a unei noi Dacii.

În toiul dezbaterilor care s-au desfășurat pentru asumarea numelui statului, în Moldova și Valahia (Muntenia) s-a declanșat un adevărat război toponimic între „*Dacia*” și „*România*”, purtat mai ales cu condeiu în reviste a căror denumire încerca să sugereze numele statului care urma să fie înființat în vatra Daciei getice. Simbolul revitalizării ideii vetrei dacice și readucerea acesteia în conștiința neamului a fost revista „*Dacia literară*”,⁶ înființată de către Mihail Kogălniceanu în anul 1840, cu scopul declarat ca „*românii să aibă o limbă și literatură comună pentru toți*”. El a respins „*romanomania*”, dar a ținut să precizeze, în spiritul vremii, că toate ne-au venit de la Roma. Intenția de revitalizare a numelui „*Dacia*” a fost sesizată de către domnitorul Moldovei, Mihai Sturza, „*os de moldovean*”, care a interzis revista respectivă prin poruncă domnească, sub pretextul că ideea creării unei Dacii cu fundament „*valah*” nu era agreată de imperiile vecine – rus și habsburgic – fiecare dorind

⁵ Vezi, pe larg, N. Adăniloae, *Revoluția de la 1848 și problema unității naționale*, în *Revoluția de la 1848 în țările române (Culegere de studii)*, Editura Academiei R.S. România, București, 1974.

⁶ Vezi Maria Platon, *Dacia literară. Destinul unei reviste, viața unei epoci literare*, Editura „Junimea”, Iași, 1974.

fondarea Daciei sub propriul protectorat. Pericolul pentru proiectul „*Daciei valahe*” a fost sesizat de Mihail Kogălniceanu, care s-a rugat lui Dumnezeu „*să ne păstreze români*”,⁷ precum și de August Treboniu-Laurian și alți patrioți, care și-au dat seama că lupta pentru fondarea statului trebuia dusă sub steagul „*românismului*”, acceptat, în parte și de către imperiile vecine și privit cu interes de Imperiul otoman.⁸

Lupta pentru revitalizarea numelui „*Dacia*” a fost preluată cu mult curaj de către munteanul Nicolae Bălcescu și ardeleanul August Treboniu-Laurian, deși despre el se credea că era un „*îndoctrinat*” al Școlii Ardelene. În anul 1845, cei doi români patrioți au înființat revista „*Magazin istoric pentru Dacia*”, care se adresa românilor din toate cele trei principate. Articolele acestei reviste au promovat un punct de vedere autohton privind vechimea, continuitatea și unitatea românilor din Ardeal, Moldova și Valahia (Țara Românească).⁹ Dar și aceasta a fost pândită de forțe oculte și silită să-și înceteze apariția.

Astfel, din motive de protejare a ideii unității vetrei, o mare parte a inteligenței neamului a ales ca simbol etno-toponimul „*România*” pentru denumirea țării („*Țara Rumânească*”), asociat cu numele neamului, „*rumân*”/„*român*”, însoțit de atributul „*rumânesc*”/„*românesc*”. Numele semnifică seminția (adică „*nația*”), fiind moștenit din „*Rami*”/„*Ramani*”/„*Rumuni*”, adică „*Cei de-o credință și de-o lege*”, „*Cei care se închină lui Rama*” (*Raman*) - Zeul-Soare (*Sol Lomonius*).¹⁰ Acest nume a definit din vremuri străvechi seminția vetrei carpato-danubiano-pontice în succesiunea de generații, într-o limbă unitară exprimată prin grai viu și în scris (*sanscrita* - „*limba sfântă*”, „*limba zeilor*”), precum și o identitate asumată. Însă, în mod incorect, dintr-un interes geopolitic, și-a făcut loc ideea greșită a unor cronicari, potrivit căreia numele „*România*” venea de la Roma, stăpâna lumii antice, iar românii se trăgeau din romani (o noțiune politică, nu etnică!). Odată ce această „*inginerie filologică*” a prins contur, cu greu au reușit unii învățați ai neamului

⁷ Mihail Kogălniceanu, *Opere*, tomul I, *Scrieri istorice*, ediție Andrei Oțetea, București, 1946, p.612.

⁸ Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională. 1834-1849*, București, Editura Academiei, 1967, p.50-59.

⁹ Ileana Șerbu-Desu, *Date mai puțin cunoscute despre revista „Magazin istoric pentru Dacia”*, în revista „Muzeul Național”, VIII, 1994.

¹⁰ dr. Aurel V. David, *Numele neamului de la capătul și începutura moșilor, în Studii și cercetări de dacoromânistică*, Revista anuală a Academiei Dacoromâne, anul V, nr.3,4,5 / 2016, p.15-44.

să-și convingă semenii că „*Rumânia*”/„*Rumunia*”, „*rumân*”/ „*rumunească*” sunt etno-toponime moștenite de la străvechii „*rumuni*” sau „*valahi*” - semnificând din străvechime *Oamenii Pământului / Oamenii Locului / Cei născuți din Pământul Negru*, adică băștinașii, stăpânii moșiei.

*

În timpul revoluției de la 1848 s-au conturat **patru curențe de gândire și acțiune în legătură cu denumirea statului pe care urma să-l creeze națiunea română**: *Dacia, Dacromânia, Dacoromania, Romania, România și România austriacă Mare*.

Ideile vizând făurirea statului național unitar au fost exprimate și acceptate pe fond cu ocazia adunării din 3 mai (st.v.) 1848 de la Blaj. Acolo, alături de Alexandru. I. Cuza, Costache Negri, Iancu Alecsandri, Gh. Sion, Nicolae Ionescu, Dumitru Brătianu și de alți fruntași din Principate, s-au aflat și intelectuali ardeleni refugiați, precum N. Bălășescu, Vasile Maioreșcu, Gavril Munteanu, Aron Florian, August Treboniu-Laurian. La întrunirea conducătorilor revoluției din Transilvania în catedrala din Blaj, cu scopul formării unui „*program al revoluției*”, Simion Bărnuțiu a ținut un discurs în care a susținut ideea potrivit căreia libertatea unui popor este în primul rând națională și a subliniat cu tărie „*voința de unire a poporului român pe întinsul întregii Dacii*”.¹¹

a) denumirea „Dacia” (sub formă de regat sau de republică)

Această denumire a fost susținută de revoluționari ardeleni precum August Treboniu-Laurian și Constantin Romanu Vivu, de refugiați transilvăneni în Moldova, dar și de către revoluționari munteni și moldoveni. Acest nume a speriat în gradul cel mai înalt autoritățile habsburgice. Odată cu primele vești despre revoluția din Franța, Austria, Ungaria, au apărut și informații despre pregătirea unei mișcări a tineretului revoluționar din Valahia (Țara Românească) având ca scop „*unirea întregii națiuni române într-un nou imperiu dac*”, care i-ar fi putut cuprinde și pe românii din Transilvania și Banat.

La 30 martie 1848, generalul Anton Puchner, comandantul trupelor austriece din Transilvania, informat direct de la București de însărcinatul cu afaceri chesaro-craiești, a întocmit un raport ultrasecret din care reieșea că în Valahia

¹¹ Simion Bărnuțiu, *Românii și ungurii. Discurs rostit în Catedrala Blajului*, 2/14 mai 1848, cu introducere și comentariu de G. Bogdan-Duică, Cluj, 1924.

mișcarea era condusă de tineri boieri care își făcuseră studiile la Paris și care îl desemnaseră pe principele Gheorghe Bibescu în fruntea „*Imperiului dac*”.

Unul dintre cei mai înfocați adepți ai denumirii „*Dacia*” a fost August Treboniu-Laurian, filolog, istoric și publicist, care a devenit profesor la *Sfântul Sava* între anii 1842-1848, apoi la Universitatea din București, unde l-a întâlnit pe Nicolae Bălcescu. El a fost unul dintre conducătorii Revoluției de la 1848 din Transilvania, prevăzând, în prima etapă, unirea tuturor românilor din Transilvania, Ungaria, Bucovina și Banat și apoi crearea unui stat independent al tuturor românilor, numit „*Dacia*”.¹² Judele sas din Brașov îl identificase printre emisarii români cu nume false care urmau să plece la adunarea ce urma să aibă loc la Blaj, „*ca să vorbească acolo despre restabilirea regatului dacic*”. Același jude raporta ulterior superiorilor săi că „*ideea restabilirii Daciei a luat ființă de la un astfel de român*”, „*un oarecare Treboniu-Laurian*”, care cu ani înainte emigrase din Transilvania în Valahia unde a trăit ca învățător și care, „*beneficiind de un concediu de două luni, s-a întors acasă*” și „*în public a vorbit despre restabilirea Daciei*”.¹³

Tânărul istoric Jokab Elek, care a participat și el la Adunarea de la Blaj, a nominalizat un grup din care făceau parte Simion Bărnuțiu, August Treboniu-Laurian și Ion Rațiu, de fapt un curent din sânul Adunării care nu voia nimic mai puțin decât unirea Valahiei, Moldovei și Transilvaniei „*în vederea restaurării vechii Dacii*”. În 4 mai 1848, guvernul Transilvaniei îi numea „*emisari*” având drept scop să plece la Blaj pentru a îndemna poporul la „*restabilirea Daciei de odinioară*”. În caz că se confirma activitatea lor „*subversivă*”, atunci ei trebuiau să fie arestați discret și interogați.

La 9 mai 1848, guvernatorul Teleki Jozsef, într-o depeșă urgentă, a ordonat ca Sion, Constantin Balș și Nicolae Ionescu (fratele lui Ion Ionescu de la Brad), să fie împiedicați chiar și prin arest de a merge la Blaj. Ultimul, tânărul student (la acea dată), Nicolae Ionescu, pentru a-i deruta pe urmăritori, și-a cerut viza pentru București și a plecat la Blaj, la Adunare. În aceeași zi, șeful poliției din Brașov, Maurer Mihaly, a raportat guvernatorului Transilvaniei că la Brașov și-au făcut apariția oameni străini din Moldova, tinerii cu numele Balș, Cantacuzino, Stănescu și Ionescu, toți boieri; ei caută să

¹² Silviu Dragomir, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848-1849*, vol. I, Sibiu, 1944, p. XLI-XLII.

¹³ Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională*, București, 1967, p.132.

culeagă informații despre situația de aici; din convorbirile lor reiese că ar dori să restabilească „vechea Dacie”.

Unul dintre cei mai înfocați și mai activi susținători ai revoluției de la anul 1848 din București, apoi din Transilvania a fost Constantin Romanu Vivu. Acesta – care a devenit membru al Comitetului Național Român ales de Marea Adunare de la Blaj, apoi prefect al *Legiunii XII Mureș*¹⁴ – afirma că „deviza noastră trebuie să fie formarea Daciei”. El aprecia că „Europa trebuia deșteptată asupra faptului că numai prin ridicarea Daciei se putea împiedica Panslavismul”.¹⁵ Despre revoluționarii moldoveni, refugiați din Iași la Focșani, gazeta „*Allgemeine Zeitung*” afirma că aceștia „erau ferm convinși că din haosul mișcărilor și răsturnărilor va apare republica Dacia”, care urma să cuprindă „toate ținuturile...de la Carpații de nord până la Dunăre și Mare”.¹⁶

b) denumirea „Daco-Romania”

Această denumire a fost susținută de Alexandru Papiu Ilarian, jurist, istoric, lingvist, unul dintre principalii organizatori ai Revoluției de la 1848 din Transilvania. El aprecia că pentru a împiedica tripla expansiune politică imperialistă, a germanilor, slavilor și ungurilor, precum și a statornici o pace în sud-estul Europei în veșnică fierbere, exista un singur mijloc: „unirea tuturor românilor într-un singur corp politic, adică Daco-Romania”, egală ca teritoriu cu Italia și Anglia, care să aibă ca centru Transilvania. Alexandru Papiu Ilarian susținea că: „Cine e Domn al acestui centru strategic stăpânește până la Tisa și până la Marea Neagră. Numai romanii cei vechi au priceput importanța ei strategică. Barbarii au ignorat-o, de aceea căzură cu toții unii după alții. Este erou cine ocupă această țară, e foarte slab cel ce-o pierde, căci e cea mai grea de ocupat, cea mai lesne de conservat. Cine e Domn al Transilvaniei, e Domn al Principatelor. Mihai își fixase aici capitala, ca să guverneze întreaga Românie. Dar românii de atunci nu l-au priceput, ungurii l-au vândut, Austria l-a ucis... Fără Transilvania, Principatele n-au viitor, duc o existență precară și dubie. Numai unirea Transilvaniei va pune fundamentul unei vieți perpetue a României. Transilvania este cea mai frumoasă și mai vitală din trupul sfâșiat al

¹⁴ Vezi, pe larg, Valentin Borda, Viorica Dutcă, Traian Rus, Avram Iancu și prefecții săi, Casa de editură „Petru Maior”, Târgu Mureș, 1997.

¹⁵ *Anul 1848 în Principatele române*, vol. II, București, 1902, p.136-138.

¹⁶ Apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul unitar român*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 247.

națiunii române”.¹⁷ Însă, George Barițiu afirma, pentru a fi auzit și de autoritățile habsburgice, că această denumire era o „diversiune”, făcută de adversarii românilor, „care nu uitară a face bărbătește propaganda ideii unui stat dacoromân sau, mai pe înțeles, a unui stat național românesc încheiat pe teritoriul vechiului stat al Daciei” cu scop „de a-i compromite pe români în fața monarhului (austriac), a dinastiei întregi și a tuturor bărbaților de stat credincioși dinastiei”.¹⁸

c) denumirea „Daco-România”

Una dintre cele mai sacre aspirații ale românilor din Transilvania a fost lupta pentru realizarea „Dacoromâniei”, care să-i cuprindă pe toți românii într-un singur stat independent. Această aspirație s-a constituit într-o prezență subterană puternică, remarcată mai întâi de străini, în special de dușmani. Aceștia s-au grăbit să o folosească drept armă împotriva românilor, căci dorința lor de unitate era privită de toate cele trei imperii interesate (otoman, rus și habsburgic) drept un act inadmisibil care le-ar leza stăpânirea. În Transilvania s-a cristalizat și o mișcare distinctă, care și-a propus să realizeze mai întâi unirea românilor din imperiul habsburgic, adică a celor din Transilvania, Banat, *Partium* și Bucovina, ca prim pas al marii uniri. Impetuoasa mișcare subterană a revoluționarilor români ardeleni a fost susținută și de către revoluționari munteni și moldoveni.

În primăvara anului 1848, la Craiova a fost înființată *Societatea secretă revoluționară*, al cărui ctitor era Ion Maiorescu, originar din Bucerdea Grănoasă, comitatul Alba, refugiat la sud de Carpați, unde a ajuns inspector și profesor la colegiul din Craiova (în timpul revoluției a fost numit de către guvernul provizoriu de la București agent diplomatic al *Principatelor danubiene* la dieta germană din Frankfurt). Alături de el s-au aflat N. Bălășescu, August Treboniu-Laurian și Simion Bărnuțiu. Societatea avea ca scop declarat unirea Transilvaniei, Moldovei și Valahiei (Țării Românești) într-un singur stat, numit „Daco-România” (*Dacoromânia*).¹⁹ Acest stat urma să reunească, în jurul Moldovei și Valahiei (Țării Românești), Banatul, Transilvania, Basarabia

¹⁷ Publicat în „*Revista pentru istorie, arheologie și filologie*”, I, București, 1883, p.134 și urm.

¹⁸ Vezi George Barițiu, *Ideea Dacoromâniei*, ediție îngrijită și prefăcută de Mircea-Valer Stanciu, Brașov, *Noua Gazetă Transilvană*, 1993.

¹⁹ Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p.199.

și Bucovina, inclusiv pe românii din Balcani.²⁰ În viziunea lui Ion Maiorescu, „*Dacoromânia*” se suprapunea peste teritoriul care în antichitate a cuprins cam întreaga Dacie veche. Activarea ideii „*Dacoromâniei*” s-a produs și ca reacție firească a românilor la forțarea uniunii Transilvaniei cu Ungaria, perfectată fără consultarea poporului român.

Pentru moldoveni și munteni ideea „*Dacoromâniei*” mai însemna și o reacție față de pericolul panslav care amenința să transforme respectivele provincii în gubernii rusești. Rusia a înțeles încotro se îndreptau lucrurile, motiv pentru care cabinetul țarist a informat pe față Turcia și Austria că românii ar voi să „*restatornicească un regat Daco-Român din Valachia, Moldova, Bucovina, Transilvania și Basarabia*”, ceea ce ar da un exemplu „*prost*” statelor învecinate și ar pricinui căderea Turciei.

- Numele „*Dacoromânia*”²¹ a fost susținut și de către revoluționarii moldoveni care au constituit *Comitetul revoluționar din Bucovina*, dintre care s-au remarcat: Vasile Alecsandri, Costache Negri și Alexandru Ioan Cuza (scăpat de urmărire, trecut prin Blaj, ajuns la Cernăuți!). Comitetul respectiv a intenționat să-și intituleze ziarul pe care preconiza să-l înființeze, „*Daco-România*”. Un adept înfocat al numelui de „*Dacoromânia*” au fost revoluționarul moldovean D. Cantacuzino. Într-o scrisoare trimisă lui Lascăr Rosetti, din orașul Baia, acesta arăta că viitorul țărilor române putea fi asigurat doar „*prin unire*” și încheia cu formula „*Trăiască Daco-România*”.²²

Nici sașii n-au fost străini de planurile înființării „*Dacoromâniei*”, deși Al. Papiu Ilarian i-a acuzat că ei i-ar denunța pe români la Viena. Totuși, Daniel Roth, în broșura sa *Von der Union und nebenbei ein Wort über eine mögliche dako-romanische Monarchie unter Österreichs Krone*, difuzată înainte de Adunarea de la Blaj, a făcut profeția că ideea despre o „*împărăție dacoromână*” nu e o fantomă, și că ea se va împlini peste puțin timp: „*Uniunea cu ungurii – spunea Daniel Roth – pentru sași a fost un izvor de nefericire. Pentru aceea mai bine e a părăsi legăturile vechi aducătoare de nefericire și a încheia altă legătură cu oameni toleranți*”.

²⁰ Aurelia Florescu, *Dacoromânia - Idealul național al tuturor românilor în revoluția de la 1848*, Craiova, 1992.

²¹ Vezi, pe larg, dr. Gelu Neamțu, *Lupta pentru Dacoromânia*, în *Istoria României. Transilvania*, vol.I (Cap.VIII, *Revoluția democratică de la 1848-1849 în Transilvania*), Editura „George Barițiu”, Cuj-Napoca, 1997.

²² N. Adăniloae, *Revoluția de la 1848 și problema unității naționale*, în *Revoluția de la 1848 în țările române (Culegere de studii)*, Editura Academiei R.S. România, București, 1974, p.76-82.

La rândul său, românul ardelean George Barițiu, cunoscând realitățile acelor vremuri, și-a avertizat semenii că această idee care ajunsese deja la „*talpa țării*” trebuie să fie bine protejată de elitele românești, întrucât dacă autoritățile ar fi putut dovedi cu acte în regulă că intelectualii ardeleni ar susține ideea „*Dacoromâniei*”, atunci „*toată inteligența română din Ardeal ar duce-o pe eșafod numai în trei zile*”.²³

Includerea acestui proiect în programele revoluționarilor români din cele trei țări românești a alarmat cancelariile imperiilor vecine, îndeosebi ale imperiilor țarist și habsburgic, care au început să vorbească despre perspectiva periculoasă a creării unui *Imperiu daco-român*. Astfel, în 19 iulie (st.v.) 1848, într-o *Notă* a Ministerului de externe al Rusiei erau reprobate „*tendențele românilor de a se uni într-un singur stat daco-român independent*”. Această *Notă*, în fapt, somație imperială, a fost urmată în scurt timp de intervenția armatei țariste în Moldova și Muntenia, apoi în Transilvania, iar revoluția a fost înăbușită în sânge.

Sunt semnificative și declarațiile tribunului Ioan (Nemeș) Nobili, care fiind arestat și executat în noiembrie 1848, pe când încerca să restabilească prefectura Zarandului, a mărturisit la un interogatoriu că urmarea să „*înarmeze populația română în vederea reînvierii imperiului Daco-Român*”.

O anchetă s-a deschis în acest sens la 19 martie 1849 în București. Întrebările au fost puse Comisiei de cercetare a activităților revoluționare din Principate de către generalul Luders, care se manifestase ca un om înțelegător și simpatizant al românilor ardeleni. Însă, probabil din înaltă poruncă, a dorit să afle ce relații a avut „*Comitetul Național Român de la Sibiu, care plănuia a face o împărăție daco-romană*” cu revoluționarii din Valahia (Țara Românească).

d) denumirea „România”

Această denumire a fost susținută de Ion Maiorescu, Costache Negri și junimiști, prin ziarul „*Constituționalul*”, publicat de „Junimea”. Publicația respectivă susținea, la 19 martie 1848, că „*Toate țările locuite de români trebuie să se numească îndeobște România și să formeze un stat, pentru că toate sunt patria românilor și pentru că toți patrioții români, locuitori pe dânsle, formează națiunea românească, care să fie una și nedespărțită*”.²⁴

²³ George Barițiu, *Ideea Dacoromâniei*, ediție îngrijită și prefăcută de Mircea-Valer Stanciu, Brașov, *Noua Gazetă Transilvană*, 1993.

²⁴ Apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul unitar român*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p.246.

În toiul revoluției și al pregătirii intervenției străine, numele „România” a fost preluat de revoluționarul moldovean Alecu Russo²⁵ și revoluționarul muntean Dimitrie Golescu,²⁶ aflați în corespondență cu Nicolae Bălcescu, respectiv cu Ion Ghica. Aceștia au susținut „românismul” ca steag de luptă sub care urma să fie realizată unitatea națională a românilor.²⁷ Ioan Maiorescu s-a alăturat ideii, propunându-și ca obiectiv de „a familiariza pe oameni cu ideea unei Românii întregi”. În acest sens, l-a rugat pe Al. G. Golescu (Arăpila, Negru), aflat la Paris, să informeze autoritățile franceze că „Rusia ne îmbie cu un regat al României până la Tisa, sub protecțiunea sa și sub un vicerege rus”, care „ar cuprinde cam întreaga Dacie veche”.²⁸

Ideea de „Românie” a prins și la „talpa țării” din Transilvania. De pildă, întorcându-se acasă la Mădărașul de Câmpie, de la Adunarea de la Blaj din 3 mai (st.v.) 1848, Ioan Munteanu exprima adevărul spus de eruditul George Barițiu, mai simplu, dar tot atât de elocvent: „De acum Ardealul nu mai e Ardeal, ci România”. „Valahii” ardeleni se considerau români. Această realitate a fost consemnată de către baronul ungar Wesselenyi, al cărui centru domenal de la Jibou era înconjurat de sate românești. Acesta a încercat să arate marii nobilimi ungare consecințele unei răzvrățiri generale a iobagilor, iar în 27 august 1848, în ședința Camerei magnaților, a înaintat un proiect de lege, pe care l-a prezentat rostind următoarele cuvinte: „În proiectul meu m-am folosit de cuvântul <Român> în loc de <Valach>, mai ales pentru că ei așa doresc. Cred că e bine să le facem pe voie, dacă putem fără prejudiciu, dar mai ales pentru că dâșii într-adevăr sunt descendenții vechilor romani. O dovedește aceasta figura lor, fizionomia lor, trăsăturile obrazului, portul lor, datinile lor și mai presus de toate limba lor. În fine, pentru că ei înșiși în limba lor se numesc pe sine Români”.²⁹

Unul dintre cei mai aprigi propagatori ai numelor „român” și „România” a fost Vasile Alecsandri (moldovean după locul de naștere). În luna mai 1848, acesta a redactat broșura „În numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu”, adresată „fraților români din toată România”.

²⁵ A. Russo, *Scrieri*, ediție P. Haneș, București, 1915, p.308-310.

²⁶ *Anul 1848 în Principatele române*, vol. III, București, 1902, p.297.

²⁷ Vezi, pe larg, Nicolae Bălcescu, *Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei*, Ediție Cornelia Bodea, Bălcești pe Topolog, 1971.

²⁸ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 213.

²⁹ „Transilvania”, II, 1903, p. 74.

Tema Unirii Principatelor a fost reluată de către Vasile Alecsandri în „Hora Unirii”, arătând că *„Din nenorocire, poporul nostru din Moldova confundă foarte ades numele de ardelean cu cel de ungurean, căci el nu a ajuns a cunoaște cât e de întins pământul locuit de români. El nu știe că dincolo de toate hotarele țării lor, că peste Carpați și până în sânul Ungariei, că peste Dunăre și până în sânul Macedoniei, că peste pârâul Molniței și peste râul Prutului se află tot români (passim. subl. n.) ca dânsul, care au același port, aceleași obiceiuri ca dânsul, și care, într-un cuvânt, sunt frații de același nume și de același sânge! Puțini sunt la număr între români, care au conștiință de întinderea neamului lor, și mai puțini însă, acei care sunt convinși de puterea ce ar dobândi acest neam nenorocit, când toate ramurile lui ar fi readunate pe lângă vechea lor tulpină”*.

Lupta pentru făurirea statului român a fost continuată de către revoluționarii moldoveni care au fost obligați să ia calea pribegiei din cauza represiunii. Astfel, la 24 mai 1848, o seamă de revoluționari moldoveni, printre care Costache Negruzzi și Alecu Russo, au scris la Brașov *„Prințiipiile noastre pentru reformarea Patriei!”*, în care au cerut *„Unirea Moldovei și a Valahiei într-un singur stat neatârnat românesc”*.

În 27 iunie 1848, Eftimie Murgu, cu autorizarea guvernului maghiar, a convocat o mare adunare națională la Lugoj, care a votat o moțiune ce prevedea, printre altele, să fie recunoscută *„naționalitatea românilor”* și să se introducă limba română în toată administrația din Banat.³⁰ Adunarea l-a numit pe protopopul Petrovici din Lipova în funcția de vicar episcopesc pentru dieceza Timișoara, iar pe protopopul Vuia pentru dieceza Vârșețului. Eftimie Murgu a înaintat această moțiune, împreună cu un raport, guvernului ungar. El a arătat că românii din Banat au decis în unanimitate să se desprindă de ierarhia bisericească sârbească și că vor în fruntea bisericii românești reprezentanți ai românilor. Tot el a propus înființarea unui *voievodat românesc al Banatului* și reorganizarea bisericii românești în jurul mitropoliei românești de la Timișoara.

La 19 iulie 1848, A. G. Golescu, refugiat la Viena, cunoscând situația din Transilvania, insista pe lângă Nicolae Bălcescu să se organizeze o *„frăție secretă și grandioasă, care să se întindă peste toate părțile României și să aibă câțiva capi în fiecare provincie, iar centrul, în București”*, *„căci i-a venit vremea”*. În 29 iulie 1848, râmnicenii, adunați pe locul actualului Parc „Zăvoi”,

³⁰ Vezi, pe larg, Dan Berindei, *Revoluția română din 1848-1849*, Editura Enciclopedică, București, 1998.

au intonat, pentru prima dată într-un cadru oficial, cântecul „*Deșteaptă-te, române!*”. Tonul l-a dat Anton Pann, aflat pe atunci în oraș, care a adaptat o melodie proprie pe versurile poeziei „*Un răsunet*” aparținând poetului și revoluționarului ardelean Andrei Mureșanu.

În august 1848, în „*Dorințele partidei naționale din Moldova*”, Mihail Kogălniceanu propunea Unirea Moldovei cu Valahia (Țara Românească), „*o Unire care este dictată atât de vederat prin aceeași origine, limbă, obiceiuri și interese*”. El spunea: „...*Pe lângă toate aceste radicale instituții, singurele cari ne pot regenera Patria, apoi partida națională mai propune una, ca cunună tuturor, ca cheia boltei, fără care s-ar prăbuși tot edificiul național; aceasta este Unirea Moldovei cu Țara Românească, Unire dorită de veacuri de toți românii cei mai însemnați ai amânduror Principatelor, o Unire pe care, după spiritul timpurilor, cu armele în mână au vroit să o săvârșească Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, carele și ajunsese a se intitula: Cu mila lui Dumnezeu, Domn al Țării Românești, al Moldovei și al Ardealului*”.³¹

În ascuns, însă, Rusia a procedat pentru a crea o „*Românie*” pe care să o subordoneze și să o transforme, de fapt, în gubernie. În scrisoarea din 9 septembrie 1848 către A.G. Golescu (Negru), românul ardelean Ioan Maiorescu consemna: „*Spune francilor că Rusia ne îmbie cu un regat al României până la Tisa, sub protecțiunea sa și sub un vicerege rus; dar scopul îi este ca să ne apuce și să se împreune cu croații, ca să vină la Marea Adriatică. Dacă Francia nu va lucra în înțelegere cu Anglia, noi nu facem nimic. Austria nu ne va ajuta; iar Germania nu ne poate ajuta, până nu se va constitui puterea centrală*”.

Numele „*Român*” și „*România*” au fost duse de revoluționarii refugiați în apusul Europei cu durerea în suflet, dar și cu speranțe de reînviere a marelui proiect politico-statal. În 27 decembrie 1848, românul moldovean Costache Negri, aflat la Paris în mijlocul românilor emigrați și al studenților, se considera „*român*”. În cuvântarea rostită cu acel prilej, acesta și-a chemat compatrioții la Unirea Moldovei cu Valahia, spunând, printre altele: „*Depărtați de dornicul sân al maicei Patrii, fraților români* (subl. ns.), *dulce ne e astăzi a înnoi nepieritoarea amintire a Marelui Ștefan. Trăiască Moldova! Trăiască Valahia! Dar învrednicească-ne Dumnezeu să putem striga într-o zi: Trăiască România unită! ... În visurile mele, înflorit se arată viitorul României. Suntem milioane*

³¹ *Gândirea social-politică despre Unire (1859)*, București, 1966, p. 44.

*de români răzlețiți!.. Ce ne lipsește ca să ajungem un neam tare? Unirea. Numai Unirea!... Să trăiască Unirea Românilor... ”.*³²

Manifestări ale luptei pentru realizarea „*României*” s-au desfășurat și în cursul războiului civil din Transilvania. Astfel, în conferința de la Zlatna din 19 și 20 ianuarie 1849, s-a luat hotărârea ca în Transilvania, Bucovina și Banat „*să se lucreze pentru „românism” „ori existând Austria, ori nimicindu-se”*. De asemenea, în 18 ianuarie 1849, Alecu Goleșcu (Albu) i-a scris lui Avram Iancu o scrisoare în care-și exprima aceeași aspirație, spunând că: „*în amestecătura aceasta grozavă misiunea noastră este a scăpa Românismul, a asigura pe cei 8.000.000 de români și alta este a constitui pe cei 4.000.000 de români de sub Austria*”.

O serie de documente din arhivele vieneze confirmă rolul cheie jucat de Avram Iancu în lupta pentru realizarea „*României*”. Astfel, într-un raport datat 29 octombrie 1849, se arată că în comitatul Aradului și Cenadului „*între români domină o anumită fierbere care este întreținută de preoți și emisari; ea are scopul definit să fondeze un mare imperiu românesc până la Tisa, al cărui guvernator sau rege să devină Iancu*”. Au fost și cazuri în care „*rege al românilor*” era indicat a fi Andrei Șaguna sau Simion Bărnuțiu, după cum a stabilit „*ancheta Kozma*” din vara anului 1848 din Munții Apuseni. În fața acestei comisii, proprietarul de mină Urmosi Ferenc din Roșia Montană a declarat că a auzit de la Gheorghe Cozma a lui Ștefan din Bucium că „*în Ardeal trebuie să fie rege român*”. Pentru comisia de anchetă constituia circumstanță „*agravantă*” și o întâmplare cu totul neobișnuită, surprinzătoare, dar plină de semnificații. Este vorba de depozitia chirurgului Sofalvi Josef din Abrud, care a relatat comisiei cum în timpul Adunării de la Blaj, românul Nicolae Gritta a fost la Abrud, acasă la cârciumarul Otves Marton și l-a auzit cerându-le muzicanților de acolo să cânte imnul regelui român „*pentru că regele german nu mai există*”. Muzicanții au cântat (incredibil, dar atestat de document) *Marseilleza* !

Pentru edificare, este extrem de importantă ancheta făcută la puțin timp de la potolirea revoluției, de către împuternicitul cezaro-crăiesc din Arad. Acesta a scris omologului său din Timișoara, solicitând informații privind populația românească din regiunea de graniță cu Valahia (Țara Românească). Iată cum apare întrebarea din chestionarul-anchetă: «2. *Este adevărat că în acea regiune, poporul îl numește „crai” pe Avram Iancu? Ce fel de vorbe și zvonuri în legătură cu aceasta circulă în sânul poporului?* 3. *Este adevărat că această populație crede că se va constitui, aparte, o Țară Românească, ale cărei hotare*

³² *Mărturisiri despre Unire*, București, 1959, p. 466-468.

vor fi stabilite prin intermediul lui Avram Iancu, până la Tisa sau mai încoace și că această țară va avea drept conducător pe Avram Iancu?».

e) „Nume de salvare” din ghearele Imperiului rus:

„România austriacă mare”

Drept răspuns la obstacolele puse mai ales de Rusia și Turcia în calea făuririi unui stat românesc, s-a intensificat mișcarea pentru o Românie unită sub un prinț austriac și sub protecția Germaniei, pentru care activa Ioan Maiorescu la Viena și Frankfurt. Pe linia acelorași tendințe, familia Hurmuzachi din fruntea Bucovinei a colaborat strâns cu George Barițiu și Andrei Șaguna, pentru a-i uni măcar pe românii din granițele Imperiului Austriac. George Barițiu, Andrei Șaguna și Mocioni au văzut în această unire și o piedică majoră în calea vreunei alte uniuni a Transilvaniei cu Ungaria, deoarece aceea de la 30 mai 1848 se pulverizase. Această formulă a fost uzitată de elitele românești la cea de-a treia adunare de la Blaj (între 15 și 25 septembrie 1848), unde s-a hotărât înarmarea românilor, din interesul și nevoia de a scăpa din ghearele Imperiului rus și de a evita statutul de „gubernie”.³³

Există două documente care arată intenția unor revoluționari români de a crea o Românie sub protecție austriacă:

- primul: documentul emanat de la Adunarea a treia de la Blaj, „*Memoriul poporului român din Transilvania*” adresat Parlamentului Austriei în 26 septembrie 1848; potrivit lui August Treboniu-Laurian, acesta a fost redactat „în sensul cum ne-a zis Golescu”, în speranța că glasul a „60.000 de oameni câți au fost la Blaj se va auzi la Viena”.

La Blaj, unde în cadrul primei adunări se strigase „*Noi vrem să ne unim cu Țara!*”, românii și-au dezvăluit în scris sentimentele naționale, arătând că dorința lor ardentă era trecerea Principatelor Dunărene de sub dominație otomană sub protecția Austriei, care i-a recunoscut pe românii din Transilvania ca națiune; aceasta ar fi dus la crearea în prima fază, a unei entități politico-statale numite „România intracarpatică”, o „*Românie austriacă*”, mai restrânsă, cuprinzându-i pe românii din Imperiul austriac, pentru instaurarea căreia urmau să fie făcute importante demersuri diplomatice.

Însă, tainic, elitele românești au urmărit, în fapt, realizarea în viitorul apropiat a unității naționale, chiar dacă numele provizoriu al statului ar fi fost

³³ Vasile Maciu, *Caracterul unitar al revoluției de la 1848 în țările române, în „Studii”. Revistă de istorie*, tom. 27, nr.5, 1968.

„*România austriacă mare*” - așa cum începuse să fie numit în acele momente de mare tensiune politică și socială.

- în *Memoriul românilor din 25 februarie 1849* (la baza lui stătea de fapt *Memoriul din 26 septembrie 1848*) și în *Apelul către românii din Imperiul Austriac* a fost sintetizată concepția organizării unui nou stat românesc, autonom și federal.

Deci, în aceste două documente s-a cerut deschis unirea românilor din Imperiul austriac sub sceptrul Austriei, ca parte întregitoare a monarhiei, cu un cap național român politic și bisericesc, administrație națională românească politică și bisericească, adunări și institute naționale, senat român etc.³⁴ Austria, aflată în acele momente în mare dușmănie cu Rusia, a sprijinit proiectul așa-numitei „*Românii austriece*”. În acest sens, ministrul Schmerling i-a solicitat în mod „*oficial*” lui Ioan Maiorescu să-i prezinte doar proiectul unirii Moldovei cu Valahia, însă „*confidențial*”, adică pe sub mână, i-a cerut și proiectul unui regat care urma să-i cuprindă pe toți românii. Din această formulă adoptată cu scop strategic s-a născut denumirea „*România Mare*”, prin care elitele românești au înțeles „*România Întreagă*”, adică spațiul Daciei getice.

Epilog

După înăbușirea revoluției pașoptiste, reinstalarea autorității imperiale habsburgice în Transilvania și a celei otomane în Moldova și Valahia, și a întăririi stăpânirii rusești în Basarabia, vreme de 10 ani patrioții români au continuat lupta pentru construirea statalității românești în vatra vechii Dacii. Aceștia au readus în atenția marilor Puteri europene cele două toponime „*România*” și „*Dacia*”, în jurul cărora preconizau fondarea unui stat modern. Însă, pe măsură ce românii s-au apropiat de ora astrală a neamului, s-a impus numele „*România*” în toate provinciile istorice românești.

Analizând poziția marilor puteri, Nicolae Bălcescu scria, la 4 martie 1850, că „*Unirea Munteniei cu Moldova e un lucru câștigat pentru toată lumea. Deci România noastră va exista*”.³⁵

Ca o confirmare a acestei dorințe, românul basarabean Alecu Russo (născut la Chișinău, în 8/20 septembrie 1850), a publicat poemul patriotic în proză „*Cântarea României*”, în care le explica semenilor săi că moștenirea

³⁴ Ștefan Pascu, V. Chereșteșiu, *Revoluția de la 1848 în Transilvania*, vol. I, Editura Academiei R.S.R., București, 1977.

³⁵ Apud „*Studii. Revista de istorie*”, 1959, nr. 1, p. 30.

părintească trebuia întregită, întrucât era divizată în trei părți – Moldova, Ardealul și Țara Românească – în care frații „*vorbeau tot o limbă*”.

În acel timp, dincolo de Carpați, George Barițiu era convins că: „*adversarii pot să stea și în cap și o Dacoromânie tot există și va exista întotdeauna, iar aceasta este Dacoromânia reprezentată și oarecum încarnată în unitatea limbii și a literaturii române, care este una unică pentru zece milioane de locuitori împărțiți în câteva state*”.³⁶

În această acțiune, din motive strategice, s-a implicat și românul ardelean August Treboniu-Laurian, care la 6 noiembrie 1850 a ținut la Academia de Științe din Viena o comunicare despre *Geografia veche a Daciei*.⁷⁵ În fapt, vechea Dacie era echivalentă cu „*Dacoromânia*” / „*România întreagă*” / „*România Mare*” / „*România rotundă*” / „*România dodoloață*”.

La rândul său, românul moldovean Costache Negruzzi a publicat în anul 1855, pentru prima oară în „*România literară*” poezia *Eu sunt român*, prin care a vrut să spună și a spus totul despre țara sa.

Termenul „*român*” a contribuit la statornicirea vetrei și unității neamului. În adunările ad-hoc constituite pentru a hotărî asupra sorții neamului s-a folosit numele „*român*”, pentru a-i defini atât pe moldoveni cât și pe munteni. Îndeosebi românii moldoveni au susținut cu ferveare impunerea termenului „*român*”, nume etnic, atestat documentar de multe secole, și nu „*moldovean*”, nume purtat după regiunea (țara) în care viețuiau români!³⁷

Pe acest fundament, Adunările *ad-hoc* alese în octombrie 1857, au cerut Porții Otomane și Puterilor garante: „*Unirea Principatelor într-un singur stat, cu numele România*”. Marile Puteri europene au respins însă această dorință a românilor. „Problema românească” a fost reluată după descoperirea falsificării alegerilor din Moldova de către caimacamul Nicolae Vogoride, fapt care a creat o mare tensiune în relațiile dintre Marile Puteri europene. Drept urmare, împăratul Franței, Napoleon, și regina Angliei, Victoria, s-au întâlnit în august 1858 la castelul Osborne de pe insula Wight și au semnat o convenție prin care au fost de acord ca Moldova și Valahia să poarte numele de „*Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei*”. Convenția respectivă a devenit, în fapt, Constituția noului stat.

³⁶ George Barițiu, *Ideea Dacoromâniei*, ediție îngrijită și prefăcută de Mircea-Valer Stanciu, Brașov, *Noua Gazetă Transilvană*, 1993.

⁷⁵ Apud, „*Gazeta Transilvaniei*”, Brașov, 1851, nr.5;

³⁷ Gheorghe Ghimpu, *Conștiința națională a românilor moldoveni*, Garuda-Art, Chișinău, 2002, p.302.

În anul 1859, românii au pus Europa în fața faptului împlinit, reușind să unească, în mod oficial, principatul Moldovei cu principatul Valahiei („Țara Românească”). Astfel, prin ei înșiși, profitând de confruntarea politico-diplomatică și militară între marile puteri europene, românii și-au făurit sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza statul național modern, prin unirea Moldovei (de fapt, a jumătății vestice a Moldovei) cu Muntenia (fără Dobrogea lui Mircea cel Bătrân). Numele inițial al statului român modern, impus prin forță de Marile puteri europene, a fost „*Principatele Unite*”. Numai prin negocieri ascunse și în perspectiva prevenirii încăierării între Marile puteri din cauza „*problemei românești*”, s-a acceptat ca țara românilor să aibă, „*totuși*”, o identitate cu fundament etnic, deci să se numească „*Principatele Române Unite*”. Marile puteri europene au fost nevoite să abandoneze denumirea de „*Principatele Dunărene*” cu care Moldova și Valahia fuseseră botezate de Habsburgi cu aproape 100 de ani în urmă.

La 24 ianuarie 1862, reprezentanții neamului românesc au pus din nou Europa în fața faptului împlinit. În aceea zi, în cadrul primei Adunări Generale de după unirea Moldovei cu Valahia, a fost aprobată inițiativa domnitorului Alexandru Ioan Cuza ca statul român să preia denumirea oficială de „*România*”.³⁸ Toponimul „*România*” (cu vocalele *o* și *â*) al acelui moment istoric, preluat din panteonul toponimic românesc, a semnat, din punct de vedere etnic, „*Țara românilor*”, iar din punct de vedere politico-administrativ teritoriul Valahiei/Munteniei (Țării Românești), cu Oltenia și Muntenia (fără Dobrogea) unit cu teritoriul Moldovei (partea central-apuseană, cu zona de la nordul Gurilor Dunării, fără Bucovina și fără cea mai mare parte din Basarabia).

Această „*Românie mică*” a constituit nucleul politico-statal și etno-spiritual în jurul căruia s-a făurit ulterior statul național unitar român, **ROMÂNIA**, numit neoficial „*România Mare*”, cu înțelesul de „*România Întreagă*”, legitimat în timpul crizei europene din anii 1914-1919 printr-un efort național fără precedent în istorie și cu mari jertfe și sacrificii umane și materiale.

Conf. univ. dr. Aurel V. David

³⁸ *Unirea Principatelor. Momente, fapte, protagoniști*, ediție Dumitru Ivănescu, Iași, 2005.

OPOZIȚIA OAMENILOR DE CULTURĂ FAȚĂ DE REGIMUL CEAUȘESCU

10. OPOZIȚIA PRIN TRIMITEREA DE MESAJE ÎN STRĂINĂTATE

O altă modalitate de opoziție a creatorilor de literatură și artă față de regimul Ceaușescu a reprezentat-o trimiterea în străinătate a unor mesaje cu conținut critic și/sau contestatar.

Motivul unor asemenea acțiuni era, de regulă, de ordin personal: dificultăți în publicarea unor creații ca urmare a cenzurii ideologice, măsuri administrative din domeniul cultural care le afecta statutul profesional, neacordarea avizului de plecare temporară în străinătate în scop de documentare artistică, pentru a onora invitații la manifestări culturale internaționale sau a beneficia de burse de studii etc.

Mesajele trimise în străinătate aveau un conținut critic față de unele realități din România: creșterea implicării politice a partidului comunist în creația cultural-artistică și în activitatea uniunilor și asociațiilor de creatori; accentuarea cenzurii ideologice; introducerea unor exigențe sporite în avizarea plecărilor temporare sau definitive în străinătate și a unor restricții în ce privește relațiile cu străinii; deteriorarea nivelului de trai ca urmare a măsurilor de economisire a carburanților, a energiei electrice, a gazelor naturale și a unor produse alimentare de bază în contextul eforturilor pentru plata accelerată a datoriei externe ș.a.

Spre deosebire de mesajele adresate autorităților interne care aveau un pronunțat conținut revendicativ, cele destinate unor asociații, organizații și organe de informare în masă străine aveau **în principal un caracter critic, de devaloare a unor excese sau abuzuri ale regimului.**

Totodată, multe dintre aceste mesaje aveau **o coordonată contestatară mult mai pronunțată și mai explicită.**

Destinatarii predilecți ai unor asemenea mesaje au fost:

- posturile de radio cu emisiuni în limba română, îndeosebi Subsecția culturală de la Paris a Secției pentru România a postului *Radio Europa Liberă*;
- publicații politice și culturale din Franța, SUA, Germania, Marea Britanie ș.a. implicate în lupta anticomunistă și în dezvăluirea abuzurilor și exceselor regimurilor comuniste;

- organizații și asociații internaționale cu preocupări privind apărarea drepturilor omului în general și ale oamenilor de cultură în particular.

Mesajele către exterior au fost în formă scrisă (scrisori, apeluri, articole, copii ale unor memorii adresate autorităților din țară etc.) **și audio sau video** (transmise direct cu prilejul participării la emisiuni în studio, pe timpul deplasărilor în străinătate, interviuri acordate inclusiv telefonic, înregistrări expediate în exterior).

Apariția și extinderea acestei forme de manifestare a opoziției față de regimul Ceaușescu au avut câțiva factori potențatori:

- climatul de dezgheț politic intern și de întredeschidere a porților spre Occident, care a permis, la sfârșitul anilor 1960, multor oameni de cultură să se deplaseze în străinătate, să ia contact cu realitățile din țările cu democrație avansată, cu intelectuali din emigrația română și cu organizații și asociații culturale, unele angrenate în frontul anticomunist;

- accentuarea controlului de partid și a dirijismului ideologic asupra activității cultural-artistice, implicit a cenzurii, începând cu anul 1971;

- aducerea în prim plan a problematicei protecției drepturilor omului în Europa și în lume, precum și a demascării încălcării acestora, după 1975.

Mobilurile transiterii în străinătate a unor mesaje de acest gen au fost multiple:

- în cele mai multe cazuri, au apelat la această modalitate creatori de literatură și artă nemulțumiți de faptul că demersurile revendicative adresate factorilor politici și/sau culturali interni nu au avut urmări reparatorii. Au procedat astfel pentru determinarea autorităților române competente să le soluționeze favorabil problemele, mizându-se pe sensibilitatea regimului față de promovarea unei imagini favorabile în străinătate;

- în unele situații, transmiterea în Occident a unor mesaje cu evident caracter contestatar viza asigurarea unei publicități asupra persoanelor în cauză și, implicit, a unei susțineri externe.

- în cazul particular al celor care, prin atitudinea și acțiunile lor, își compromiseseră poziția socio-profesională în țară, scopul urmărit era de a fi percepuți în străinătate ca disidenți, pentru a putea obține statutul de azilant politic în cazul în care urmau să plece din România. Semnificativă, în acest sens, este afirmația făcută de poetul Dorin Tudoran conform căreia, „*în cursul anului 1982, Virgil Tănase i-a comunicat prin mama sa, care-l vizitase la*

*Paris, că problema acordării azilului politic nu poate fi rezolvabilă decât în situația când va face publice, la nivel internațional, nemulțumirile sale”.*¹

Canalele de transmitere în străinătate a unor asemenea mesaje au fost, de regulă, neconvenționale: prin curier diplomatic, prin intermediul unor cetățeni străini care vizitau România ori al unor conaționali care călătoreau în exterior. Au existat și situații de texte transmise prin poștă și de interviuri acordate telefonic, ceea ce dovedește că atât de invocatul control al Securității nu a fost, în fapt, atât de strict.

Pentru concretizare, prezint în continuare, **cronologic, o listă a oamenilor de cultură și a mesajelor cu caracter critic și/sau contestatar la adresa regimului Ceaușescu trimise în străinătate**, cu menționarea conținutului acestora, a modalităților de comunicare și a urmărilor produse, așa cum au fost reținute în documentele Securității. În această analiză mă voi referi doar la mesajele de acest gen transmise cu asumarea identității, nu și la cele anonime sau sub pseudonim, existând destule și dintre acestea.

- Cu prilejul unei călătorii la Paris, **în ianuarie 1968, scriitorul Dumitru Țepeneag** a intrat în relații cu Virgil Ierunca și Monica Lovinescu, pe atunci colaboratori la Radio *Europa Liberă*. Pe timpul acestei călătorii, cât și al celor efectuate în anii 1970, 1971 și 1973, în baza unor invitații și burse, **a făcut mai multe declarații critice** la adresa situației social-politice din țara noastră, mediatizate de postul de radio menționat. De asemenea, **a publicat articole în presa occidentală**, în cuprinsul cărora acuza lipsa drepturilor și libertăților în România.²

• În baza unui aranjament făcut de Dumitru Țepeneag, în perioada 20 iulie - 14 septembrie 1971 a sosit într-o călătorie la Paris și poetul Leonid Dimov, prieten apropiat, ambii fiind fondatori ai curentului oniric în România, care propunea evadarea din realitate. Cu acest prilej, **la 13.09.1971, Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov au acordat un interviu postului de radio Europa Liberă**, sub forma unui dialog pe tema *Arta, spiritul mic burghez și libertatea*. Pe parcursul acestei discuții înregistrate și mediatizate, cei doi scriitori au abordat voalat problema literaturii angajate, afirmând că aceasta nu are nici o valabilitate în timp, servește unui anumit moment și este repede uitată. De

¹ Ministerul de Interne (M.I)/ Departamentul Securității Statului (D.S.S)/ U.M 0544 – Notă din 13.06.1983, apud Dorin Tudoran, Eu, fiul lor. Dosar de securitate, Ed. Polirom, 2010, p.343.

² Notă privind pe Țepeneag Dumitru din decembrie 1977, apud Serviciul Român de Informații (SRI), Cartea Albă a Securității, Istorie literare și artistice 1969-1989, Ed. Presa Românească, 1996, documentul 122.

asemenea, Țepeneag și Dimov au făcut referiri negative la adresa documentelor de partid lansate în vara aceluia an pentru „îmbunătățirea muncii ideologice”, cunoscute ca „tezele din iulie”, considerând că astfel se lovea în intelectuali, care nu erau agreați de partid. În context, s-au făcut comparații cu perioada stalinistă, apreciindu-se că atunci (în 1971, n.a) lucrurile erau mai grave, datorită unei anumite stări de ambiguitate.³

• Într-un interviu acordat în toamna anului 1973, tot la Paris și tot *Europei Libere*, Dumitru Țepeneag a făcut referiri la existența în România a unor scriitori protestatari, nominalizând pe Paul Goma, Virgil Tănase, Sorin Titel ș.a.⁴

Dumitru Țepeneag a fost avertizat de două ori (iunie 1968 și aprilie 1970) cu privire la acțiunile sale, la nivelul conducerii Consiliului Securității Statului (CSS).⁵ Nu a ținut cont de aceste atenționări, continuând să acționeze deschis împotriva regimului. Urmare a atitudinii sale, în septembrie 1974, aflat într-o „călătorie de documentare” la Paris, a fost desemnat în funcția de redactor șef al revistei *Cahiers de L'Est*, creată și patronată de *Europa Liberă*, destinată publicării materialelor literare din România și alte țări socialiste europene, făcând publicitate în special scriitorilor nonconformiști și disidenți.

Pentru activitățile desfășurate în străinătate, prin Decretul prezidențial nr. 69 din 03.04.1975, lui Dumitru Țepeneag i s-a retras cetățenia română în baza Legii nr. 24/1971, care stipula la art. 19 următoarele: „*Cel care, rupându-se de țară, își încalcă îndatoririle de fidelitate față de patrie, trădează interesele poporului român, acționează împotriva unității, suveranității și independenței statului sau săvârșește orice acțiune dușmănoasă sau de natură a știrbi bunul renume al României devine nedemn de a purta înaltul titlu de cetățean român*”. Totodată, a fost exclus din Uniunea Scriitorilor.

- La 15.10.1970, scriitorul Anatol Baconsky a publicat în nr. 21 al revistei vieneze *Die Welt der Literatur* un articol intitulat *Scriitorii trebuie să împărtășească destinul cu poporul lor*, care cuprindea o critică aspră la adresa cenzurii. Concret, autorul considera cenzura „o chestiune penibilă azi, ca și înaintea, sau poate este astăzi mai penibilă decât oricând, pentru că principiile sale sunt opuse logicii și realității”. Referindu-se la situația scriitorului din Europa răsăriteană, cel în cauză consemna „...*chiar dacă literatura este reușită,*

³ M.I – Fișă personală privind pe Leonid Dimov din 01.11.1973, Op. cit., doc. 38.

⁴ M.I/Inspectoratul Municipiului București (IMB) – Fișă personală privind pe Mărculescu Sorin..., din 07.01.1975, Op. cit., doc. 54.

⁵ Direcția I – Lucrare specială Dumitru Țepeneag din aprilie 1970, Op. cit., doc. 12.

cariera literară a scriitorului dintr-o țară unde statul concentrează totul în mâna lui, nu aduce avantaje materiale sau sociale”.

Anatol Baconsky a scris și transmis în străinătate acest text în contextul în care Editura *Cartea Românească* îi refuzase publicarea romanului *Liga cerșetorilor* pentru conținut considerat dușmănos.⁶

- **În octombrie 1971, prozatorul Paul Goma a fost contactat la București de ziaristul american John Vinocour, corespondentul agenției Associated Press la Paris**, trimis la el de Dumitru Țepeneag, pe atunci aflat temporar în Franța. Cu acest prilej, **a acordat un interviu** în care s-a referit la condițiile dificile în care trăia și își desfășura activitatea literară în țară, care a fost publicat în presa franceză și difuzat la *Europa Liberă*. La peste 35 de ani, Paul Goma nu avea serviciu și se confrunta cu serioase dificultăți materiale. Primele două romane scrise – *Ostinato* și *Ușa* – îi fuseseră respinse la publicare pentru conținut necorespunzător și slabe calități literare.⁷ Din dorința de a-și publica lucrările și nevoia de a-și asigura existența, a trimis cele două manuscrise în străinătate spre a fi editate, fără aprobările legale necesare atunci.

• În acest context, **a acordat un nou interviu unui corespondent al publicației vest-germane *Süddeutsche Zeitung*, publicat la 21.11.1971**, în care , răspunzând la o întrebare privind motivele pentru care romanul *Ostinato*, tocmai editat în Germania, nu a apărut în România, Paul Goma s-a referit la reactivarea cenzurii și la o anumită rigidizare a politicii culturale. În opinia sa, funcționarii culturali care avizau creațiile literare spre publicare erau „*nu numai fricoși, limitați, ci și prea zeloși*”, ei dând un semnal conform căruia nu tot ceea ce se spune de la nivelul conducerii superioare a partidului comunist despre abuzuri și greșeli poate fi abordat și de scriitori.⁸

În perioada iunie 1972 – mai 1973, Paul Goma a efectuat o călătorie în străinătate, cu o viză turistică pentru Austria, RFG și Franța, dar în fapt la invitația editurilor *Gallimard* – Paris și *Suhrkamp Verlag* – Frankfurt pe Main care i-au publicat cele două cărți.

Pe timpul șederii la Paris a fost pus în legătură de către Dumitru Țepeneag cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, ulterior întâlnindu-l la

⁶ Notă privind pe scriitorul Baconsky Anatol din 10.01.1975, *Op. cit.*, doc. 56.

⁷ M.I – Fișă personală privind pe Leonid Dimov din 01.11.1973, *Op. cit.*, doc. 38.

⁸ Interviul acordat lui Christian Schmidt Häuer de la *Süddeutsche Zeitung*, nr. 278 din 20/21 noiembrie 1971, apud Paul Goma, *Scrișuri I 1971-1989*, Ed. Curtea Veche, București, 2010, pp. 47-48.

München și pe Noël Bernard, directorul Secției române a *Europei Libere*, care difuzase fragmente din cărțile sale.

• **În intervalul de timp cât a stat în Occident, Paul Goma a acordat mai multe interviuri postului de radio *Europa Liberă*** (Monicăi Lovinescu la Paris, în ianuarie 1973 și lui Ilie Păunescu la München, în vara aceluiași an), **precum și unor publicații occidentale**, respectiv *Journal de Genève* (19.11.1972 – interviu consemnat de Sanda Stolojan, membră a *Grupului de la Paris*), *Le Figaro* – Paris (19.11.1972), *La Quinzaine Littéraire* – Paris (16-31.12.1972), *Merkur* – RFG (dec. 1972).

În conținutul acestui interviu, Paul Goma se referea îndeosebi la cărțile sale respinse de la publicare în România. Prin extrapolare, generaliza, afirmând că, datorită cenzurii, scriitorii români erau condamnați la tăcere. În opinia sa, cenzura din acel timp era mai malefică decât cea din perioada stalinistă, deoarece nu exista o linie netă între ce era permis să se abordeze în literatură și ce nu. De asemenea, spunea că autocenzura era una dintre victoriile cele mai periculoase ale cenzurii.

În ce privește mișcarea onirică, afirma că era atacată din toate părțile de cenzură sub pretext de evaziune, lucru inexact – în opinia sa – deoarece oniricii nu ar evada, ci ar trece pur și simplu într-o altă realitate.

De menționat că Paul Goma califica demersurile sale literare ca o luptă pentru un socialism uman.⁹

Revenit în țară, **la 11.09.1973, Paul Goma a transmis o scrisoare scriitorului Heinrich Böll, președintele Pen Club International**, prin intermediul lui Dieter Schlesak, cetățean vest-german de origine română, care a și tradus-o în germană.

În conținut semnala că „*în România libertățile garantate prin Constituție sunt călcate în picioare*”, românii nebucurându-se de dreptul la exprimare, de întrunire și asociere, la grevă, la un pașaport și la informare. În context, s-a referit la dificultățile pe care le întâmpinau scriitorii români în condițiile accentuării cenzurii ideologice. În opinia sa, România a semnat Carta Drepturilor Omului, „*dar nu va respecta nimic în interior*”.

În final, Paul Goma îi solicita lui Heinrich Böll „*sa facă cunoscută opiniei publice internaționale situația reală a cetățenilor români și, în special, situația scriitorului din România*”. Totodată, cerea să fie primit membru asociat

⁹ Declarație a lui Paul Goma din 01.04.1977, SRI, Cartea Alba a Securității, Istoriei literare – artistice..., doc. 93 și Paul Goma, *Op. cit.*, pp. 48-61.

al Pen Club. Textul acestei scrisori a fost difuzat, repetat, la *Europa Liberă* și publicat în nr. 2/1975 al revistei *Ethos*, scoasă de emigrația română la Paris.¹⁰

• **În ianuarie 1977, Paul Goma a redactat o scrisoare de solidarizare cu mișcarea Carta '77 din Cehoslovacia**, pe care a adresat-o lui Pavel Kohout, unul dintre inițiatori. Din conținut rezultă că se solidariza cu acțiunea intelectualilor cehoslovaci deoarece „*situația Cehoslovaciei este – exceptând deosebirile neesențiale – aceeași ca a României. Trăim și supraviețuim în același lagăr, în aceeași Biafra (capitala Moscova)*”. Mai departe, consemna: „*Voi (ca de altfel și Polonezii, Germanii de est, Ungurii și Bulgarii) vă aflați sub ocupație rusească. Noi, Românii ne aflăm sub ocupație românească, înfinit mai dureroasă și mai eficientă decât o ocupație străină. Noi trăim sub același cnut. Pretutindeni aceeași lipsă a drepturilor elementare, aceeași batjocorire a omului, aceeași impertinență a minciunii. Pretutindeni: sărăcie, haos economic, demagogie, nesiguranță, teroare...*”

În final, menționa că de partea cehilor și slovacilor sunt, cu sufletul, foarte mulți intelectuali români, „*chiar dacă nu-și adaugă semnătura la a mea*”¹¹. În fapt, Paul Goma a solicitat și altor scriitori să semneze mesajul, însă a fost refuzat. De menționat că această acțiune a fost inițiată de Paul Goma la impulsurile primite din străinătate de la Dumitru Țepeneag și Virgil Tănase, acesta abia ajuns la Paris, care au aderat la Carta '77 și au indicat ca și intelectualii români să facă acest lucru.¹²

Principalul canal de legătură prin care Paul Goma trimitea materiale în Occident în acea perioadă, în fapt lui Dumitru Țepeneag la Paris, era atașatul cultural al Belgiei în România, Eduard Dussard, care făcea lunar deplasări la Viena, de unde le expedia prin poștă. La întoarcerea în România, acesta îi aducea scrisori cu indicații asupra modului în care să-și desfășoare, în continuare, acțiunile contestatar – protestatate.

Întrucât „curierul de serviciu” nu se afla la București, Goma a înmănat copii de pe textul scrisorii unor diplomați occidentali întâlniți la vernisajul unei expoziții, astfel ajungând la *Europa Liberă*, care l-a mediatizat.

• La scurt timp, **Paul Goma și-a pus semnătura pe o scrisoare adresată participanților la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa care urma să aibă loc la Belgrad**, întocmită de pictorul Sergiu Manoliu și mama sa din București, cărora nu le fuseseră aprobate cererile de

¹⁰ *Către Heinrich Böll*, apud Paul Goma, Op. cit., pp.91-96.

¹¹ *M.I – Notă privind pe Paul Goma din 12.03.1973*, apud SRI, Op. cit., pp. 127-128.

¹² *M.I, Idem.*

plecare definitivă în Franța. Scrisoarea era semnată de încă 4 persoane, și acelea cu cereri de emigrare depuse.

În text se afirma că „guvernul (român – n.a.) nu respectă dreptul la călătorii libere pentru orice cetățean, schimbul liber de opinii și libertatea presei care figurează în Actul final de la Helsinki...Constituția română garantează drepturile fundamentale ale omului, dar, în practică, ele nu sunt respectate...”

Scrisoarea se încheia cu un apel de a se ține cât mai curând o întrunire internațională la cel mai înalt nivel cu tema apărarea drepturilor omului.¹³

Textul acestei scrisori a ajuns la *Europa Liberă*, în laboratoarele căreia s-a hotărât ca demersul să-i fie atribuit lui Paul Goma – cel mai cunoscut dintre semnatori. În contextul mediatizării acestuia în emisiunile postului, intelectualii români erau îndemnați să se ralieze la acțiune. Ca urmare, la sfârșitul lunii februarie și începutul lunii martie 1977, Paul Goma a fost căutat la domiciliu sau telefonic de peste 400 de persoane care doreau să-l cunoască sau să semneze scrisoarea adresată Conferinței de la Belgrad. Între cei care au reușit să-i comunice adeziunea la acțiune sau doar nemulțumirile (cca. 200 persoane), nu se aflau intelectuali reprezentativi și cu imagine internă și externă, ci preponderent persoane periferice care, în majoritate, doreau viză de călătorie în străinătate sau de plecare definitivă din țară, multe dintre acestea fiind membre ale unor culte sau secte nerecunoscute de legile comuniste.¹⁴

Cu toate acestea, „Mișcarea Goma”, așa cum a fost numită de unii analiști, a creat probleme regimului, îndeosebi în planul imaginii externe. Ca urmare, la 01.04.1977, Paul Goma a fost reținut de organele de cercetare penală ale Securității, în baza unui mandat semnat de procuror, și anchetat până la 6 mai, când a fost eliberat, în urma unei scrisori adresate președintelui țării prin care cerea clemență, dar mai ales pe fondul acțiunilor de susținere din străinătate.

- În luna decembrie 1974, scriitorul Nicolae Breban a acordat, la București, un interviu ziaristului suedez Richard Schwartz, în care făcea aprecieri critice cu privire la situația scriitorilor din țara noastră. Totodată, a încercat să scoată din România, fără aprobări legale, prin intermediul editorului suedez René Coeckelberghs, manuscrisul romanului *Bunavestire*, care întâmpina greutăți la publicarea în țară.

Cu toate că, la 05.06.1977, Nicolae Breban a fost avertizat de Securitate să limiteze vizitele la ambasadele străine și să nu mai acorde interviuri presei

¹³ *Ibidem*, Paul Goma, Op. cit., p.68.

¹⁴ *M.I., Ibidem*.

occidentale fără aprobările necesare, **la 9 iulie același an** a acceptat să dea un **interviu corespondentului pentru Europa al agenției Reuter** și să aibă o discuție cu primul secretar al Ambasadei SUA la București, prilej cu care le-a făcut o descriere amănunțită a desfășurării Conferinței Naționale a Scriitorilor și a situației minerilor din Valea Jiului.¹⁵

- **La începutul lunii ianuarie 1977, prozatorul și regizorul Virgil Tănase a acordat, la București, unui reporter al publicației franceze *Les nouvelles littéraires* un interviu deosebit de critic** la adresa regimului Ceaușescu, publicat sub titlul *Un scriitor cu călușul în gură vorbește*.

La mijlocul lunii ianuarie, acesta a plecat temporar în Franța, la invitația editurii Flammarion, care îi tipărise în toamna anului 1976 romanul *Portret de bărbat cosind în peisaj marin*, fără aprobările autorităților culturale române, la intervenția Monicăi Lovinescu, a lui Dumitru Țepeneag și a altor membri ai Grupului de la Paris, care i-au asigurat și o publicitate cu trimiteri critice la adresa situației din România. **Ajuns la Paris, Virgil Tănase a acordat mai multe interviuri unor ziare și reviste occidentale, precum și unor posturi de radio**, îndeosebi *Europa Liberă*, făcând aprecieri critice la adresa politicii Partidului Comunist Român. Astfel, în interviul publicat în *Le Quotidien de Paris* declara: „*Aparțin unei tendințe literare (curentul oniric – n.a.) care produce frică puterii. Regimul prezent din România a pus stăpânire pe marxism și oricine îl contrazice este taxat drept antimarxist. Creatorii din țară, dacă nu se supun și în acest fel își pierd calitatea artistică, trăiesc foarte rău...*”.¹⁶

Din acest moment, Virgil Tănase s-a înrolat activ în acțiunile „Grupului de la Paris” îndreptate împotriva regimului de la București, optând să rămână în Franța.

- **La 28.10.1977, compozitorul și interpretul Gheorghe Zamfir a acordat un interviu unui redactor al postului de radio *Europa Liberă*, în cadrul căruia și-a exprimat o serie de nemulțumiri cu privire la modul în care era tratat de autoritățile culturale din România. Concret, s-a referit la următoarele: „nu i se acordă dreptul de autor pentru cântecele înregistrate la Electrecord, pe discuri care se vând în extern; nu a fost primit membru al Uniunii Compozitorilor; nu are catedră de nai la Conservator; nu i se face suficientă popularitate în țară”.**

¹⁵ Notă privind pe scriitorul Nicolae Breban din octombrie 1977, apud SRI, Op. cit., doc. 119.

¹⁶ Mihai Pelin, *Operațiunile Melița și Eterul*, Ed. Compania, 2007, pp. 187-188.

Securitatea a informat cu privire la aceste nemulțumiri conducerea Ministerului Culturii, care a luat măsuri să organizeze mai multe concerte în țară lui Gheorghe Zamfir și să i se facă mai mare popularitate prin presă și radioteleviziune. De asemenea, a dispus ca vânzarea în străinătate a discurilor înregistrate de acesta să se facă numai cu acordul său. Totodată, a hotărât ca, împreună cu Ministerul Învățământului, să studieze problema înființării unei catedre de nai la Conservator.¹⁷

- Poetul Dorin Tudoran a apelat la transmiterea în străinătate a unor mesaje cu caracter critic, contestatar și protestatar la adresa regimului Ceaușescu, pornind de la probleme de ordin personal, de multe ori după ce semnalarea lor autorităților interne nu a condus la soluționările dorite.

Înainte de a trece la prezentarea celor mai semnificative mesaje de acest gen, consider că sunt necesare și utile câteva mențiuni contextuale.

Dorin Tudoran, poet din generația 1970, s-a remarcat de tânăr ca un scriitor talentat. Din anul 1976 a început să-și exprime nemulțumirea față de modul cum se desfășura activitatea internă a Uniunii Scriitorilor, comentând critic unele orientări date în domeniul culturii.¹⁸

Pentru spiritul polemic de care dădea dovadă și curajul cu care ridica în organisme de conducere ale Uniunii Scriitorilor diverse aspecte privind greutatea și obstrucții cu care se confruntau scriitorii tineri, a fost ales în Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor.

În noiembrie-decembrie 1979, Dorin Tudoran a efectuat o călătorie de documentare în Franța și R.F.G, în baza unei burse oferite de *Pen Club*, ocazie cu care a luat legătura cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma, Virgil Tănase, Dumitru Țepeneag și alți intelectuali din cercurile *Europei Libere*, de la care a primit bani și cadouri. Departamentul de Informații Externe semnală Securității interne că Dorin Tudoran fusese „prelucrat” de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca să continue să acționeze pe linia promovării de „tulburări” în viața literară din România și a creării unui „grup disident” prin atragerea unor tineri scriitori. Totodată, se preciza că „*speculând nemulțumirile personale și firea recalcitrantă a acestui scriitor, poziția lui protestatară în cadrul Uniunii Scriitorilor și contextul politic al apropiatei Conferințe de la Madrid, cercurile*

¹⁷ IMB – Securitate – Raport cu propuneri de închidere a dosarului de urmărire informativă „Zazu” din 16.09.1978, Op. cit., doc. 131.

¹⁸ Notă din 03.05.1984, Op. cit., doc. 335.

Europei Libere se pregătesc să-l folosească pe Dorin Tudoran ca pe un nou disident de tip Goma".¹⁹

Nemulțumirile personale ale poetului invocate mai sus constau, în acel moment, în faptul că, la începutul anului 1977, din cartea de reportaje și interviuri intitulată *Martori oculari* i-au fost scoase de Ministerul Culturii 40 de pagini reprezentând interviuri cu primii secretari ai organelor județene ale PCR care vorbeau de unele greutăți și lipsuri din zonele respective, motivându-se atmosfera sumbră pe care o creau acestea, deși ele apăruseră anterior în presă.²⁰ De asemenea, revista *Săptămâna* i-a respins publicarea unui drept la replică față de conținutul a două articole apărute în această publicație în februarie 1978 în care i se făceau o serie de reproșuri de ordin profesional și moral.

Pe lista nemulțumirilor lui Dorin Tudoran aveau să se adauge și altele, pe măsură ce atitudinea sa contestatar-protestatară se accentua. După a doua călătorie efectuată în străinătate, împreună cu soția, beneficiind de o bursă acordată de Institutul Goethe din Mannheim (RFG), care s-a prelungit la peste un an (mai 1980 – iulie 1981), nu a mai fost primit în funcția de redactor la revista *Luceafărul*, considerându-se că și-a dat demisia. În urma unei altercații violente avute cu poetul Iulian Neacșu în 1980, în contextul disputelor dintre grupuri literare divergente, au fost anchetați, judecați și condamnați la amendă penală, considerată un abuz. În toamna anului 1981, la doar câteva luni de la revenirea în țară, a solicitat o nouă plecare temporară în Occident, dar nu i s-a mai aprobat. Dificultățile la publicare s-au accentuat și ele.

În acest context, s-a declanșat și derulat **șirul lung de mesaje transmise de Dorin Tudoran în străinătate**, dintre care voi consemna câteva din cele mai relevante.

- **În prima parte a anului 1980, a trimis materiale publicistice pentru *Europa Liberă* și revista *Limite***, care apărea la Paris sub redacția lui Virgil Ierunca, prin intermediul fotbalistului Florin Cheran, soțul scriitoarei Sânziana Pop, colegă de redacție cu Dorin Tudoran.²¹

- **Pe timpul deplasării în RFG și Franța, în intervalul mai 1980 – iunie 1981, Dorin Tudoran a luat legătura cu angajați și colaboratori ai *Europei Libere*, precum și cu corespondenți ai unor publicații sau agenții de presă occidentale**, cărora le-a relatat aspecte ale vieții literar-artistice din țară, care au fost folosite apoi în propaganda contra regimului de la București. Între aceștia

¹⁹ M.I/DSS/UM 0544 – Notă din 14.06.1980, apud Dorin Tudoran, Op. cit., pp. 131-132.

²⁰ Notă din 28.02.1977, Op. cit., pp. 66-67.

²¹ M.I/DSS/UM 0544 – Adresă către UM 0610 București, din 18.06.1980, Op. cit., p. 134.

s-a numărat și Bernard Guetta, corespondent special al ziarului *Le Monde* pentru Europa de Est, pus în contact de Monica Lovinescu. În contextul discuțiilor avute, Bernard Guetta l-a sfătuit să nu se mai întoarcă în România, precizându-i că are mandat să-i spună că îl pot aștepta opt luni (cu un post – n.a.) și, dacă se hotărăște, îl poate ajuta să obțină emigrarea.²²

• **În martie 1982, Dorin Tudoran a trimis două materiale lui Virgil Ierunca**, respectiv un studiu asupra plagiatului poetului Ion Gheorghe din creația filozofului chinez Lao-Tze și un memoriu atribuit unui scriitor indignat împotriva redacției revistei *Săptămâna*, care publicase aspecte defavorabile lui Eugen Lovinescu, ambele materiale, respinse la publicare în țară, fiind difuzate ulterior de *Europa Liberă*.

Aceste materiale au fost scoase din România prin intermediul directorului Companiei aeriene Lufthansa, posibilitate facilitată lui Dorin Tudoran de o turistă vest-germană originară din țara noastră.²³

Nemulțumit de faptul că i se respinsese viza de plecare în străinătate și nu i se clarifica problema îndepărtării din redacția revistei *Luceafărul*, Dorin Tudoran i-a cerut lui Virgil Ierunca, prin intermediul lui Virgil Tănase, să se transmită cât mai repede la *Europa Liberă* materialul despre plagiatul lui Ion Gheorghe.²⁴

• **În iunie 1982, Dorin Tudoran a trimis o scrisoare, prin poștă, lui George Banu**, membru al „Grupului de la Paris”, în conținut făcând considerații critice privind situația sa și unele aspecte ale vieții culturale din România, pe care dorea ca secretariatul Pen Club International să le facă publice. Scrisoarea nu era semnată, însă din analiza conținutului a rezultat că autorul era Dorin Tudoran²⁵.

La 08.09.1982, Dorin Tudoran a fost contactat la București de Patric Sely, ziarist de la revista franceză *L'Express*, venit în România să culeagă informații și să întâlnească mai mulți opozanți ai regimului. Întâlnirea a fost aranjată de o cunoștință comună.

Patric Sely și-a motivat dorința de a-l întâlni prin faptul că voia să afle amănunte despre situația lui din acel moment, întrucât știa că este izolat, nefiind lăsat să plece din țară. În contextul discuției avute, ziaristul francez l-a întrebat pe Dorin Tudoran dacă mai riscă să stea în România. Acesta i-a spus că ar prefera să meargă temporar undeva în Europa, de unde să se hotărăască unde să

²² Notă din aprilie 1982, Op. cit., p. 231.

²³ Notă din 05.05.1982, Op. cit., p. 232.

²⁴ Monica Lovinescu, Jurnal 1981-1984, Ed. Humanitas, 2003, adnotări din 21, 27 și 28 martie 1982.

²⁵ MI/UM 0647 către IMB-Securitate din 17.06.1982, Dorin Tudoran, Eu, Fiul lor, p. 240

se ducă și în ce condiții. Patric Sely l-a asigurat că dacă va obține emigrarea în Franța, intrarea în această țară nu-l va privi. I-a făcut și legătura cu vice-consulul Franței, pentru a-i acorda sprijin dacă se va hotărî să plece definitiv în Franța. Dorin Tudoran era nehotărât, preferând să plece în SUA unde tocmai se stabilise sora soției, căsătorită cu Alexandru Sencovici, fiul fostului ministru cu același nume, rămași ilegal în străinătate în prima parte a anului respectiv.

De menționat că Patric Sely a intrat în România ca turist, sub o altă identitate.²⁶ Fiind depistat, a fost avertizat de Securitate să părăsească țara.

În ziua de 07.10.1982, Dorin Tudoran a fost pus în contact cu cetățeană americană Jerice Laber, de către matematicianul Mihai Botez. Aceasta venise în România să participe la o conferință pe tema „Viitorul procesului Helsinki”, însă scopul real era de a contacta intelectuali de la care să obțină informații despre lipsa de drepturi și libertăți cetățenești în țara noastră. Printre cei cu care a dorit să se întâlnească a fost și Dorin Tudoran. Întâlnirea a avut loc la restaurantul *Pădurea Băneasa* și a prilejuit **luarea unui interviu** prin care cetățeană americană a urmărit să stabilească motivele nemulțumirilor lui Dorin Tudoran, atitudinea autorităților față de comportarea sa, dacă intenționează să emigreze, situație în care i-a dat asigurări că îl va sprijini să obțină un loc de muncă în Franța sau SUA. Jerice Laber a obținut acordul lui Dorin Tudoran să publice în străinătate datele și informațiile furnizate.

Pe timpul șederii în țara noastră, Jerice Laber a fost coordonată de Jonathan Benton, secretar II cu probleme politice la Ambasada SUA din București. De menționat că cetățeană americană i-a contactat pe Mihai Botez și Dorin Tudoran la solicitarea lui Mihnea Berindei, membru al „Grupului de la Paris”.²⁷

La plecarea din țară, Jerice Laber a fost avertizată că a desfășurat activități care contraveneau legilor române și statutului ei de turist.²⁸

În februarie 1983, Dorin Tudoran a trimis lui Virgil Ierunca 7 texte, însumând 120 de pagini, dintre care unul de 70 de pagini referitor la situația sa, altul de 8 pagini cuprinzând considerații personale despre disidența din România, o scrisoare către Vlad Georgescu – directorul Secției române a *Europei Libere* și 4-5 cronici de răspuns la atacurile împotriva lui când a

²⁶ MI/DSS/Direcția I – Notă din 10.09.1982 și Notă din septembrie 1982, Op. cit., pp. 242-243 și 250.

²⁷ UM 0544 – Notă din 01.02.1983, Op. cit., p. 282.

²⁸ MI/DSS/IMB – Securitate – Raport de contactare a soției lui Dorin Tudoran din 08.10.1982 și Notă din octombrie 1982, Op. cit., pp. 251-253.

dezvăluit plagiatul lui Ion Gheorghe. În finalul materialului privind situația sa, Dorin Tudoran întreba dacă este sau nu disident!

Textele respective au fost trimise la Paris prin prietena lui Virgil Tănase (actrița Ioana Crăciunescu – n.a.), care le-a înmănat unui diplomat străin.

Într-o discuție cu o persoană din anturaj, Dorin Tudoran și-a justificat acțiunea de a trimite afară acest material voluminos, „*nu ca alții care s-au mărginit la o simplă scrisoare de protest de câteva pagini*”, prin faptul că trebuia să-și radicalizeze situația în care se afla și ca să nu mai poată da înapoi.²⁹

Virgil Ierunca a prezentat materialele respective la München lui Vlad Georgescu pentru a-l convinge să-i consacre lui Dorin Tudoran mai multe emisiuni, cu mențiunea că acesta vrea să treacă la acțiunea decisivă. Vlad Georgescu a fost de acord să-i confere spațiu pentru un serial, care a început la 20.03.1983, însă în ce privește angajarea lui Tudoran la *Europa Liberă* a spus că nu va face acest lucru întrucât scriitorul nu cunoștea limbi străine.³⁰

De menționat că Vlad Georgescu considera că activitățile lui Dorin Tudoran până în acel moment nu îmbrăcau „*forma unei adevărate disidențe*” și că ar fi cazul „*să se apuce de lucruri mai serioase*”, iar în situația că va avea de suportat de pe urma acestora el este dispus să declanșeze întreg sistemul de propagandă al *Europei Libere* în sprijinul său.³¹

Această trimitere masivă de materiale a fost făcută în condițiile în care *Pen Club*-ul francez îl cooptase pe Dorin Tudoran ca membru titular, i-a lansat o invitație de a efectua o călătorie în Franța și i-a oferit o bursă de 3.000 de franci, iar autoritățile române nu-i acordau viză de plecare.

• **La 27.08.1983, Dorin Tudoran a fost contactat la București de Bertrand Rosenthal, corespondent al Agenției France Presse**, pentru a stabili care mai este situația sa, deoarece agenția respectivă difuzase cu mai multe zile în urmă știrea că poetul român era amenințat cu un proces și că ar fi fost pe punctul să fie închis (procesul privind altercația violentă cu poetul Iulian Neacșu – n.a.). Cu acest prilej, Dorin Tudoran l-a informat pe ziaristul francez despre problemele cu care se confrunta. Bertrand Rosenthal l-a sfătuit să ceară plecarea definitivă și, ulterior, a publicat în presa franceză un material privind persecuțiile la care a fost supus poetul în țară.³²

²⁹ UM 0544 – Notă din 12.03.1983, Op. cit., pp. 287-288.

³⁰ Monica Lovinescu, Jurnal 1981-1984, adnotări din zilele de 28.02, 3 și 6.03.1983.

³¹ Notă din septembrie 1983, Dorin Tudoran, Op. cit., p. 364.

³² Notă raport din 10.09.1983 și Notă din 15.11.1983, Op. cit., pp. 357 și 377.

Dorin Tudoran era hotărât în acel moment să emigreze, dar dorea, în prealabil, garanții din exterior că, atât lui cât și soției, profesor de limbă franceză, li se vor asigura locuri de muncă la *Europa Liberă* sau în altă parte.

• **La mijlocul lunii august 1983, Dorin Tudoran a transmis**, printr-o persoană care pleca într-o călătorie în Occident, **o serie de mesaje principalelor sale legături din R.F.G și Franța** (Vlad Georgescu, Monica Lovinescu, Virgil Tănase). Lui Vlad Georgescu îi adresa întrebarea de ce nu i-a răspuns la materialul de prezentare trimis în vederea angajării la post și în ce privește sistemul de emigrare a lui și a lui Mihai Botez. Totodată, la toți trei le comunica detalii privind „situația disperată” în care se aflau amândoi și că sunt singurii „disidenți adevărați și serioși”, pe care pot conta în continuare.

Dorin Tudoran a mai solicitat să comunice legăturilor sale din exterior că el și **Mihai Botez** lucrau în acel moment la redactarea unui „apel” prin care cereau oamenilor de știință și cultură din țările participante la Conferința de la Helsinki să ia parte la organizarea unei conferințe internaționale în afara guvernelor și organismelor internaționale, „apel” care urma să-i fie trimis lui Eugen Ionescu pentru a-l difuza prin mass-media occidentală.³³

Din Jurnalul Monicăi Lovinescu aflăm că, în fapt, se viza organizarea la București a unei întâlniri a disidenților din toată lumea.³⁴

„Apelul” anunțat nu a fost finalizat.

• **La 30.10.1983, a fost transmis la Radio Europa Liberă textul unei scrisori a lui Dorin Tudoran**, în care erau prezentate pe larg nemulțumirile sale, demersurile întreprinse în țară și lipsa de rezultat a acestora. În context, acesta consemna: „*consider orice formă de cult al personalității drept una din maladiile rușinoase, nedemne de acest secol*”.³⁵ Textul a ajuns la destinație prin Mihai Botez, care l-a înmănat unui diplomat american.³⁶

• **În aprilie 1984**, tot prin intermediul lui Mihai Botez, **Dorin Tudoran a trimis Monicăi Lovinescu un amplu studiu despre intelectualii români**, solicitat de Mihnea Berindei pentru a fi publicat în revista *L'Alternative*. Berindei îi ceruse un text de maxim 20 de pagini, iar el a trimis 69!

În ce privește conținutul acestui studiu sunt relevante adnotările făcute în Jurnal de Monica Lovinescu la 17.04.1984: „*Orice urmă de prudență a dispărut. Tot sistemul comunist e pus în discuție. Tudoran încearcă să explice*

³³ Notă din septembrie 1983, Op. cit., p. 368.

³⁴ Adnotări din 25 octombrie 1983.

³⁵ Dorin Tudoran, Op. cit., Anexa 4 – textul scrisorii.

³⁶ MI/DSS/UM 0544 – Notă din noiembrie 1983, Op. cit., p. 556.

de ce intelectualii români sunt singurii care nu s-au revoltat în Est... Curajul este extrem; e textul cel mai radical sosit de la un scriitor român”.

L'Alternative a publicat studiul lui Dorin Tudoran în numerele sale din septembrie-octombrie și noiembrie-decembrie 1984 sub titlul „*Frig sau frică? Asupra condiției intelectualului român de astăzi*”.

Zarurile fuseseră aruncate! Dorin Tudoran a optat pentru plecarea definitivă în SUA, împreună cu soția și fiul, depunând cerere în acest sens la data de 11 aprilie 1984.

În continuare, acțiunile poetului au vizat preponderent determinarea autorităților române să-i aprobe cererea de emigrare. Întrucât acestea întârziiau luarea unei decizii, Dorin Tudoran a escaladat atitudinea contestatară și a apelat la acțiuni de protest public și la amenințări de acest gen, pe care le vom aborda în numărul următor. În același timp, a continuat să transmită mesaje în Occident, pe toate canalele identificate de el sau facilitate de alții, pentru a-și consolida statutul de opozant al regimului și a solicita sprijin în scopul obținerii aprobării de plecare din România și, ulterior, a statutului de azilant politic. Plecarea efectivă în SUA avea să se producă abia în august 1985.

- În luna august 1984, regizorul Lucian Pintilie a acordat un interviu unei publicații americane, preluat și de postul de radio *Vocea Americii*, în care a afirmat, în esență, că nu-și poate desfășura o activitate normală în România datorită cenzurii, motiv pentru care lucra mai mult în străinătate.³⁷ Această declarație a fost făcută în contextul în care, în anul respectiv, Lucian Pintilie finalizase filmul *De ce trag clopotele, Mitică?* pentru care nu a primit avizul de transpunere pe peliculă definitivă și difuzare.

Acțiunea lui Pintilie nu a schimbat decizia factorilor ideologici, filmul respectiv fiind lansat în circuitul cinematografic abia în 1990, iar regizorul nu a mai lucrat în țară în toți acești ani.

- În prima parte a anului 1988, poetul Dan Deșliu a făcut o vizită în Canada soției sale, rămasă ilegal în această țară în 1985. Pe timpul călătoriei, a acordat un interviu la *Vocea Americii*, prin intermediul prietenului său poetul Dorin Tudoran, devenit colaborator al acestui post după ajungerea în SUA. Totodată, a publicat poezii în *Agora*, revistă literară a emigrației române, înființată în 1987 și condusă de Dorin Tudoran, cu implicarea unor componenți

³⁷ DSS/Direcția I – Analiză a situației informativ-operative din cinematografie din 27.03.1985, apud SRI, Op. cit., doc. 355.

ai „Grupului de la Paris”. Evident, conținutul interviului era critic la adresa situației social-politice și economice din România.

La revenirea în țară, Dan Deșliu a afirmat în cercul de relații că „preconizează să acționeze mai intens”, menționând că articolele sale, ce vor fi publicate în numerele viitoare ale revistei *Agora*, conțin „atacuri cu grad sporit de incisivitate”, față de ce i s-a publicat până atunci.³⁸

- La 27 ianuarie 1988, ziarul francez *Libération* a publicat un interviu al tânărului scriitor ieșean Dan Petrescu, în care acesta făcea afirmații critice la adresa unor aspecte din viața internă. În aceeași zi, Monica Lovinescu adnota în jurnalul său: „curajos, lucid, concis: un model”.³⁹ Interviul a fost mediatizat și comentat de către Radio *Europa Liberă*.

Absolvent de filologie-limba franceză, nereușind să găsească un loc de muncă adecvat preocupărilor sale scriitoricești, Dan Petrescu a preferat să se ocupe exclusiv de scris. Însă, în acest plan întâmpina dificultăți, eseurile sale pătrunzând greu în paginile presei literare ieșene, iar perspectiva publicării în volum era incertă. În acest context de frustrări, i s-a respins și o cerere de plecare în Franța, în vizită la fratele soției, Ioan Petru Culianu, asistent și apoi urmaș al lui Mircea Eliade la cursul de istoria religiilor. De problemele sale s-au sesizat lectorii francezi din Centrul universitar Iași, care i-au încurajat predispozițiile contestatare și i-au facilitat transmiterea și primirea de mesaje și materiale în/din străinătate.

• În aprilie 1988, Dan Petrescu a intenționat să participe la Colocviul internațional *Un vis despre Europa*, care urma să aibă loc în Berlinul Occidental în perioada 24-29 mai. Deoarece nu i s-a eliberat recomandarea de călătorie de la locul de muncă pe care îl obținuse între timp, la Biblioteca Universitară, a redactat o scrisoare deschisă adresată participanților la această manifestare, pe care a trimis-o pe canale neoficiale la *Europa Liberă*, mediatizată la 3 iunie.⁴⁰

Odată atrasă atenția asupra sa, numele și adresa lui Dan Petrescu au figurat pe agendele multor ziariști veniți în România pentru a contacta opozanți ai regimului.

• La 08.04.1989, postul de radio *Vocea Americii* a difuzat fragmente dintr-un interviu înregistrat la Iași între Dan Petrescu și Liviu Cangeopol,

³⁸ DSS – Plan de măsuri în DUI „Dandu” privind pe poetul Dan Deșliu din 30.05.1988, Op. cit., doc. 444.

³⁹ Monica Lovinescu, *Jurnal 1985-1988*, Ed. Humanitas, 2003.

⁴⁰ DSS/Direcția I – Direcția a III – a – Raport din 08.06.1988, apud SRI, Op. cit., doc. 445.

în prezentarea lui Dorin Tudoran, care le-a publicat ulterior și în revista *Agora*. În contextul unei analize critice a unor aspecte ale situației social-politice din țara noastră, cei doi anunțau ieșirea lor din „muțenie”, în condițiile în care nu ar fi ușor de ieșit din „schizofrenia națională”.

Din discuția înregistrată de ei rezulta și faptul că poziția lor nu era condiționată de un loc de muncă sau de publicarea unor cărți, cei doi făcând trimitere la o încercare a Securității de a rezolva cauzele nemulțumirilor lor.⁴¹

În ce-l privește pe Liviu Cangeopol, absolvent de liceu cu preocupări literare, atitudinea sa contestatară avea să se termine, în scurt timp, prin aprobarea solicitării de plecare definitivă în SUA, unde avea între, sub protecția lui Dorin Tudoran, la revista *Agora*.

• **Dan Petrescu a preconizat să dea curs „invitației nominale” a lui Lech Walesa, transmisă prin postul de radio *Europa Liberă*, de a participa la o întâlnire organizată în Polonia pe tema drepturilor omului la 30.05.1989.** De menționat că nominalizarea lui Dan Petrescu și a altor „disidenți” români s-a făcut la propunerea lui Mihnea Berindei, membru al „Grupului de la Paris”.

Neprimind recomandare de la locul de muncă pentru această călătorie, întrucât nu mai avea zile din concediul de odihnă, Dan Petrescu a intenționat să redacteze și să expedieze organizatorilor un material în care să arate drepturile care nu se respectau în România, acțiune care nu s-a materializat.⁴²

- **Poetul Mircea Dinescu a apelat, de asemenea, la transmiterea unor mesaje în străinătate pentru a-și face cunoscute opiniile contestatate la adresa regimului Ceaușescu.**

Talentul său literar a fost validat rapid prin publicarea unor volume și acordarea unor premii, între care și cel al Academiei Române, la vârsta de 26 de ani. Urmare logică, a fost încadrat la importante reviste literare și cooptat în organisme de conducere ale Uniunii Scriitorilor.

Prin spiritul său liberal și polemic, manifestat în mediul specific, în scris, dar și în cadru oficial, Mircea Dinescu a intrat în atenția serviciilor de informații atât din Est, cât și din Vest.

Dinspre Est, era cultivat de cadre diplomatice de la Ambasada sovietică, precum și de corespondentul la București al Agenției TASS. De menționat că, prin căsătorie, intrase într-o familie mixtă maghiaro-rusă, socrii săi păstrându-și

⁴¹ Op. cit., *Anexă la doc. 445*.

⁴² *DSS/Direcția I – Direcția a III – a, Raport din 08.06.1988*, Op. cit., doc. 455.

cetățenia sovietică. Soția avea un frate, care lucra la *Radio Moscova*, existând indicii că era agent KGB.

Dinspre Vest, au început să-i acorde o atenție deosebită cadre diplomatice britanice (inclusiv ambasadorul Hugh Arbuthnott), olandeze (ambasadorul Coen Stork), dar și germane, franceze și ungare.

Pe timpul călătoriei efectuate la Paris în 1984, împreună cu soția, intrase în contact cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și alți membri ai „Grupului de la Paris”.

În acest context, în vara anului 1988 se semnalează o anumită radicalizare a acțiunilor lui Mircea Dinescu. Cu prilejul unei deplasări în Uniunea Sovietică, la invitația secretarului Uniunii Scriitorilor din URSS, **la 25.08.1988, a acordat un interviu postului *Radio Moscova***, în care își exprima entuziasmul pentru „efectele magice ale cuvintelor perestroika și glasnosti”.

La scurt timp, a participat la un colocviu de literatură organizat de Academia de arte din Berlinul Occidental, în cadrul căruia a prezentat o intervenție intitulată *Pâinea și cuțitul*, prin care își preciza poziția de intelectual cu atitudine. În stilul său pamfletar, poetul aborda probleme spinoase cum sunt cenzura și rolul scriitorului într-un regim totalitar.

Textele interviului acordat pentru *Radio Moscova* și al intervenției avute de Mircea Dinescu în cadrul colocviului din Berlinul Occidental au fost difuzate în mediul scriitorilor din țară prin distribuirea discretă a unor xerocopii. Prezența unor greșeli de ortografie nespecifice autorului induce ideea că distribuitorii acestora erau alții, interesați de propagarea ideilor conținute și de configurarea imaginii de opozant a lui Dinescu.

• **La începutul lunii martie 1989, Mircea Dinescu a fost contactat la București de un redactor al ziarului francez *Libération*, căruia i-a acordat un interviu**, difuzat și de *Europa Liberă* la 17 martie. În conținut, poetul se referea, metaforic, la lipsa de reacție a intelectualilor, lașitatea instituționalizată de regim, absența soluțiilor pentru criza din România în cadrul sistemului existent etc.⁴³

Forurile ideologice nu au privit cu îngăduință acest nou demers contestatar, în pofida multor discuții și atenționări anterioare, trecând la măsuri mai ferme, respectiv: excluderea din PCR și îndepărtarea din redacția revistei *România literară*. Totodată, Securității i s-a ordonat să întreprindă măsuri care

⁴³ DSS/Unitatea Specială „R” – Notă nr 0472378 din 18.03.1989, Op. cit., doc. 474 (textul integral al interviului).

să prevină total contactarea lui Dinescu de diplomați și alți străini și ajungerea unor asemenea mesaje în exterior.

- Cu toate aceste măsuri de izolare a sa, **în noiembrie 1989, Mircea Dinescu a reușit să mai transmită în Occident un text contestatar intitulat *Mamutul și literatura*, care a fost mediatizat de publicația germană *Frankfurter Allgemeine Zeitung*** cu o săptămână înainte de Congresul al XIV – lea al PCR. Textul avea un conținut critic explicit la adresa lui Nicolae Ceaușescu și a responsabililor ideologici din cultură. Cuprindea, totodată, critici cu privire la alte segmente ale societății – justiție, securitate, miliție, presă ș.a. – deopotrivă considerate vinovate de faptul că „*situația de la noi nu se poate compara cu nimic în lume*”.⁴⁴

Textul în xerocpii a fost difuzat discret în medii culturale interne.

Exponenți ai mediului literar au reacționat în sprijinul lui Mircea Dinescu, însă au fost temperați prin măsuri sancționatorii.

Totodată, cel în cauză a fost susținut permanent și sistematic de către Radio *Europa Liberă*, precum și de alte organisme și instituții: organizația Amnesty International a solicitat multor persoane juridice din țară să intervină în favoarea lui, juriul Festivalului internațional de poezie de la Rotterdam i-a acordat un premiu, editura *Zurkamp* din RFG a anunțat că-i publică un volum de poezii și-l invită la lansarea cărții etc.

Evident, această listă de oameni de cultură care, în anii '970-'980, au apelat la transmiterea unor mesaje în străinătate cu caracter critic și/sau contestatar la adresa regimului Ceaușescu nu este exhaustivă. Cred, însă, că aceasta este ilustrativă în ce privește conținutul, cauzele unor asemenea demersuri, implicarea externă și reacția autorităților române.

În ce privește Securitatea, după cum rezultă din cele prezentate, **a acționat prin posibilități specifice pentru descoperirea intențiilor de acest gen și prevenirea materializării lor. A procedat în acest mod din două considerente.** Primul se referă la faptul că transmiterea și mediatizarea în străinătate a unor mesaje contra regimului presupuneau, de regulă, și o implicare externă, respectiv a serviciilor de informații occidentale, în contextul acțiunilor de subminare și în final de schimbare a regimurilor comuniste din ultimii ani ai Războiului Rece, precum și a unor organizații și asociații internaționale și ale emigrației române folosite și stipendiate de acestea. Al doilea, deoarece legislația din perioada respectivă interzicea cetățenilor români „orice fel de legături cu

⁴⁴ Op. cit., *Anexă la doc. 504* – textul integral.

posturile de radio și televiziune ori cu organe de presă din străinătate care, prin acțiunile lor desfășurau o activitate de defăimare sau contrară intereselor statului român” (Legea nr. 23/1971, art. 14).

Faptul că această prevedere legală, ca și altele din epocă, era excesiv de restrictivă, nu implica responsabilitatea Securității, ci a coordonarii politice din perioada respectivă.

Pentru a preveni ca oameni de cultură să recurgă la mesaje transmise în străinătate datorită unor nemulțumiri personale, strategia Securității a fost de a semnală cauzele acestora factorilor interni competenți a le soluționa. Din păcate, în unele situații, cauzele nemulțumirilor nu au fost înlăturate, din rațiuni care excedau competențelor Securității, iar cei în cauză și-au pus în aplicare intențiile de transmitere a unor mesaje contestate în exterior. Sprijinite și mediatizate consistent în Occident, acțiunile anti-regim ale unora dintre ei au escaladat (Paul Goma, Dorin Tudoran, Dan Petrescu, Mircea Dinescu), Securitatea fiind pusă în situația să intensifice măsurile de control informativ-operativ. Pentru a se limita posibilitățile acestora de a mai trimite în Occident asemenea mesaje, în unele intervale de timp, îndeosebi în anul 1989, la ordin politic s-a procedat la instituirea unor măsuri pentru a preveni contactarea lor de către diplomați, ziariști și alte categorii de străini, măsuri cu o componentă negativă în plan imagologic și, totodată, dezagreate de ofițerii de informații puși să facă lucruri care excedau statutului lor profesional.

În finalul acestei analize, cred că se relevă **câteva concluzii:**

1. Transmiterea în străinătate a unor mesaje critice și/sau contestate a reprezentat, în destule cazuri, modalitatea cea mai eficientă de atingere a scopurilor vizate, dar și cea mai păgubitoare pentru regim prin afectarea imaginii externe.

2. Membri ai „Grupului de la Paris” – Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Mihnea Berindei, Dumitru Țepeneag, Virgil Tănase, Paul Goma, cărora li s-au alăturat și alții – au avut un rol deosebit în stimularea și sprijinirea unor oameni de artă și cultură să apeleze la această formă de manifestare a opoziției față de regim. Ei le facilitau acestora obținerea unor burse și ajutoare materiale, atrăgeau atenția asupra cazurilor lor și îi sprijineau de la microfonul *Europei Libere*, le intermediuau publicarea unor texte în ziare și reviste occidentale, precum și acordarea unor interviuri acestora.

3. Un rol important au avut, în acest sens, diplomați occidentali aflați la post în România, care au intermediat scoaterea din țară a numeroase mesaje de

această factură, scrise sau înregistrate, primite de la persoane cu poziție contestatară sau de la ziariști străini care i-au contactat și intervievat. De asemenea, implicarea altor categorii de străini veniți în România ca lectori, doctoranzi, ziariști – mulți dintre ei cadre sau agenți ai serviciilor de informații – în stimularea și sprijinirea oamenilor de cultură cu poziție contestatară a fost indubitabilă.

4. În ultima parte a anilor '980, ajungerea în străinătate a unor asemenea mesaje a fost mai redusă datorită înăsprii măsurilor autorităților române vizând prevenirea contactării oamenilor de cultură cu atitudini contestatate de către diplomați, ziariști și alte categorii de străini, precum și a descurajării unora dintre aceștia din urmă prin atenționare, solicitarea părăsirii teritoriului României și/sau înscrierea pe lista persoanelor indezirabile.

5. Intransigența regimului Ceaușescu față de acest gen de acțiuni nu s-a manifestat până la capăt, dorința de a nu-și afecta și mai grav imaginea externă determinându-l, în unele cazuri, să cedeze la acțiunile și presiunile din străinătate. (*va urma*)

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

MEMORIE PROFESIONALĂ

SPIONAJ ÎN ORAȘUL DE LA POALELE TÂMPEI

În accepțiunea noțională, contraspionajul reprezintă una dintre cele mai importante secvențe ale domeniului contrainformațiilor, în virtutea rolului său activ, ofensiv, de prevenire a acțiunilor clandestine de culegere de informații inițiate de actori statali și non-statali, respectiv de protejare a deciziei strategice și de promovare a intereselor de securitate națională. Contraspionajul se confruntă cu un adversar specializat, instruit și dotat special pentru a eluda măsurile de protecție. Este angajat într-o continuă căutare a trădătorilor și neutralizare a spionilor. Când contraspionajul identifică un spion, dispune de mijloace suficiente pentru a-l prinde în plasa întinsă. Decât să-l aresteze imediat, îl ține sub observație pentru a-i descoperi obiectivele și mai ales compliciti (atunci când presa dezvăluie un caz de spionaj, ești surprins să afli că agentul arestat era supravegheat de mai mulți ani), însă, uneori, contraspionajul se complăce în rolul de vânător/prădător.

Contraspionajul este un domeniu important pentru apărarea securității oricărui stat, ai cărui vectori principali sunt patriotismul, inteligența și profesionalismul. O meserie al cărei trecut se pierde în negura vremurilor. Spionajul și contraspionajul sunt un joc al inteligenței, ca și jocul de șah. Nu câștigă cel care este mai iute, ci acela care gândește mai bine mișcările următoare. De aceea, decisivă este experiența profesională. Ea se dobândește în timp, în principal preluând experiența unor profesioniști mai buni, prin studiu propriu permanent, dar și prin acțiunile cotidiene aflate în desfășurare.

Adevărata istorie a României din ultimele decenii ale secolului XX va fi scrisă mai târziu, nu de cei care au făcut-o sau au trăit-o, ci de urmașii lor. Este însă de datoria noastră, a celor care am trăit în acele vremi, să oferim celor care vor scrie această istorie cât mai multe detalii, cât mai multe fapte, din care ei să asambleze marele tablou.

În ce mă privește, în urmă cu 45 de ani am lucrat în cadrul Inspectoratului Județean de Securitate Brașov, pe linie de contraspionaj. Confruntat cu o situație operativă deosebit de complexă și dinamică, serviciul de Contraspionaj Brașov acționa cu profesionalism, având ca misiuni prioritare

prevenirea, documentarea și stoparea activităților de spionaj-trădare desfășurate de servicii de informații străine în zona de competență. Din multitudinea de confruntări ale acelor ani, am reținut o acțiune mai deosebită care i-a solicitat la maxim pe cei implicați.

O informație furnizată de unitatea centrală de contraspionaj semnală că un cetățean român din Brașov a fost identificat ca legătură a cetățeanului străin „Sandu”, cazat la hotelul „Intercontinental”. A părut nefiresc faptul că s-au întâlnit seara și s-au plimbat singuri pe aleile din parcul Cișmigiu, discutând în șoaptă și întrerupându-și conversația la apariția altor persoane în zonă. Echipa de filaj a menționat în nota de supraveghere că, la despărțire, cei doi au făcut un schimb discret de materiale. Cetățeanul român a fost identificat ulterior în persoana lui „Cucu”, 54 de ani, economist-șef la o întreprindere de comerț exterior cu sediul în Brașov. Prin natura funcției deținute era la curent cu contractele încheiate sau aflate în derulare, avea acces la date și documente secrete și participa la tratative comerciale cu parteneri străini.

Pentru clarificarea naturii relațiilor străinului cu cetățeanul român a fost deschis dosarul de urmărire informativă cu numele de cod „Cucu”, lucrat de serviciul de Contraspionaj Brașov în perioada 1974-1978 sub coordonarea Direcției centrale de Contraspionaj. „Radiografia” acestui caz – din lunga și complexa istorie a contraspionajului românesc – este relatată în ordinea cronologică a faptelor trăite și a reflexiilor proprii.

„Sandu”, reprezentant al unei firme străine, era semnalat cu preocupări de natură informativă și de apartenență la serviciul de spionaj al țării sale, motiv pentru care era în atenția Direcției de Contraspionaj. Efectua deplasări periodice în România, în special la București și Brașov, unde intra în contact cu întreprinderi românești cărora le oferea echipamente tehnice necesare industriei constructoare de mașini (cutii de viteză, pompe de injecție, echipamente electronice etc.). Comportamentul lui „Sandu” era absolut normal. Părea un specialist în domeniu care știe ce să pretindă și ce să ofere, tipul clasic al omului de afaceri venit să perfecteze tranzacții comerciale. Fire sociabilă, exploata cu abilitate relațiile create în cadrul contactelor oficiale. Era circumspect în activitatea de obținere de informații specifice, fără să se angajeze vizibil în acțiuni care să-l compromită. Din această poziție, a început să-și construiască cercuri relaționale cât mai variate, fiind preocupat să identifice funcțiile relevante și persoanele care sunt sau au șanse de a fi nominalizate pe funcții, respectiv să evalueze dacă există pretexte rezonabile

care să îi faciliteze apropierea de persoanele de interes pentru o posibilă influențare și exploatare informativă. Din rândul acestora, „Cucu” a constituit obiectul unei evaluări informative minuțioase care a avut ca obiectiv stabilirea măsurii în care poate fi recrutat. Românul avea o calitate oficială, dar adopta un comportament prin care evidenția dezacordul său în raport cu poziții și interese ale statului. „Sandu” a sesizat o posibilă loialitate divizată, încurajându-l pe „Cucu” în atitudinile sale de dezacord. Pe baza informațiilor furnizate de „Sandu”, centrala sa de spionaj a reușit să contureze treptat un profil psiho-comportamental al lui „Cucu”, concluzionând că „ținta” vizată avea o fire vulnerabilă, motiv pentru care a decis că cea mai bună metodă de a-l recruta ar fi prin presiuni crescânde, însoțite de promisiuni legate de substanțiale sume bănești. Măsurile specifice întreprinse pentru controlarea activității lui „Sandu” pe timpul prezențelor în județul Brașov au reliefat în mod clar că agentul folosea orice prilej care i se ivea pentru a-l influența și a-l aduce în stare de dependență pe „Cucu”. Un prim pas făcut de „Sandu” a fost inițierea și dezvoltarea unei relații constante, fără însă să genereze suspiciuni. Primele contacte au fost realizate în cadru oficial, ceea ce a permis dezvoltarea ulterioară a relației. La început au discutat probleme diverse, fără o relevanță deosebită pentru spion, iar ulterior, pentru a-i testa disponibilitatea, i-a solicitat date publice sau mici favoruri cu caracter personal. Astfel, în timpul unei cine la un restaurant, „Cucu” a confirmat, ca răspuns la întrebările lui „Sandu”, multe din informațiile pe care acesta deja le cunoștea. „Cucu” a vorbit despre pasiunea lui pentru autoturisme și despre plăcerea de a colecționa timbre de valoare, menționând însă și că era greu să-ți satisfaci aceste plăceri dintr-un modest salariu. Acesta trebuie să fi fost momentul în care „Sandu” a început să devină ofensiv. Plecând de la teoria care susține că „*nici un om nu-i perfect*”, „Sandu” căuta porțița prin care să pătrundă în viața celui de care se preocupa. Efectul influenței sale asupra „țintei” începea să se contureze. Cunoscând pasiunea lui „Cucu” pentru timbre, la una din vizitele efectuate la Brașov i-a făcut cadou o serie filatelică aniversară rară pe care acesta și-o dorea în colecție, dar pe care nu-și permisese să o achiziționeze din lipsă de bani. Au urmat alte „*mici atenții*”, a căror valoare a crescut în timp și au devenit treptat o obișnuință. Astfel, „Sandu” a început să-i acorde lui „Cucu” diverse sume în valută pentru care i-a pretins să scrie chitanțe de mână în care să precizeze doar suma, data și numele celui care a făcut plata. A motivat această solicitare prin aceea că trebuia să respecte un protocol birocratic impus de conducerea firmei.

Fisura se lărgea din ce în ce mai mult. Lucrurile și-au urmat apoi cursul firesc: „Sandu” oferea, iar „Cucu” primea cu plăcere. O dată nada aruncată, „Sandu” a pus în practică toate tacticile cunoscute. De aici nu mai era decât un mic pas. Ulterior, fiind creat cadrul favorabil, solicitările au devenit din ce în ce mai concrete și răsplătite prin cadouri sau sume de bani. Treptat, „Cucu” a acceptat să facă servicii aparent minore pentru reprezentantul firmei străine față de care realiza că are unele obligații; în realitate, acțiunile declanșate de „Sandu” constituiau un proces clasic de influențare, „ținta” devenind foarte influențabilă și fiindu-i diminuat sentimentul vinovăției. Factorul financiar fiind cel mai puternic în ceea ce îl privea, „Cucu” a început să acționeze fără a evalua rațional riscurile la care se expunea prin această dorință de a câștiga bani, acceptând resursele financiare oferite de „Sandu”. La unele întâlniri, „Sandu” solicita sa participe și „Elsa”, soția lui „Cucu”, profesoară de biologie. Procedând în această manieră, „Sandu” respecta instructajul primit vizând acoperirea întâlnirilor realizate pentru a deruta Contraspionajul.

Aflând că familia intenționa să efectueze o călătorie turistică prin Europa, „Sandu” le-a sugerat să facă o vizită și în țara sa, invitație care a fost acceptată fără ezitare. Deplasarea în străinătate a oferit varianta optimă și pretextul plauzibil serviciului de spionaj străin să-l contacteze pe român. Totodată, întrucât se afla pe teren propriu, adversarul informativ dispunea de mai multe mijloace și resurse pentru monitorizare. Această situație a reprezentat un punct de plecare pentru serviciul de spionaj, întrucât exista pretextul „profesional” de a-i solicita direct informații. Soții „Cucu” au fost cazați pentru câteva zile la „locuința” lui „Sandu”, amplasată într-un cartier rezidențial. Musafirilor le-a povestit istoricul casei, pe care a denumit-o „Transilvania”, în semn de admirație față de România. „Sandu” le-a organizat programul zilnic și i-a însoțit în diferite puncte turistice. Sumele de bani oferite anterior lui „Cucu” pentru „*serviciile aduse firmei*” au permis alcătuirea unui „sejur minunat”. Sosise momentul pentru a se pune punctul pe „i” prin recrutarea lui „Cucu”. Într-una din zile, „Sandu” l-a invitat la prânz într-un local din centrul orașului (soția avea program separat, fiind în „grija” secretarei lui „Sandu”). Acolo, „cu totul întâmplător”, „Sandu” s-a întâlnit cu un „prieten” pe care i l-a prezentat lui „Cucu” și care s-a recomandat „Hans”. Inițial au avut loc discuții banale, dirijate abil de „Sandu”, menite să-l pregătească pe „Cucu” și să creeze treptat atmosfera necesară pentru intrarea în scenă a lui „Hans”. Când discuțiile au intrat pe culoarul dorit, „Hans” a intervenit și, fără ocolișuri, și-a declinat

calitatea de ofițer de informații, spunându-i că are nevoie de „ajutorul” lui în România. Au stabilit de comun acord o nouă întâlnire pentru ziua următoare. A doua zi, „Sandu” l-a preluat pe „Cucu” și s-au deplasat la o adresă indicată de „Hans”. Discuțiile s-au purtat numai între „Hans” și „Cucu”, „Sandu” retrăgându-se. Fără paravane și ocolișuri inutile, „Hans” i-a spus lui „Cucu” ce se aștepta de la el: să obțină și să furnizeze informații din România. Stânjenit de modul în care decurgea discuția, „Cucu” s-a împotrivit. „Hans” a mers însă mai departe, spunând că, deși înțelege rezervele lui, acestea îl surprind în condițiile în care luase „mită” de la „Sandu”, moment în care i-a pus pe masă chitanțele cu semnatura olografă. Prin amenințări și șantaj, „Hans” l-a determinat să accepte colaborarea cu serviciul său de informații. Capacitatea de convingere, dar mai ales presiunea la care își supunea interlocutorul și-au spus cuvântul. Toate au avut efect asupra lui „Cucu”. Chiar dacă n-a pus întrebări, și-a dat imediat seama că orice rezistență din partea lui era inutilă. Poate că și asta i-a influențat răspunsul. Nu există proceduri standard pentru astfel de lucruri. Fiecare ținută e diferită, însă „Cucu” înghițise momeala. El a fost pus în temă cu tot ce era necesar spre a ști cum să se comporte, cum să culeagă și să transmită informații. S-a convenit sistemul de legătură și alte elemente de protecție personală. În situația în care solicita o întâlnire, „Cucu” a fost instruit să trimită o ilustrată pe o adresă conspirativă, marcată cu timbrul în jos (trimiterile poștale erau scrise de fiica lui de 12 ani, a cărei inocență o folosea pentru realizarea mesajelor convenționale). Într-un cont special deschis pe numele lui la o bancă străină urmau să-i fie depuse sume în valută al căror quantum era direct proporțional cu valoarea informațiilor furnizate.

Așa cum avea să declare ulterior, „Cucu” și-a dat seama că intrase într-un joc periculos, conștient că acest „lanț al slăbiciunilor” se putea rupe oricând. La început s-a speriat de ceea ce i se cerea să facă. Îi era frică să nu îl depășească situația și să ajungă la închisoare dacă ar fi fost prins. Pe de altă parte, „Sandu” își menținea presiunea asupra lui. Numai simpla lui prezență era suficientă să-i reamintească ceea ce era constrâns să facă. I se părea că „Sandu” devenise umbra lui. Și toate astea nu făceau decât să-i sporească tensiunea și să-i aducă aminte că nu avea scăpare.

La reîntoarcerea în țară, „Cucu” a devenit foarte activ și interesat să pună în practică instructajul făcut în exterior. Sustrăgea de la locul de muncă documente confidențiale la care avea acces și pe care le fotocopia. Sub pretextul că soția lui căuta plante pentru orele de școală, însoțit de aceasta și de

fiica lor, efectua deplasări în diferite puncte din județ, ocazii cu care făcea fotografii, fiind preocupat de localizarea și stabilirea căilor de acces spre diferite obiective militare cu profil special (unități de rachete). Pentru prelucrarea și conspirarea informațiilor culese, la una din întâlniri, „Sandu” i-a predat un carnet cu file speciale și l-a instruit în legătură cu modul de lucru. În noul context operativ, „Sandu” a început să manifeste o prudență deosebită și să se verifice atent pentru a stabili dacă era supravegheat. Înaintea fiecărei întâlniri obișnuia să se deplaseze pe un traseu cu străzi lăturalnice, puțin circulate, verificându-se permanent: se uita în vitrine, mergea când mai repede când mai încet, făcea în mod repetat opriri mai mult sau mai puțin justificate. Predarea informațiilor se făcea prin autocontrolul minuțios al ambilor, iar plicul era preluat numai în condiții care asigurau acoperirea necesară, respectiv în taxiuri, la garderoba restaurantelor și în alte locuri ferite de priviri indiscrete.

Informațiile culese erau predate spionului, iar acesta făcea, pentru derută, diverse însemnări, după care le introducea într-un dosar, printre alte hârtii. Ulterior, sistemul de lucru în ceea ce privește preluarea informațiilor a fost schimbat. „Cucu” a primit un aparat de fotografiat aparent banal dar care, prin adaptări speciale, permitea fotocopierea informațiilor la domiciliu. Acesta avea și un capac cu orificiu ce permitea executarea de fotografii în aer liber fără scoaterea capacului. În paralel, „Cucu” a lansat versiunea că este un pasionat fotograf amator, scop în care, pentru a-și întări legenda purta în permanență asupra sa aparatul foto. La întâlnirile planificate, „Sandu” prelua rolfilmele realizate de „Cucu” și le ascundea într-o servietă diplomat la care serviciul de spionaj crease un compartiment dublu, conceput ca ascunzătoare.

Luând în considerare suspiciunile confirmate, în urma unui plan aprobat în luna iunie 1978, s-a acționat pentru prinderea în flagrant a celor doi. Cu prilejul percheziției efectuate la domiciliul lui „Cucu”, pe lângă valută și diverse obiecte de proveniență străină, a fost găsită o listă cu informațiile solicitate de serviciul de spionaj, dintre care menționez: întocmirea de fișe individuale despre persoane cu potențial informativ; amplasarea unor unități militare speciale pe raza județului și căile de acces; zăcămintele de importanță strategică; obiective industriale cu producție specială destinată sectorului de apărare etc. Tot cu această ocazie au fost ridicate mijloacele și materialele cu care fusese dotat „Cucu” pentru culegerea și transmiterea informațiilor.

Întrucât „Sandu” făptuise acte de procurare și transmitere a unor secrete de stat unei organizații străine, iar acțiunile derulate în România au avut un

caracter clandestin și un *modus operandi* specific activităților de spionaj, cazul a fost declinat organelor competente de cercetare penală. Prin sentința Tribunalului Militar Teritorial București, „Sandu” a fost condamnat la 4 ani de închisoare, iar în baza Decretului nr. 24/1970 republicat a obținut preschimbarea zilelor de închisoare în bani (300 de lei pentru fiecare zi de închisoare). Reprezentanții firmei au depus la Banca Română de Comerț Exterior, suma de 438.000 lei, echivalentul a 1460 de zile de închisoare neexecutate. În ceea ce îl privește pe „Cucu”, acesta a fost condamnat la 10 ani închisoare din care a executat 5 ani, fiind eliberat pe caz de boală.

Pentru rezolvarea cu profesionalism a cazului, ofițerii implicați și-au pus, cum era și firesc, întrebări la care să găsească răspunsuri și, în baza datelor, să selecteze informațiile cu valoare probatorie și să le elimine pe cele neconfirmate. Acțiunea a necesitat angrenarea unor considerabile forțe umane și mijloace materiale complexe. Pe parcursul derulării acțiunii s-au făcut combinații operative diversificate și au fost create momente operative deosebite. Au fost sute de ore de muncă migăloasă, asiduă, perseverentă, prin care activitatea anti-statală a celor doi a putut fi documentată. Remarc eforturile depuse și ingeniozitatea soluțiilor aplicate pentru introducerea de mijloace de control și documentare a momentelor operative prin filaj, efectuarea de percheziții secrete și fotocopiarea unor documente. Iar faptul că totul s-a desfășurat fără deconspirări, fără ca persoanele urmărite să își dea seama că în jurul lor se strângea treptat-treptat o plasă în care aveau să fie prinși dovedește profesionalismul ofițerilor implicați în acțiune. Finalizarea cazului prin condamnarea în justiție a celor implicați probează că lucrurile se desfășuraseră conform legii.

PS: Aduc pe această cale un omagiu plin de camaraderie bărbătească foștilor mei colegi din contraspionaj – mulți dintre ei „plecați în lumea umbrelor” – care nu au fost niciodată lăudați în public și ale căror nume vor rămâne necunoscute, buni români, loiali Țării pe care au servit-o cu credință, abnegație și cu toata tăria în confruntarea dură din lumea nevăzută a serviciilor de informații.

Colonel (r) Liviu Găitan

AVARIE GRAVĂ

Era într-o după-amiază friguroasă de vineri 11 decembrie 1987, la nici o lună de la revolta muncitorilor brașoveni... Se înserase și veneam grăbit, pe motoreta „Hoinar” din dotare de la Uzina de Apă, aflată la câțiva kilometri depărtare de orașul Mediaș, unde avusese loc un incident tehnic care a dus la schimbarea parametrilor biologici pentru apa potabilă a întregii zone. Era un eveniment deosebit din punct de vedere al muncii de securitate... Începuse să burnițeze și eram aproape înghețat. Am raportat situația verbal comandantului, col. Mircea Ferent, și am intrat în biroul de la etajul I al sediului Securității municipiului Mediaș pentru a întocmi raportul ce trebuia transmis urgent la Sibiu și apoi la București. Abia terminasem de scris, raportasem ofițerului de serviciu de la eșalonul superior situația, când, în jurul orelor 18.00, au început să sune concomitent atât telefonul de oraș cât și cel cu 4 cifre al Centralei Gazului Metan. Le-am ridicat pe amândouă odată și l-am pus la ureche pe cel de la gaz. O voce grăbită îmi spunea că la sonda 95 Retiș a schelei de foraj Mediaș, brigada Daneș, aflată la cca 65 km. de Mediaș, la granița județelor Sibiu și Brașov, în apropiere de Făgăraș, s-a produs o erupție necontrolată. Încă nedezmățit de știre, am pus la ureche și celălalt telefon, de oraș. Legătura nu era prea bună, dar „Sergiu”, de la Sighișoara îmi spunea că a primit un mesaj pe stația radio de la vărul său, maistru sondor, care i-a transmis că sonda în foraj 95 Retiș a fost scăpată de sub control. Nu erau victime și nici pagube materiale, dar gazele care erupeau puteau face explozie în orice moment. Am telefonat imediat la Schela de foraj, dar directorul general era într-o ședință cu șefii de brigăzi. L-am întrebat ce știe despre sonda 95 Retiș și mi-a spus că lucrările sunt în grafic, iar inginerul șef este plecat de dimineață să participe la purjarea/curățirea sondei 94 Retiș, sora geamănă a sondei 95 Retiș, terminată din foraj cu trei zile înainte și care trebuia predată beneficiarului. Am rugat centralista să-mi facă legătura cu conducerea Centralei Gaz Metan (CGM), care știam că la acea oră se afla la raport cu ministerul. Mi-a răspuns directorul general adjunct, care tocmai fusese informat că la sonda 95 Retiș avusese loc un incident și încerca să afle amănunte. L-am rugat să-mi trimită urgent o mașină de teren. Am telefonat la Sibiu și am raportat scurt și rezumativ și acest

eveniment, am luat echipamentul de gazist (cizme de cauciuc, combinezon matlasat, cască de protecție și pufoaică de sondor, mănuși, etc.), o stație radio-recepție și am sărit în ARO-ul care tocmai sosise în fața porții. Am trecut pe la sediul CGM și am luat-o pe scurtătură spre Retiș prin Biertan, Iacobeni... A durat mai bine de o oră, deplasarea fiind îngreunată de lapoviță, vânt și gropile din drum... Cu cât ne apropiam de sondă, aflată pe valea râului Hârtibaciu, la 2 km de sat, un zgomot asurzitor făcea tot mai greoaie comunicarea.

Ajunși la fața locului, am fost întâmpinați de șeful de brigadă și de adjunctul său, înfrigurați de vremea potrivnică și înfricoșați de eveniment. Experiența pe care o aveam ca electronist, energetician de rafinării, sondor petrolist și inginer gazist (lucrasem câțiva ani la Brigada Cristuru Secuiesc-Harghita, Boldești-Prahova și Petromar Constanța) mi-au dat posibilitatea să apreciez și să evaluez rapid situația, care nu ne era deloc favorabilă și evidenția grave abateri privind funcționarea instalației de foraj, de la tehnologia de construcție a sondei și de management, de la nivelul maistrului sondor și până la directorul general.

Am stabilit cu directorul să scoatem pe deal cele două ACF-uri (Agregate de Cimentare și Fisurare, mândria celor de la Upetrom 1 Mai Ploiești) care asigurau lumina în curtea sondei, pentru evitarea aprinderii gazelor ce ar fi condus la o explozie devastatoare, apoi am făcut legăturile necesare „omorârii” sondei și, pe măsură ce soseau alte ACF-uri, am propus ca noroiul pe care-l preparasem conform regimului de foraj proiectat să fie introdus în sondă. Sosise în grabă și directorul general, care realiza atât gravitatea situației cât și responsabilitățile celor implicați. La câteva minute, în timp ce introducerea de fluid în sondă fusese demarată, a venit un ARO cu girofar, iar în depărtare mai veneau încă două.

Împreună cu conducerea schelei am ieșit în întâmpinare și am constatat cu surprindere că sosise șeful Inspectoratului județean Sibiu al Ministerului de Interne. Era însoțit de un ofițer superior de miliție și de un colonel de securitate, șeful cercetărilor penale. Am realizat că situația era extrem de gravă pentru cei care ar fi putut fi găsiți vinovați. Dintr-una din mașinile de teren a coborât și primul-secretar al Comitetului Județean de partid. Șeful Inspectoratului l-a salutat respectuos, iar acesta a dat noroc cu fiecare și a întrebat care este situația. I s-a raportat că situația este sub control și nu corespunde celei

cunoscute la București, iar *un raport detaliat îl poate prezenta imediat lt. major Marian Rizea, inginer petro-gazist, ofițerul specialist care asigură contrainformativ Centrala Gazului Metan Mediaș*. Luat pe neașteptate și pus în fața acestei situații inedite, am repetat raportul prezentat cu câteva minute mai înainte șefului Inspectoratului, adăugând *că sondorii gaziști își vor face datoria exemplar, vor depăși acest moment critic și vor da sondele 94 și 95 în producție cu o săptămână înainte de termen (lucru real, verificabil pe grafic), iar cel/cei care au răspândit zvonul că zăcămintul de gaze Retiș a sărit în aer erau probabil la birtul satului, nu la sondă!* Un zâmbet larg i-a cuprins fața primului secretar, m-a bătut pe umăr și m-a întrebat dacă nu cumva ne mai întâlnisem până atunci. I-am răspuns, de data aceasta mult mai relaxat, că ne-am întâlnit în anul 1979 la al X-lea Congres Mondial al Petrolului la București, apoi în mai 1981 la cea de-a XIII-a Conferință națională a UASCR și în august 1982 la Costinești și la Izvorul Mureșului în taberele studențești. După aceste discuții, am intrat în baraca maistrului sondor, iar atmosfera s-a destins. Primul secretar s-a interesat câți oameni au fost mobilizați și a aflat că au sosit aproape o sută de petro-gaziști de la Carotaj-Perforare Ploiești, IFLGS București și din schelele de foraj Tg. Mureș, Tg. Jiu etc., cu peste 30 de ACF-uri, care au auzit prin stațiile de radio-recepție despre erupție și s-au prezentat fără a fi chemați, deși unii se îndreptau spre case după o săptămână de muncă. A dat ordin, prin stație, ca armata să aducă de mâncare pentru cele cca. 100 de persoane prezente, iar ceaiul să fie *fierbinte și îmbunătățit cu rom*. A stat cu noi discutând diverse (printre rapoartele verbale primite permanent de la inginerul șef), până după miezul nopții, când i-am raportat că situația este sub control și până ajunge dânsul la Sibiu, împreună cu Șeful Inspectoratului, sonda va fi omorâtă (adică nu va mai erupe și ne vom ocupa de punerea în producție după împușcare). A insistat să știe ce înseamnă *să omori sonda și să împuști sonda*. A râs cu poftă la explicațiile tehnice date, a apreciat *modul elegant de a-l trimite acasă*, ne-a mulțumit, ne-a felicitat și ne-a urat sărbători fericite, nu înainte de a raporta la București că *la sonda în foraj 95 Retiș toți gaziștii și cei din conducerea C.G.M. și-au făcut datoria*.

Spre dimineață, sonda era sub control total. Am ajuns la Mediaș, obosit dar mulțumit că am trecut împreună cu ceilalți peste un mare examen de viață.

Având în vedere eforturile, dăruirea și spiritul de sacrificiu demonstrate de către personalul tehnic, precum și faptul că evenimentul nu s-a soldat cu victime omenești, toți factorii politici și de stat implicați au acceptat în mod tacit ca în legătură cu cele petrecute să nu se declanșeze cercetarea penală pentru stabilirea eventualelor responsabilități ce puteau reveni celor care operau sonda. A fost făcută totuși o anchetă tehnică pentru stabilirea unor măsuri în scopul evitării unor situații similare la nivel de CGM și al Ministerului Petrolului, Gazelor și Geologiei (MPGG), iar directorul a povestit în nenumărate rânduri cum „*i-a trecut glonțul pe lângă ureche în decembrie 1987*”.

Col. (r) prof. univ. dr. ing. Marian Rizea

RECUNOȘȚINȚA

În anul 1989, răspundeam pe linie de contrainformații economice și de Grupul Școlar Electroprecizia Săcele, Brașov. Spre sfârșitul lunii ianuarie primesc de la compartimentul USLA, spre verificare, o informație din care rezulta că numita „M”, o profesoară de limba franceză la această unitate școlară, în discuțiile pe care le purta în diferite anturaje spunea că „nu se găsește nimeni în țara asta să-l împuște pe nebunul ăsta de Ceaușescu?”

Potrivit legii, am trecut la verificarea informației și am avut o discuție clarificatoare cu persoana în cauză. După această întâlnire am rămas în relații amicale, ne vedeam uneori în autobuzul care făcea naveta Brașov-Săcele și discutam diverse.

În aprilie 1989, primesc pentru avizare o cerere pe numele profesoarei pentru plecare într-o vizită în Franța.

Am discutat cu ea legat de această solicitare, aflând că vrea să meargă în vizită la fratele soțului, stabilit în această țară.

Am avizat cererea și, înainte de plecare, am procedat la prelucrarea ei contrainformativă, conform cutumei.

La întoarcerea din vizita efectuată m-a căutat și mi-a relatat ce i-a plăcut și ce nu (discuția a avut loc la solicitarea ei, în cancelaria profesorilor de la grupul școlar). După această întrevvedere nu ne-am mai văzut.

În data de 21 decembrie 1989, am fost internat la Spitalul Militar Brașov, Secția boli contagioase, cu hepatită cronică. În 9 ianuarie 1990 am fost externat.

Acasă, am văzut că soția avea ceva ce nu îi convenea și am întrebat-o:

- Ce ai de mustăcești?

Ca să nu mă supere, mi-a spus că nu are nimic, că mi se pare. Cunoscând-o că nu poate rezista mult fără să-mi spună oful, nu am mai insistat.

După două zile mă întreabă cine este „M”. Pe moment i-am spus că nu știu, numele nu îmi spunea nimic. Dar de ce?, întreb eu.

- A sunat într-o seară când tu te aflai în spital, s-a prezentat, spunând: *„Doamnă, soțul dumneavoastră mi-a făcut un mare bine. Am aflat că este în spital și dacă aveți probleme cu nebunia de afară (decembrie 1989), soțul meu se urcă acum în mașină și vine să vă ia împreună cu fetele să stați la noi; dacă nu aveți mâncare, soțul vă aduce acum carne, pui, cașcaval...”*

Bineînțeles că soția a refuzat.

Atunci mi-am adus aminte cine era „M” și i-am explicat soției circumstanțele în care am cunoscut-o.

Pe „M” am revăzut-o abia în luna septembrie 2016, într-o zi de joi, la un concert simfonic. Era însoțită de soțul ei, pe care mi l-a prezentat. După care eu îi spun:

- Doamnă, trebuie să vă mulțumesc pentru ce ați făcut în decembrie 1989... și i-am relatat discuția pe care a avut-o cu soția mea.

- Eu așa am considerat că este normal să procedez cu cineva care îți face un bine. Decizia am luat-o după ce m-am consultat cu soțul.

Colonel (r) Valeriu Dogaru

ACȚIUNEA „DUNĂREA”

Activitatea de contraspionaj exclude diletantismul, lipsa de pregătire profesională și inexistența unor calități personale absolut necesare în această muncă pot produce în cel mai bun caz compromiterea unei acțiuni, dacă nu chiar apariția unor alte urmări mult mai grave. Acțiunea pe care o vom expune mai jos ilustrează tocmai cele afirmate aici.

În timpul evenimentelor din 1968, când trupele unor state membre ale Tratatului de la Varșovia mai puțin România, au invadat Cehoslovacia, țara noastră a adoptat o poziție fermă, luând în același timp măsuri de pregătire militară care să contracareze un eventual atac similar îndreptat împotriva țării noastre. Pe de altă parte, Uniunea Sovietică a masat la granița noastră, în zona Dunării, însemnate efective militare și tehnică de luptă.

De toate aceste evenimente se arătau foarte interesate majoritatea serviciilor de informații occidentale și nu numai. În acest context, Direcția de Contraspionaj, prin mijloace speciale a intrat în posesia unui raport informativ al atașatului militar „Marian” de pe lângă ambasada unei țări occidentale. În raportul respectiv, diplomatul prezenta amplasamentul trupelor noastre în zona Isaccea-Galați și semnala, de asemenea, masarea unor trupe sovietice în zona Reni-Giurgiulești, indicându-l ca sursă de informare pe agentul „Kall”, cu precizarea că acesta acționa în zona Dunării.

Aparatul de contraspionaj central și cele ale județelor limitrofe Dunării au trecut la desfășurarea de ample măsuri specifice care vizau identificarea agentului. În scurt timp am reușit să restrângem cercul suspecților, reținând în verificări amănunțite persoanele pretabile la acțiuni de trădare din rândul piloților maritimi, cei care însoțesc și conduc toate navele străine de la Sulina până la Galați – Brăila și retur, vameșilor precum și agenților de navlosire.

În loc să se organizeze un complex de combinații informativ-operative pentru identificarea agentului, s-a organizat, în mod eronat, la grupa de piloți maritimi, vameși și agenți de navlosire Brăila, o așa-zisă prelucrare contrainformativă cu întregul personal, acțiune care se putea organiza, de regulă, pe linia apărării secretului de stat. În contextul respectiv, ofițerul ce deservea contrainformativ acest obiectiv a avut nefericita inspirație de a lăsa să se înțeleagă că în rândul personalului respectiv exista un suspect de transmitere de date secrete unei puteri străine. Același ofițer, după ședință, s-a întreținut cu câțiva piloți maritimi și, persistând în greșeli, s-a lăudat că știa cine este persoana care trădează.

Din rândul participanților a încercat să intre în discuție pilotul „Ovidiu”, care a afirmat față de ofițer că piloții maritimi nu se pot preta la asemenea acțiuni. „Ovidiu” era însă cunoscut cu un comportament oscilant, șovăielnic, amator de relații prietenești, dar nu dezinteresate, cu navigatorii străini.

Ca urmare a măsurilor greșite ale ofițerului, mai ales a măsurii pripite de convocare a piloților, eventualul agent „Kall” s-a considerat avertizat și a intrat în „conservare”, ceea ce a diminuat masiv șansele identificării sale. A trebuit să fie organizate, timp îndelungat, o serie de combinații și jocuri informative pentru a fi stabilit cu certitudine faptul că „Ovidiu” era agentul căutat, apoi să fie întreprinse măsuri complexe pentru anihilarea activității sale de trădare.

Colonel (r) Octavian Sârzea

UN FAPT DIVERS ȘI NU NUMAI

La nord de stațiunea Tușnad, la câțiva kilometri, dincolo de pădurea de fagi și stejari, într-un peisaj foarte frumos, într-o adâncitură a terenului ca un fund de căldare, se află Lacul Sfânta Ana. Pitorescul locului atrage în timpul verii numeroși turiști din țară și străinătate. La lac se poate ajunge pe jos, străbătând pădurea, dar și pe un drum asfaltat aflat mai la sud de localitate.

Pe la mijlocul anilor '980, într-una din zilele lunii iulie, la cabinetul ministrului de Interne a sosit o scrisoare din Iugoslavia. Aceasta a fost repartizată Direcției I. Conducerea Direcției a dat-o Serviciului 2, care avea ca profil de activitate prevenirea, descoperirea și neutralizarea activităților cu caracter naționalist, fascist și revizionist din rândul populației de naționalitate germană și maghiară. Am citit cu interes și curiozitate scrisoarea, dat fiind faptul că la granița cu Iugoslavia nu aveam evenimente de interes pentru serviciul pe care îl conduceam. Despre ce era vorba? Un cetățean sârb reclama faptul că, aflându-se în țara noastră în calitate de turist, într-o duminică din luna iulie a mers să viziteze lacul menționat. Ajungând în zonă, a fost oprit de un grup de câțiva cetățeni de naționalitate maghiară care i-au spus în românește că nu are voie să treacă deoarece locul respectiv constituie „Mica Ungarie”. Cetățeanul își exprima indignarea că este posibil așa ceva, precizând că tatăl său a luptat în primul război mondial, ca și România, împotriva Imperiului austro-ungar, pentru realizarea idealului de libertate și făurire a statului național. Lucrurile deveneau clare. Probabil, cetățeanul era din regiunea Voivodina, aflată la granița cu România.

În perioada următoare s-a cerut serviciilor corespondente din județele Covasna și Harghita să investigheze îndeaproape ce se întâmpla în zilele de sărbătoare la Lacul Sfânta Ana. Sursele de informare au relatat că, de regulă, în zilele de sâmbătă și duminică și cu prilejul altor sărbători, în sezonul de vară numeroși tineri de pe raza județelor Harghita și Covasna, dar și din alte județe din Ardeal, mai îndepărtate, ca de exemplu, Bihor, Arad, Maramureș și chiar din Ungaria, își montează corturile în zona din preajma lacului, rămân peste noapte, beau și mănâncă, petrec și se distrează, interpretând cântece horthyste, într-o atmosferă profund ostilă României, afirmând că acolo este patria lor, „Mica Ungarie”.

S-a încercat identificarea câtorva tineri participanți la petrecerea din duminică în care a sosit în zonă turistul iugoslav. S-a constatat că printre ei se aflau și fii ai unor personalități de etnie maghiară din județele respective.

De menționat că în zonă se organizau în fiecare vară, începând cu 1982, sub aparența unor activități specifice cercetașilor, tabere ale unor tineri din Ungaria cu opțiuni revizioniste, la care participau și co-etnici din țară. Cu aceste prilejuri, erau expuse drapele ungurești, se distribuiau materiale privind „Ungaria Mare”, ceea ce crea o atmosferă manifestă antiromânească.

Deoarece după ridicarea corturilor în zonă rămânea multă mizerie (vetrele focurilor stinse, cutii de conserve, resturi de mâncare, hârtii etc.), prin direcția silvică județeană s-au luat măsuri de interzicere a câmpării și de supraveghere mai atentă a locului de către organele silvice și de ordine.

Colonel (r) Stelian Popescu

Colțul mizantropului

SCURTE DAR EDIFICATOARE FRAGMENTE DE ISTORIE

În toamna anului 1943, Eugen Cristescu, directorul Serviciului Special de Informații, i-a prezentat Mareșalului Ion Antonescu, șeful statului, un voluminos raport din care rezulta că vecinii și aliații noștri maghiari, alături de care luptam pe frontul de est, ne spionau în draci, mai ceva decât inamicul. Până la data când prezentase raportul, S.S.I. descoperise și anihilase 16 celule de spionaj ale maghiarilor, toate fiind dotate cu stații de transmisiune fără fir (TFF). Unii dintre operatorii acestor stații, după arestare, au fost „întorși” și continuau să țină legătura cu centrala de la Budapesta sub controlul nostru, transmițând informații false. Eugen Cristescu, bun meseriaș, mai arăta în raport că prin măsuri speciale au intrat în posesia unui document din care reieșea că spionajul maghiar plantase în România 42 de stații de spionaj, rezultând că mai erau nedepistate cel puțin încă 26 de asemenea celule. În acest scop, Directorul S.S.I. i-a solicitat Mareșalului Ion Antonescu permisiunea de suplimentare a efectivelor de cadre, angajându-se ca în două luni să neutralizeze toate cuiburile de spioni maghiari instalați în România. Acesta, contrariat de lipsa de loialitate a „aliaților”, a aprobat imediat suplimentarea cerută, recomandând să se coopteze ofițeri din Marele Stat Major al armatei și, totodată, a sporit fondurile Serviciului.

Rețeaua de spionaj maghiar era plasată în Ardealul de sud și pe aliniamentul Galați – Iași, câteva celule chiar la Dunăre, iar principala misiune a punctelor de spionaj era să evalueze capacitatea exactă a Armatei române, zonele de concentrare în țară, starea de spirit, bazele de aprovizionare, armamentul etc., toate acestea în ideea ca la un semn de slăbiciune și dezorganizare a armatei române, trupele ungare sustrase de pe frontul de est și masate mai ales pe direcția Brașov să treacă la ocuparea părții de sud a Ardealului. Ofițerii germani care erau în relații amicale cu Eugen Cristescu confirmau faptul că aliații unguri își sustrag pe nesimțite trupe de pe frontul de răsărit, masându-le în zona Ardealului de Nord vremelnice ocupat de ei. Ca urmare a acestor informații, Mareșalul Ion Antonescu a luat în calcul reținerea în țară a unor efective militare care ar fi trebuit trimise pe front. Nu știm în ce măsură a dus Mareșalul la îndeplinire această hotărâre, dar cert este că marea

acțiune de spionaj a „aliaților” maghiari în țara noastră a fost pentru ei un fiasco de toată frumusețea.

Sunt sigur că și pe dvs. v-a dus gândul imediat la similitudinea cu evenimentele din decembrie 1989, când marii artizani de la Malta au pus la cale răsturnarea lui Ceaușescu, iar vecinii noștri, puși în temă cu ce avea să urmeze își frecau mâinile cu încântare, fiind convinși că teribila, fioroasa Securitate română va declanșa o baie de sânge, transformând totul într-un război civil, iar atunci ei vor veni fuguța să ciupească ceva dintr-o țară răvășită. Ei bine, uite că nu a fost așa și... iar au rămas mofluzi și cu buzele umflate. A rămas neconsolat și Tökes Laszlo, „teribilul” pion al serviciilor de informații maghiare, care a jucat marele rol al vieții sale în evenimentele de la Timișoara și care nici acum nu poate digera gălușca pe care a înghițit-o, continuând să pozeze într-un erou răsuflet de care nimeni nu mai are nevoie.

Cred că ar fi timpul ca străinătatea să înțeleagă că poporul român este un popor special, atipic, imprevizibil, care nu reacționează după standardele cunoscute. Nimeni nu va ști CUM și CÂND acționează acest popor în momentele de răscruce dacă ființa sa națională este pusă în pericol, asta probabil din cauza aliajului special daco-roman. Sunt deosebit de elocvente cuvintele generalului Mackensen, comandantul trupelor germane care au acționat în România în primul război mondial și care se referea la luptele din 1917 pe frontul din Moldova: *„După ce am luptat cu românii în 1916, am crezut că Armata română a dispărut... Dar când a început bătălia de la Mărășești, Mărăști, Oituz mi s-a raportat că în fața mea este Armata română despre care aveam convingerea că a dispărut, dar Armata română învinsese ca pasărea Phoenix din propria cenușă”*. Armata lui Mackensen nu a putut rezista atacului impetuos la baionetă al ostașilor români, care pentru prima oară au văzut spatele nemților care se retrăgeau în debandadă. Imperiul Otoman învățase deja această lecție și de aceea a preferat să renunțe la eforturile creării unui pașalâc aici, unde ar fi avut tot timpul probleme cu un popor prea mândru și bățios. A preferat să-și ia haraciul stabilit și să ne lase în pace atâta timp cât nu interveneau colapsuri de memorie la unii domnitori și uitau de haraci. În 1541, otomanii și-au satisfăcut orgoliul de cuceritori înființând grandiosul pașalâc de la Buda în actuala Ungarie, unde au domnit nestingheriți vreo 150 de ani.

În momentele cruciale pentru țară, am avut personalități care au acționat cu hotărâre alături de popor, în spiritul dragostei pentru libertate și independență. Oameni providențiali, de anvergură, dar și poporul au înfăptuit Unirea Principatelor, când prin alegerea simultană în Moldova și Muntenia a

aceluiași domnitor, în persoana colonelului Cuza, marile puteri șovăielnice au fost puse în fața faptului împlinit; sau Marea Unire, cu artizanii ei principali prezenți la Versailles, la tratativele de pace din 1919-1920: I. C. Brătianu, Generalul Constantin Coandă, iar în țară Maniu, reușind să aducă Ardealul la patria mamă; Regele Mihai I, care în ultimul moment a rupt alianța nocivă cu Hitler. Chiar și Gheorghiu Dej, cu toate păcatele lui, pe care numai providențial nu-l putem numi, dar care aparținea totuși poporului nostru, a reușit fără scandal, să scoată din țară trupele sovietice de ocupație, România fiind prima țară din blocul comunist care a scăpat de „pașalâcul” sovietic. Cel mai recent exemplu îl avem cu evenimentele din decembrie 1989, când șeful Securității, generalul Iulian Vlad, dovedind un înalt patriotism și o demnă uitare de sine, a ordonat unităților din subordine să nu opună rezistență maselor ieșite în stradă, dând astfel peste cap planurile complotiștilor. Ei nu au luat în calcul că și acest general aparține de fapt aceluiași popor pe care ei nu l-au înțeles și care a zădărnicit speranțele amatorilor de pescuit în ape tulburi, evitând un sângeros dezastru național. Aflând despre gestul generalului Iulian Vlad, un demnitar străin a afirmat că un asemenea om ar merita o statuie, în schimb un personaj considerat ca vârf al intelectualității noastre actuale, când a aflat de moartea generalului, s-a exprimat în public într-un mod absolut penibil pentru el ca om dar mai ales ca intelectual. Vorba aceea, „dacă tăcea, filozof rămânea”, dar așa... cu tot regretul, eu mi-am pierdut respectul și admirația pe care i-o purtam, dar asta probabil că-l interesează prea puțin.

Tradiționalii noștri „aliați”, acum parteneri în UE nu au liniște, acum când noi sărbătorim centenarul Marii Unirii: au început să vânture în Europa o penibilă campanie, probabil elaborată de grupul „Trianon 100”, în care continuă să se lamenteze în gura mare pentru pretinsa nedreptate ce li s-a făcut acum o sută de ani, în ideea că poate, poate, se va găsi cineva să le arunce de doi bani speranță în șapca pusă pe trotuar.

Mă întreb, ca un mizantrop ce sunt: oare vor înțelege odată și odată acele capete înfierbântate să se liniștească, să-și mănânce în liniște gulașul la ei acasă și să nu-și mai confunde visele cu realitatea?

Acum este o relativă liniște în Europa, prin urmare, putem să continuăm pe plan intern să ne faultăm și să ne călcăm pe bățături în dauna interesului general. Ce să-i faci, probabil ține și asta, din păcate, de elementul atipic.

Col (r) Hagop Hairabetian

ATITUDINI

RĂZBOIUL ASIMETRIC, TERORISMUL ȘI TELEPATIA

Cunoscutul specialist militar dr. Gh. Văduva, în cartea sa *Războiul asimetric* (2007) afirma: „În războiul asimetric, folosirea terorii prevalează. (...) folosirea terorii prin acțiuni împotriva populațiilor civile pe scena principală a conflictului, luarea de ostatici, răpirile, mutilările, crimele și alte activități criminale pot duce la apariția terorii în sânul populației fără ca atacantul asimetric să se expună unor riscuri înalte...”.

În acțiunile teroriste din Franța, începând cu execuțiile din ianuarie 2015 de la *Charlie Hebdo*, continuând cu atentatele din noiembrie 2015 din sala de concerte Bataclan, apoi în cartierul Saint Denis, cu trei explozii în apropiere de Stade de France, unde se desfășura meciul amical Franța-Germania, au fost ucise peste 130 de persoane. Amintindu-ne de amenințările anterioare cu acte teroriste ale „califului” Al-Baghdadi, putem aprecia că Franța este într-un război asimetric, fierbinte, cu Statul Islamic, cum bine îl definește ziarista italiană Loretta Napoleoni în recenta sa carte, „*ISIS – Califatul terorii*”.¹

Acțiunile teroriste, crimele comise acum doi ani și mai bine, s-au declanșat aproape simultan, fiind executate de șase comandouri teroriste islamice, în locuri și asupra unor obiective diferite. Producerea lor concomitentă ne-ar putea conduce la concluzia că au fost coordonate de același lider. Comunicarea între liderul organizator și teroriști putea fi realizată prin mijloace comune, audio-video, telefon sau Internet, unde controlabile sau prin alte modalități.

După doi ani de investigații, anchetatorii au descoperit enorm de multe informații despre teroriști. Numărul celor angrenați în atentate, sprijinitori, complici, faptul că 13 participanți din 15 au fost trimiși din Siria să comită atacurile, că anterior au fost filmați în „tabere de instruire” ISIS, în timp ce retezau capetele unor prizonieri sau îi executau împușcându-i în ceafă, pentru ca viitorii kamikaze să nu mai aibă drum de întoarcere, să nu ezite odată ajunși în Europa. Din anchetele efectuate de specialiștii francezi, nu s-a putut însă stabili modalitatea de transmitere a „ordinului inițial” de declanșare a atentatelor!

O asemenea informație ar fi fost determinantă pentru specialiștii în lupta antitero. Interceptarea mesajului liderului oferea posibilitatea prevenirii comiterii măcelurilor viitoare, planificate de organizațiile teroriste. Până în

¹ Cf. Alex. Bochiș Borșanu, *Geopolitică și terorism* – Ed. Concordia, 2017, pag.176 – 177.

prezent, chiar în cele mai grave atentate, nu s-a putut decela modalitatea transmiterii mesajului, nici din interogarea teroriștilor arestați care declarau aproape exclusiv că inițiativa a fost a lor sau a complicilor lor. Și totuși, atentatele teroriste nu au fost comise la întâmplare, ci în locuri bine definite și la o dată anume.

Logic și cert, mesajul, ordinul de declanșare a operațiunii teroriste a fost transmis! Iar acest mod de comunicare poate fi considerat o verigă în războiul asimetric. Multe dintre ordinele de atentat transmise prin mijloace comune au fost interceptate și acțiunile prevenite. Franța anunța bilanțul prevenirilor pe anul 2016, ca fiind de cel puțin opt. Chiar și organizația de *hackeri* Anonymous, care a declarat război ciberneticii Statului Islamic, susține că a prevenit un atentat terorist al ISIS în Italia, în anul 2016.

Dar noi nu abordăm acest mod de comunicare, deja clasic, utilizat de structuri antiteroriste.

După părerea unora, încă neconfirmată de date, nu este exclusă ipoteza enunțată mai jos, respectiv că transmiterea unui ordin de comitere a unui atentat terorist de la organizator către un executant-receptor aflat la mii de km distanță, să fi fost efectuată prin **telepatie**. Chiar dacă ar putea fi luată în derâdere, considerată fantezistă, totuși această variantă nu poate fi total exclusă, deoarece numeroși oameni de știință, psihologi, neurologi, psihiatri, psihanalști, care au studiat fenomenul, susțin cu putere că telepatia este o formă de comunicare interumană posibilă, reală. „*Acțiunea unei minți asupra alteia, de la distanță, transmiterea de gânduri, de sugestii mentale și de comunicare la distanță este posibilă*”, constata astronomul francez Camille Flammarion, încă din secolul trecut.

Dar ce este de fapt *telepatia*? O definește clar românul dr. Dumitru Constantin Dulcan în cartea *Inteligența Materiei*: „*Telepatia este un fenomen de transmitere a informațiilor de la un creier la altul pe alte căi decât cele obișnuite.*”

Iar *Dex-ul* definește *telepatia* ca fiind: „*posibilitatea parapsihologică de a percepe fenomene care nu sunt în raza simțurilor, precum și de a transmite gândurile la distanță; o comunicare extrasenzorială.*”

Cercetătorii sunt unanim de acord că suntem în prezența unui fenomen de biocomunicație ce se realizează în afara percepțiilor senzoriale, cunoscute ca *unde cuantice*. În mediul științific se utilizează termenii de *biocomunicație* sau *transfer de informație biologică* a unui gând, mesaj extrasenzorial, între un emițător și un receptor aflat la mare distanță.

Este notoriu deja că fiecare persoană, prin însăși existența sa, deține un câmp bioenergetic propriu care se propagă sub formă de unde foarte scurte în

Univers. Fluxul bioenergetic uman se interferează cu sisteme ale macrosistemului cosmic, cu câmpul universal al informației.

„Prin verigile acestui lanț sunt conectate și ființele vii la acest sistem informațional”, spune dr. Dumitru Constantin Dulcan. Da! Admisibil !

Dacă vom analiza amenințările cu acțiuni teroriste, numai cele din ultimii ani, îndeosebi ale organizațiilor de sorginte islamică, care din Siria sau Irak comunică și chiar „planifică” viitoarele atentate din Europa sau SUA, și care se materializează ulterior, vom constata că, de cele mai multe ori, organele de anchetă nu decelează cert modul cum a fost transmis „ordinul de executare”, de comitere a atentatelor, de la lider către făptuitor/făptuitoari.

Comunicatele structurilor de anchetă despre entitatea sau persoana care a ordonat atentatul sunt în majoritate lapidare, incerte, chiar generice: ISIS, Al-Qaeda sau Nusra. Iar incertitudinea persistă asupra autorilor deciziei, a „planificatorilor” atentatelor, trenează un timp, până ce organizațiile teroriste implicate nu le revendică. O informație lipsește din comunicate: cum s-a transmis ordinul de executare. Știm sigur că, dacă teroristul kamikaze a strigat la declanșarea exploziei „Allah Akbar”, atunci este o comandă de sorginte islamică.

Cunoscutul neuropsihiatru și psihanalist Sigmund Freud consideră *„telepatia ca o facultate primitivă, care a fost pierdută de om în cursul evoluției sale”*. Conform cercetărilor sale, *„indivizii legați telepatic trebuie să aibă o legătură emoțională puternică, iar evenimentul transmis pe această cale trebuie încărcat cu sentimente negative”*. Exact cazul nostru!

Ce dependență mai puternică, de supunere, mai „islamică” (islam = supunere, în traducere), mai legată telepatic, se poate realiza între liderul decident al organizației teroriste și teroristul executant? Dacă am invoca doar „antrenarea” acestuia prin tăierea de capete, sau uciderea în public, fiind filmați, putem fi convinși de dependența, atât senzorială cât și extrasenzorială, mentală!

Spălarea creierelor are ca scop schimbarea valorilor mentale acumulate natural, în evoluție, în memoria unui individ și implantarea altor convingeri, exterioare, induse, care îl fac dependent de mentorul său. Memoria individului, conștientă sau înconștientă, se încarcă cu informații de o anumită factură, cele impuse de mentor, iar influența acestuia devine totală. Deseori, deși discipolul, aparent, refuză inițial subordonarea, totuși, prin spălarea creierului, nu realizează întronarea dependenței sale față de maestru; deși individul nu o percepe conștient, aceasta există, și se poate activa involuntar prin telepatie, prin voința mentorului.

Despre metodele de spălare a creierelor și realizarea dependenței vorbește Kathleen Taylor în cartea sa *Spălarea Creierelor*. Autoarea, care dezvoltă tehnici și modalități de realizare a scopului, enunță în principal patru metode de a obține dependența totală: terapia, constrângerea, convingerea și înțelegerea. Kathleen Taylor confirmă concluzia lui Sigmund Freud că: „*Mintea poate acționa împotriva altei minți fără intervenția simțurilor*”.

Or, noi cunoaștem că liderii Jihadului din structurile islamice fundamentaliste, fanatice, prin impunerea celor cinci stâlpi ai islamului – mărturisirea credinței, rugăciunea, pelerinajul la Mecca, postul de Ramadan și *zakat-ul/dania* - dependența față de lider devine totală, o „normalitate”, un mod de existență în comunitate, iar sacrificiul pentru Profet este perceput ca o bucurie.

Scriitorul arab contemporan Ali Ahmed Said, cunoscut sub pseudonimul Adonis (propus la premiul Nobel), în cartea sa *Islamul și violența* menționează că „*în concepția islamică, celălalt, nemusulmanul, are de ales între două identități: fie e necredincios și atunci trebuie respins sau chiar ucis*”, iar dacă vrei să rămâi în viață plătești tribut. „*Dictatura militară îți controlează mintea. Dar dictatura religioasă îți controlează și mintea și corpul*”, spune Adonis.

De asemenea, în cartea „*În pielea unei jihadistice*” – *O mărturie despre filierele de recrutare ale Statului Islamic*, apărută în 2014, scrisă de Anna Erelle, pe baza experienței personale, sunt descrise metodele de îndoctrinare și recrutare folosite de ISIS, din care rezultă clar că nimic nu se desfășoară sub semnul amatorismului, al întâmplării. Se folosesc metode de îndoctrinare persuasive, dure, de spălare a creierului, prin verificarea ulterioară a loialității, pentru ca viitorul luptător jihadist să devină dependent total; supus la teste multiple, de la însușirea perceptelor coranice, de credința în Profet, la disponibilitatea de sacrificiu, de a ucide „necredincioși”, astfel că supunerea devine oarbă, totală, informația sedimentată în memoria sa fiind de aceeași natură.

Conducătorii religioși ai Islamului, fie ei califi, imami, muftii, șeici sau conducători militari, „lectorii islamului”, sunt personalități dotate intelectual, cu calități personale de influențare remarcabile, de a domina enoriașii musulmani. În contact cu credincioșii se prezintă ca trimiși ai lui Allah pe pământ, urmașii Profetului, sunt credibili, cer și obțin din partea enoriașilor supunere totală pentru victoria Statului Mondial Islamic.

Realizând controlul mintal asupra supusului, există posibilitatea de a selecționa persoane care receptează telepatic comenzile mentorului, devenind dependente, setate să comită atentate. Mesajul, gândul mentorului, ordinul, va fi recepționat de supus, care va comite actul terorist.

Remarcăm că pe lista Interpol sunt trecuți 173 de membri ai rețelelor teroriste ale Statului Islamic, extrem de periculoși, pretabili în orice moment a comite atentate teroriste.

S-a dovedit că influența doctrinei islamice a pătruns și în țări precum SUA sau Canada, unde nu au existat confruntări acute între islam și alte religii sau doctrine. Și totuși s-au produs atentate teroriste, similare celor produse în Europa, când teroristul a strigat „Allah Akbar” sau, chiar dacă nu a strigat, s-a dovedit că anterior autorul a avut tangență cu Islamul.

De exemplu, un soldat american de la baza militară Fort Hood din Texas, care fusese în anul 2011 în misiune în Irak, a deschis focul asupra camarazilor, ucigând trei persoane, rănind alte 16, apoi s-a sinucis! Sau, un medic militar palestinian de la o bază americană, în noiembrie 2009 a ucis 13 militari și a rănit alți 42. Și așa mai putea da exemple de atentate de sorginte islamică cercetate, fără să se stabilească modalitatea de comunicare.

Motivația atentatelor o putem bănuî, originea ordinului de execuție, la fel, ar putea fi numit, dar modalitatea în care a fost transmis este incertă, mai ales că respectivii executați erau izolați în unități militare și, evident, în atenția structurilor de protecție internă.

Desigur, nu toți luptătorii Jihadului sunt dependenți total de conducătorii lor, capabili să recepteze mesajul telepatic pentru comiterea de atentate teroriste, dar cu siguranță sunt selectați asemenea membri ai organizațiilor extremiste, îndeosebi cei din ISIS.

Se estimează că Statul Islamic, acest Califatul al Terorii, după câțiva ani, nu mult timp, va dispărea; însă rămășițele acestuia pot deveni chiar mai periculoase decât în prezent, apreciază analiștii. În Agențiile europene de contraterorism, de *intelligence*, se manifestă o preocupare reală, estimându-se că invadarea Europei de zeci de mii de luptători jihadiști constituie un pericol potențial pentru stabilitatea continentului.

În acest context, nu este exclus ca pe viitor structurile contrateroriste și de *intelligence* să aibă în vedere și studierea ipotezelor privind eventuale modalități de comunicare telepatică între elementele urmărite.

Colonel (r) Alexandru Bochiș

TRECUTUL ȘI PREZENTUL PORNESC LA DRUM REARANJÂND LUMEA

- INVITAȚIE LA DIALOG -

„Mă doare țara, mă doare cumplit”
(Academician Augustin Buzura)

Din vremurile străvechi și înțelepciunea lui Zamolxis, locuitorii acestor pământuri cunoșteau că trecutul și prezentul sunt un prețios sfetnic al omului, ieșind la iveală independent de voința și acțiunea omului, construind ceea ce vedem și o să vedem. Azi este rezultatul lui ieri, mâine este rezultatul lui azi, *Tempus omnia revelat* (timpul dă totul la iveală, Tertulianus). Aceste constatări amare și spirituale, într-o țară stăpânită de surzi și orbi, prefăcând existența într-un infern căruia trebuie să ne predăm, trăit și îndurat cu luciditatea omului cu desăvârșire treaz și cu disperarea celui care știe că nu poate face nimic pentru a scăpa (astfel gândește Ernesto Sabato, laureat al Premiului Nobel pentru literatură, în romanul său „*Abaddon exterminatorul*” (ed. Humanitas, 2017).

Suntem rezultatul tuturor evenimentelor fericite și cauza celor care ne vor urma. În „*Inteligența materiei*”, Dumitru Constantin Dulcan – doctor în științe medicale, medic la Spitalul Militar, specialitate psihiatrie și neurologie – afirma, pe bună dreptate, că: „*Omul nu poate trăi pur și simplu, nu poate avea doar o existență pasivă. Cu sau fără voia sa, el se implică în fizica Universului. Prin gânduri, prin acțiune, prin faptele sale bune, prin faptele sale rele*”. De asemenea, afirma cu deplin temei că „*necunoscându-ne propria noastră esență, neînțelegându-ne rosturile, sensul vieții noastre în univers, destinul propriu pe Terra, ne trezim singuri și străini în mijlocul mulțimii, dezbinați de o diversitate de interese politice – când omul nu are nevoie decât de o singură politică, aceea impusă de cunoaștere... ruinați de vicii, roși de invidii, orbiți de patimi, robiți de instincte, angoasați de o existență în care nu întrevădem nici un liman, înspăimântați de agresivitatea semenilor, triști și nefericiți pe un pământ al penitenței, fără să ne cunoaștem vina*”.

Astăzi, spiritual, domină moda anticulturii, în numele post-modernismului, mai exact deconstrucția oricărui sistem de gândire care pledează pentru valori umane fundamentale: rațiunea, cultura, sensul, adevărul

și frumosul. Opusul lor – urâtul, dezordinea, ignoranța, anarhia – constituie noile valori ridicate la rang de filozofie.

Știința nu are un cod etic. Este la dispoziția celui care o plătește. Știința fără conștiință este ruina sufletului.

În aceste involburări ale vremurilor, când parcă timpul și haosul ne înghit lacom, iar dușmanul interior înlocuiește dușmanul exterior, pentru a evita haosul și deconstrucția generalizată care se va dezvolta autonom, se impune afirmarea ADEVĂRULUI.

Rabindranath Tagore constata că *„adevărul Universului este unul și același cu adevărul omului”*.

Ființa „Adevărului” asigură ființa „Lumii”, atât în întregul ei, cât și secvențial. Un adevăr descoperit cu prilejul excursiei de șapte zile în Țara Sfântă, la începutul lunii septembrie, de la un localnic, despre o lege nescrisă, dar împământenită: *„Ferească Dumnezeu să nu îți iubești țara și să gândești urât despre ea, că sigur vei avea zile negre, tu și țara ta”*. În același timp interlocutorul, care nu era „om de știință”, a subliniat că în unele țări realitatea este altfel: *„ferească Dumnezeu să faci lucruri din care să rezulte că îți iubești țara sau gândești frumos despre ea... deoarece există riscul să fii ostracizat sau eliminat”*. A fost o excursie de mare interes, observând cum se face o istorie și mai ales o afacere turistică de maximă eficiență. La noi în țară, citind *„Vestigii rupestre și alte locuri magice din Munții Buzăului”* scrisă de de Ilie Mandricel, putem spune că există locuri care sunt de același nivel cu cele din Țara Sfântă.

Adevărul a fost spus sau scris mai greu și mai rar, dar despre el s-a gândit și simțit mai mult, urmările sale fiind în jurul nostru indiferent de voința noastră. Înțelepții a tot ce înseamnă viață pe Pământ au văzut adevărul, ceea ce le-a dat liniște, înțelegere și iubire a tot ce este viu în jurul nostru.

Ochii minții, inimii și sufletului văd Adevărul care nu este o abstracțiune, ci realitatea care naște prezentul și viitorul. Plutarh, în *„Vieți paralele”*, afirma că *„Adevărul este începutul unei mari virtuți”*, iar Petöfi Sandor reținea în versurile sale: *„Minciuna-i tot ce spune prostul/ Cu limba-i lungă și hainul”*. Minciuna naște răutate și înșelăciune, având un caracter distructiv asupra a tot ce este viu.

Lucian Blaga scria în *„Zări și etape”* că *„adevărul e realitatea lucrurilor”*, iar Vasile Conta îl completa, susținând că *„adevărul este cunoașterea exactă a deosebirii dintre lucrurile reale și ireale”*. Adevărul este viu, nu numai ca întreg, nefiind ceva terminat ci în continuă devenire, fiind o

echivalentă a RAȚIUNII cu REALUL. Putem spune că este o ființă care creează pace, iubire, bucurie și credință în el, întrucât nu în zadar susține Arsenie Boca: *„Adevărul, educația și pacea conduc la iubire, bucurie și credință”*. Ascunderea adevărului asigură întunericul și orbirea în cunoașterea valorilor care devin pericol pentru minciuna omniprezentă. Esop, în fabulele sale, reținea că *„Adevărul are putere și față de vrăjmași”*.

Astăzi mai mult ca oricând ne putem întreba dacă asistăm la o profundă criză de adevăr, de identitate și la o derivă existențială, cauzate de pierderea reperelor morale și a speranței, care pot determina desființarea persoanei și comuniunii dintre oameni, înjugând sufletul și gândirea umană.

În acest sens ne confruntăm cu dispariția purtătorilor unor culturi și morale, precum și cu o suprainformare reziduală, inutilă existențial, dar foarte importantă pentru a ne destructura sistemul valorilor identitare și a ne desprinde de ceea ce se petrece cu adevărul în lume. În același timp, ordinea juridică este confecționată în exclusivitate pentru atingerea scopurilor, iar adevărata putere conducătoare constă în *„ingineria consimțământului”*, cu scopul de a controla publicul și a-l înregimenta voinței *„prădătorului”*, fără ca *„prădatul”* să conștientizeze.

Astăzi adevărata democrație ar fi acceptarea strictă a ideii conform căreia doar ea reprezintă adevărul, dreptatea și progresul, iar ceea ce am crede noi și alții nu este decât injustiție, minciună și mai ales regres.

Ce să înțelegem când președintele Statelor Unite, ales legal de către americani cu numai câteva luni în urmă, este persoana cea mai blamată, cea mai ironizată, cea mai demonizată din istoria politică de până acum a Americii?! Unii ar afirma că beneficiază de un noroc de care nu au avut parte Abraham Lincoln și John Fitzgerald Kennedy.

Filosoful și lingvistul american Noam Chomsky, în cartea sa *„Who rules the world?”*, critică intelectualitatea care cochetează cu puterea, se conformează și pune Adevărul în grea suferință, permițând ca populația să fie ținută în întuneric. De asemenea, definește datoria intelectualilor: *„(...) față de responsabilitatea lor morală ca ființe umane decente care trebuie să își folosească statutul privilegiat ca să avanseze cauza libertății, justiției, compasiunii și păcii și să vorbească nu doar de abuzurile dușmanilor noștri, dar mult mai semnificativ, despre crimele în care suntem noi implicați și pe care le putem ameliora sau să le punem capăt (...)”*.

Noi creăm viitorul cu fiecare gând pe care îl punem în practică și cu fiecare acțiune. Dacă schimbăm ceea ce gândim și ceea ce facem, viitorul se va

schimba și el. Așa cum spunea Seneca, *„cel care are cele mai multe foloase de pe urma comiterii unei infracțiuni, este cel mai probabil și cel care a comis acea infracțiune”*.

Se poate controla mintea a miliarde de oameni prin aplicarea dictonului *„dezbină și stăpânește”* și prin programarea conștiinței maselor în sensul în care o acțiune întreprinsă sub ascultarea prădătorului să pară o idee bună sau, mai mult, o opțiune unică.

În anul 1969, psihologul Jose Delgado scria: *„controlul fizic al funcțiilor creierului este un fapt demonstrat (...) este posibilă chiar crearea și urmărirea intențiilor, dezvoltarea de gânduri și experiențe vizuale. Prin stimulare electrică pot fi induse anumite mișcări prin intermediul comenzilor radio, ostilitatea poate apărea sau dispărea, poate fi schimbat comportamentul, memoria, emoțiile și procesul gândirii (...)”*.

Noi participăm la crearea acestei realități, a acestor *„adevăruri”* neadevărate, a acestei educații și a acestei păci, de care, pe bună dreptate, suntem nemulțumiți. Suntem manipulați prin intermediul fricii și al sentimentului de culpabilitate și, cel mai grav, pentru educarea copiilor sunt folosite frica și vina. Oare fascismul și stalinismul s-au încheiat cu moartea lui Hitler și Stalin?!

Nicolae Steinhardt, vorbind despre *„cuceririle comunismului”* amintea despre *„trei fenomene ale timpului: invazia verticală a barbarilor, domnia proștilor, trădarea oamenilor cumsecade. Primul: năvălesc nu barbari din alte continente ci, de jos în sus, derbedei. Barbarii aceștia iau locurile de conducere. Al doilea: au sosit pur și simplu, în sensul cel mai categoric - proștii și inculții la putere și în ciuda tuturor legilor economice și tuturor regulilor politice fac prostii, ca niște ignoranți ce se află. Al treilea: în loc de a se împotrivi, oamenii cumsecade adoptă expectative binevoitoare, se fac că nu văd și că nu aud, pe scurt, trădează. Nu-și fac datoria. Imparțialii și încrezătorii înregistrează și tac. Sunt cei mai vinovați.”*

Tot Nicolae Steinhardt definea românii ca *„popor al dreptei socotințe, al judecății chibzuite și al măsurii”*. Conștiința națională se naște din adevăr și se consolidează prin educație și înțelegere cu oamenii pământului pe care-l locuiesc de veacuri.

Fără istorie o nație nu există, și dacă nu există, țara respectivă este la cheremul oricărei voințe. Statul se consumă și se prefacă în scrum, istovindu-se în propriile convulsii sau *„certurile sale lăuntrice”*, cum spunea

Mihai Eminescu, și este lăsat la **discreția dușmanilor din afară** (cei dinăuntru nefiind dușmani ci „rătăciți”), fiind considerat iremediabil pierdut.

Slăbirea statelor până la desființare, inexistența granițelor statale, atenuarea până la dispariție a sentimentului național, amestecul naționalităților și raselor, uniformizarea legislației, uniformizarea culturii, desființarea familiei, instituirea unor autorități supranaționale, controlul și supravegherea strictă a individului prin mijloace informatice sunt de actualitate evidentă. Academicianul Ioan Aurel Pop afirma: „*O națiune cu o coeziune puternică este ea însăși o entitate puternică și demnă, greu de clintit, pe când una slăbită, antagonizată, divizată, dezorientată, ajunge o trestie în bătaia vântului, manipulabilă, modelabilă, simplu de umilit*”.

Or, în asemenea situație, cum să nu reacționăm cu durere văzând atâta nepăsare și ignoranță din partea elitelor acestui neam, din partea oamenilor de cultură, care prin tăcerea lor săvârșesc o lepădare de poporul în care s-au născut?! Războiul tehnic, electronic, din zilele noastre, aduce omul la starea în care să nu mai poată gândi, să nu mai poată simți și trăi nimic altceva decât ceea ce i se comandă, devenind un rob al tehnicii și, cum îi place unui copil de-al meu să spună, cu o „*cultură din ștecher*”.

Cărțile de istorie sunt finanțate pentru a ține adevărul departe de oameni. Este imposibil să nu constatăm cum se desființează din temelii valorile nației, acționându-se atât pe plan moral-spiritual, cât și pe plan biologic, virusându-se nu numai instituția familiei ci și voința individului. „*Bomba informațională*” are efecte mai puternice decât bombele atomice de la Hiroshima și Nagasaki, precum și efect continuu și cu dezvoltare autonomă, care scapă de sub control. Ne confruntăm, de asemenea, cu înregimentările electronice forțate într-un sistem de supraveghere suspect, care se poate transforma în terorism tehnologic și, în mod cert, va scăpa de sub control. În acest context, explozia cea mai mare se petrece în sufletele și mințile noastre, cu ajutorul noilor oameni din cultură și educație.

Învățătorii apăruiți după „*Marea Întorsătură*” - 23 august 1944 (preluat din *Mistica ortodoxă și schimbarea la față a teologiei românești* – Florin Duțu editată în 2014, pag. 254 - citat din Nichifor Crainic, *Memorii*, pag. 36) și după „*Marea Răsturnare*” - 22 decembrie 1989 (numită astfel de academicianul Dan Berindei, Prefață la *Revista de studii de istorie masonică* din anul 2010), mulțumeau cu deplină dragoste și adevărată adieziune pentru cerințele „*prădătorului*” (denumire folosită de academicianul Mircea Malița, în cartea sa de eseuri *Homo fraudens* - omul prădător, editată în 2016 de Humanitas). preamărindu-l pentru

bunătatea lui și sacrificiul lui. Astfel de meseriași erau la mare căutare, înființându-se instituții speciale de formare a acestora cu fonduri, vorba unui manelist „*fără număr, fără număr*”.

Ceea ce pare de necrezut este că unii au fost „mari învățători” și la „Marea Întorsătură” și la „Marea Răsturnare”, în acest sens amintesc pe Silviu Brucan, căruia i se mai spunea „*oracolul din Dămăroaia*” din anii '90 ai secolului trecut și soția sa Alexandra Sidorovici, care a introdus în 1948 denunțul ca probă în procesul penal (metodă inventată de Beria în timpul lui Stalin).

Floarea intelectualității românești după anul 1945 a dispărut datorită acestor „*învățători*”, iar multă vreme acești „*meseriași*” de neîntrecut erau la mare căutare și așezați la locuri de cinste. Istoria a fost rescrisă și pecetluită de acești „*învățători*”, ea nu avea nici o importanță, prezentul era etern, timpul era în mâna „*prădătorului*”, care știe toate lucrurile, le hotărăște semnificația și o transmite cui dorește.

Am participat la înmormântarea generalului Iulian Vlad, care a fost un om de mare ținută morală și profesională, iubitor de țară și neam, iar la „*Marea Răsturnare*” a avut unul dintre rolurile decisive pentru salvarea României de la desființare totală.

Din partea „*Oamenilor din lume*”, am depus o coroană de flori, deoarece aceștia l-au iubit și respectat.

Am conștientizat că, noi cei de peste 70 de ani, putem și mâine să ne alăturăm lui, motiv pentru care Adevărul care poate fi spus, putem să-l scriem.

Evenimentele de la 23 August 1944 și 22 decembrie 1989, precum și mai ales urmările acestora puteau fi evitate, existând în ambele situații și variante naționale, cu participanți eliminați din mers.

În momentele dificile resimțite atât în plan extern cât și intern, **toți cei care doresc binele României sunt datori să se unească în jurul Adevărului, să depășească disensiunile și să nu se lase dezbiinați de orgoliile personale.** Pentru că nu există salvare în compromis. Compromisul este primul pas pe care îl face răul. Și atâta timp cât vom aștepta totul de la alții, în România nu se va schimba nimic.

Lt. col. (r) Ion Șandru

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

RADIOGRAFIA TERORII: *DE LA DEMOCRAȚIE LA INTERESELE PENTRU RESURSE*

Fără doar și poate, începutul anului 2017 a fost unul sângeros! La pragul de trecere dintre ani, când bucuria alunga orice urmă de frică, Statul Islamic a lovit din nou. În câteva minute, nu mai puțin de 39 de persoane au murit și 69 au fost rănite, într-un club celebru de noapte din Istanbul, după ce un atacator a deschis focul. Ce se poate înțelege? Terorismul nu mai are granițe! Teroriștii au lovit în mod repetat țări precum: Franța, Suedia, Belgia, Marea Britanie, Germania, Spania și Rusia. Situația nu este deloc ușoară pentru serviciile de securitate! Chiar și în condițiile în care Osama Bin Laden a fost scos din scenă, organizațiile teroriste au depășit limita „sindromului patologic”, acesta fiind înlocuit cu multiple rețele și cu scopuri apreciate de cele mai multe ori ca fiind legitime de către Orientul Mijlociu, dar nelegitime pentru Occident.

În anul 2017, Marea Britanie a fost în mod repetat ținta unor lovituri din partea organizațiilor teroriste. La 22 martie, Khalid Masood ataca forțele de securitate, lovind în plin cu autoturismul pietonii de pe podul Westminster din Londra. În urma lui au rămas 5 morți și peste 50 de răniți. Surprinzător este faptul că forțele de securitate britanice, secondate de cunoscutele servicii secrete MI 5 și MI 6, au fost prinse cu un pas în urmă, în condițiile în care Marea Britanie nu se afla la primul atac: la 7 iulie 2005 patru atentate sinucigașe, comise simultan în trei stații de metrou și într-un autobuz din Londra s-au soldat cu 56 de morți și 700 de răniți, atacurile fiind revenidcate de o organizație necunoscută până la acea dată, „Organizația secretă a jihadului al-Qaeda în Europa”. Eficiența serviciilor secrete britanice este puternic consolidată pe valorificarea tuturor surselor de informații deschise și mai puțin deschise, un loc special în analiza strategică revenind *Human Intelligence (HUMINT)*, respectiv informațiilor obținute din surse umane (alte categorii fiind: imagistice - IMINT, semnale - SIGINT și surse deschise – OSINT).

În aceste condiții nu trebuie neglijat sub nicio formă mesajul de revendicare semnat de „Organizația secretă a jihadului al-Qaeda în Europa”, pe care îl redau într-o traducere aproximativă: „națiuni islamice și națiuni arabe

bucurați-vă căci a venit vremea răzbunării pe guvernul sionist cruciat britanic, ca răsplată pentru masacrele pe care Marea Britanie le comite în Irak și Afganistan, iar Marea Britanie arde acum de furie, teroare și panică în sferturile sale nordic, sudic, estic și vestic.”

Amenințările sunt multiple, percepția la nivelul simțului comun fiind una nefavorabilă pentru comunitățile musulmane din state precum Marea Britanie, Germania, Franța, Spania și Italia. Islamul este a doua mare religie practică în UK, majoritatea musulmanilor din Regat locuind în Anglia (peste 2,6 milioane persoane). Vulnerabilitatea exploatării surselor de informații este evidentă, justificabilă poate prin numărul mare de credincioși musulmani care trăiesc în Londra. În acest sens trebuie reamintit că excepțiile nu dau conținut majorității! Sintagma „terorism islamic” este forțată și fără argument legitim, Să nu uităm că un musulman, Sadiq Khan, a fost ales primar al Londrei! Ce să înțelegem din toate acestea? Evident că nu toți musulmanii pot fi considerați teroriști! Nu toți musulmanii sunt și extremiști! Potrivit coordonatorului UE pentru lupta împotriva terorismului, Gilles de Kerchove, „în Marea Britanie sunt aproximativ 25.000 de extremiști islamiști care pot prezenta pericol”! Acest fapt conduce la unele întrebări cu privire la eficiența schimburilor de informații dintre serviciile secrete. În aceste condiții se poate aprecia – și nu mai este niciun secret – că informația costă foarte mult, în special informațiile obținute din surse umane! Din păcate, bugetul alocat pentru activitățile de *intelligence* fie este insuficient, fie este prost gestionat! Ce se poate face? În fața amenințării teroriste, cooperarea internațională este mai necesară decât oricând! Consolidarea unei rețele coerente de parteneriate pentru prevenirea și combaterea amenințărilor teroriste la nivel regional și global trebuie să reprezinte o preocupare permanentă pentru toți cei cu responsabilități în materie de securitate. Un exemplu poate fi considerat Sistemul NATO de Răspuns la Crize (*NATO Crisis Response System-NCRS*) și Unitatea pentru Informații privind Amenințarea Teroristă (*Terrorist Threat Intelligence Unit-TTIU*). Sunt necesare adaptări urgente la realitatea imediată și reconsiderări cu privire la etica activităților de *intelligence*. Adoptarea de măsuri este necesară și în privința flexibilității unui cadru legislativ care să permită angajarea unor decizii ferme, nediluate de decidenții politici!

În mod cert, terorismul a fost și va rămâne un prilej de discuții la masa marilor puteri, inclusiv G20, fie că vorbim de Statele Unite ale Americii, fie că ne gândim la Rusia, Franța, Germania, Spania sau Republica Populară Chineză.

Dacă privim retrospectiv, în ultimii doi ani în Orientul Mijlociu peste 21000 de persoane au fost omorâte în 1500 de atentate. În regiunile africane subsahariene au murit peste 3445 de oameni în 187 de atacuri, în timp ce în Asia s-au petrecut 302 atentate soldate cu 3279 de morți. Nu putem să nu amintim Europa și Statele Unite ale Americii, unde au fost uciși peste 700 de oameni în circa 55 de atentate!

Jane's Terrorism and Insurgency Center oferă multiple informații cu privire la interese mai mult sau mai puțin exprimate în zonele de conflict, țări precum Irak, Iran, Qatar, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite și nu în ultimul rând Kuweit deținând considerabile resurse de petrol! Cu toate acestea, Statul Islamic, Frontul Al-Nusrah din Siria, afiliat rețelei Al Qaeda, Al-Shabaab din Somalia, Boko Haram, grupare islamistă din nordul Nigeriei, cunoscută mai nou drept „Provincia Africa de Vest a Statului Islamic (ISWAP)” rețin atenția prin cruzimea decapitărilor și prin virulența atacurilor, dar și prin resurse financiare greu de imaginat! De unde vin banii? Să fie exploatarea puțurilor de petrol singura sursă de venit pentru Statul Islamic? Afirmatia președintelui rus Vladimir Putin care atrăgea atenția că „*finanțarea Statului Islamic provine din 40 de state, inclusiv din câteva state ale G20*”, obligă la reflecții pentru încă 20 de ani înainte!

Reacții instituționale

Din perspectiva Uniunii Europene, măsurile inițiate se doresc a fi unele de forță, combaterea terorismului reprezentând o prioritate majoră, în acest sens fiind inițiate *Grupul de Lucru Terorism-aspecte interne (TWP)* și *Grupul de Lucru Terorism-aspecte internaționale (COTER)* cu obiective stabilite pentru promovarea securității, justiției, democrației și șanselor pentru toți. Reacția statelor în fața atacurilor teroriste este însă una de compasiune, cu atât mai mult cu cât teama de terorism există! Dacă aceasta nu se manifestă la nivelul decidenților politici, în mod sigur teama există la nivelul cetățenilor statelor greu încercate de atentatele teroriste! Gândul de a pleca de acasă fără să știi dacă vagonul de metrou sau autobuzul în care urci pentru a merge la locul de muncă va sări în aer provoacă reacții firești în adâncul sufletului nostru! Solidaritatea cu victimele nu ajută întotdeauna, știut fiind că efectele secundare ale unei amenințări se văd în timp! Când frica de moarte nu te mai lasă să trăiești, deja avem o problemă! Cetățenii așteaptă măsuri ferme pentru eradicarea amenințărilor teroriste și pentru consolidarea sentimentului de siguranță, de securitate personală!

Majoritatea țărilor europene lovite de atentatele teroriste au dispus măsuri de întărire a controlului la graniță, verificarea mijloacelor de transport, supravegherea punctelor esențiale de trafic, protecția porturilor, detecția și contracararea armelor, instruirea echipelor de intervenție și managementul consecințelor etc.

După fiecare atentat terorist, suntem, însă, martorii unor manifestări ce își doresc să transmită solidaritatea în fața amenințărilor teroriste, dar fără să reușească acest lucru pe deplin. Marșuri de solidaritate au fost desfășurate în mai multe țări europene. În anul 2015, la Paris 50 de șefi de stat, lideri globali și circa 1,5 milioane de oameni au participat la un marș împotriva terorismului, în urma atacului terorist din redacția *Charlie Hebdo*. Cine vrea însă să își aducă aminte că, în același timp, în Nigeria, organizația teroristă Boko Haram masacra 2000 de oameni, mulți dintre ei femei, bătrâni și copii care nu au reușit să scape când insurgenții au intrat în orasul Baga, aproape de granița dintre Nigeria și Ciad? Câți dintre noi ne mai aducem aminte de cele 219 eleve de liceu, răpite, în Nigeria, de Boko Haram și date și astăzi dispărute? De ce amintesc toate acestea? Măsurile de prevenire și combatere, dar și solidaritatea manifestată trebuie să fie aceeași pentru toate victimele atentatelor, atentatele trebuind să aducă toate statele laolaltă în lupta împotriva terorismului.

Din păcate, după cum se pare, interesele mai mult sau mai puțin declarate în controlul resurselor unor state marcate de terorism, interese care pot justifica ezitarea în adoptarea unor măsuri ferme, inclusiv în controlul propagandei teroriste online, prin închiderea accesului organizațiilor teroriste la platformele *social media* (Facebook, Twitter etc.), vor conduce la exacerbară violenței, la consolidarea organizațiilor teroriste și la amplificarea sentimentului de teamă la nivelul întregii lumi.

Dinamica și intensitatea atacurilor teroriste

La 7 aprilie 2017 un camion izbea mulțimea de pe o arteră comercială din Stockholm, lăsând în urmă 4 morți și 15 răniți. La 17 august 2017, alte camioane aducătoare de moarte au lovit Spania, în orașele Barcelona și Cambrils, în urma lor rămânând 14 morți și 130 de răniți. Toate sîcceed, ca mod de acțiune, atentatului de la Nisa din 14 iulie 2016, când un cetățean francez de origine tunisiană a spulberat efectiv, cu un camion de 19 tone, 85 de persoane, între care 10 copii, participanți la Ziua Națională a Franței. În data de 19 decembrie 2016, un alt camion a intrat într-un târg de Crăciun din centrul

Berlinului, făcând 12 morți și 56 de răniți. Ce se poate înțelege? Provocările sunt iminente, cu atât mai mult cu cât a devenit o practică utilizarea unor mijloace de transport în comiterea de atentate teroriste. Cu riscul să greșesc, trebuie insistat asupra faptului că orice acțiune de prevenire și combatere obligă la cunoașterea modului de acțiune al unei organizații, dar și la analize concrete, studii de caz pentru fiecare atentat terorist comis.

Probabilitatea ca astfel de atacuri să se comită în continuare este evidentă! Având în vedere fenomenul migrației, Europa dezvoltă o serie de prejudecăți anticipând posibile acțiuni teroriste din partea comunităților musulmane, având însă în atenție și posibilitatea ca atentatele să fie comise de „lupi singuratici” care nu au nimic de a face cu Islamul! Anders Breivik, cunoscut pentru atentatul din Norvegia soldat cu moartea a 77 de persoane în 2011 poate fi o dovadă în acest sens.

Ceea ce simt însă, ca simplu cetățean, este că dincolo de declarațiile unor lideri mondiali pentru distrugerea organizațiilor teroriste, măsurile concrete întârzie să apară! Interesant este de văzut care sunt tendințele strategice ale marilor puteri în competiția pentru resurse, în fapt cine se află la masa rotundă pentru negocierea resurselor de petrol și nu numai, în țări precum Irak, Libia, sau altele din Africa de Nord? Cine încearcă să preia controlul asupra resurselor din Qatar, știut fiind că este al doilea cel mai mare exportator de gaze naturale din lume? Să fie întâmplător că șase state arabe au rupt relațiile cu Qatarul, acuzat de finanțare a terorismului, în condițiile în care prețul petrolului a explodat?

Cu privire la momentul și modul în care vor fi comise următoarele atacuri teroriste, nu trebuie să neglijăm faptul că promovarea unor amenințări directe de către unele state nu face decât să determine răspunsuri imediate din partea organizațiilor apreciate a fi teroriste! Perspectivele de evoluție ale acestui fenomen anunță o perioadă grea pentru serviciile de securitate. Agenda internațională rămâne una încărcată! În acest an se va desfășura Campionatul Mondial de Fotbal din Rusia! Franța rămâne în continuare o țintă pentru posibile atentate teroriste! La fel se poate spune și despre Spania, Germania și Marea Britanie! Rusia ocupă un loc aparte! Nigeria rămâne o țintă deschisă pentru Boko Haram. Probabilitatea de atentate tip kamikaze rămâne în creștere în state precum Palestina, Israel, Irak, Egipt, Libia și Siria. Pe harta posibilitelor acțiuni teroriste, România, din fericire, nu prezintă interes deosebit, nivelul de alertă teroristă fiind unul precaut, informațiile disponibile și evenimentele

recente indicând un risc scăzut de producere a unui atac terorist! Cu toate acestea, Serviciul Roman de Informații veghează, fiind autoritatea națională în prevenirea și combaterea terorismului.

Foarte util este să înțelegem urmările pe care le declanșează terorismul. Ce înțelegem de pe urma acestor atacuri? După cum am mai precizat, migrația, multitudinea fronturilor deschise pentru controlul de resurse, instabilitatea politică în Orientul Mijlociu, toate acestea nu fac decât să ne atragă atenția că teroriștii pot lovi oriunde și oricum, în pofida acțiunilor operative de cunoaștere inițiate de CIA, MOSSAD, Serviciul Federal de Securitate al Rusiei (FSB) sau *Bundesnachrichtendienst* (BND). Ce se poate face? Înainte de toate, strategiile pentru menținerea păcii trebuie gândite pe termen mediu și lung! Dacă interesul pentru resurse generează răspunsuri ce pot fi apreciate atentate teroriste, în mod cert, decidenții mondiali, marile puteri au datoria să gândească la viitorul Europei! Orientul Mijlociu condamnă „importul democrației americane”! Totuși, nu este posibil ca acesta să ajute la stingerea conflictelor? Din păcate, războiul, mai mult sau mai puțin întreținut, dintre Occident și Orientul Mijlociu lasă în urma lui sute de mii de victime nevinovate, femei, bătrâni și copii, apreciate „victime colaterale”!

Comisar șef prof. univ. dr. Nicolae Radu
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”

ÎNTRE MIT ȘI REALITATE: ROLUL FEMEII ÎN INTELLIGENCE

„Femeile din serviciile secrete au marele avantaj de a fi multifuncționale... ele sunt dotate să simtă situațiile periculoase, iar capacitățile acestora în ceea ce privește stăpânirea teritoriului, evaluarea situației și orientarea în spațiu sunt superioare celor ale bărbaților... Când sunt bune, sunt foarte bune!” (Tamir Pardo, director Mossad, 2011-2016)

Femeile care lucrează pentru serviciile secrete sunt învăluite de mister în ochii publicului larg. Este firesc să fie astfel, deoarece pentru ele nu există primejdie mai mare decât să se afle în centrul atenției. Chiar dacă unii critici socotesc femeia drept un element auxiliar în serviciile de culegere a informațiilor, istoria ne arată că dimpotrivă, imaginea aceasta e compromisă de realitățile zdrobitoare și încărcate de tragism deseori, în această lume tăcută însă dinamică.

Argumentul folosirii femeii în spionaj este dat de unicitatea pe care o reprezintă femeia în percepția lumii bărbaților, cei care sunt majoritari în această lume ascunsă. Femeia aflată în activități de culegere de informații seamănă cu epoca în care trăiește. De salon, multe sute de ani, să nu spunem chiar mii de ani, iar din secolul al XIX-lea femeia capătă mai multe funcțiuni lucrative: în propagandă, diversiune, sabotaj, folosirea armelor de foc, „masculinizându-se” în profesie. Din diferite straturi sociale, cu o educație diversă, însă înzestrate cu curaj, inteligență și capacitate de dedublare. În afara acestor calități, femeia cunoaște arta de a stăpâni dorințele și deseori voința bărbaților, prin ceea ce, cu un nume comun spunem: șarm, farmec. Frumusețea fizică a femeii-agent este importantă în acest joc, fiind fundamentul atacului, dar și al apărării în același timp. Istoria noastră consemnează și femei care au făcut spionaj pentru alte state, potrivit nouă, așa că nu trebuie din start să considerăm întotdeauna că femeile sunt chiar „ușă de biserică”. Și încă un argument în favoarea femeilor-agenti: bărbații din această meserie plătesc adesea cu viața pe timp de pace atunci când sunt deconspirați de adversar, pe când femeile reușesc de multe ori să se salveze. Rolul și valoarea femeilor spion sunt discutate foarte rar tocmai de cei în mână cărora stă puterea decizională. Una dintre rarele declarații pe această tema îi aparține lui Max Ronge, șef al serviciilor secrete austriece înainte de primul război mondial: „Noi evitam în mod tradițional să folosim femeile, cel puțin în condiții de pace – poate și din cauza banilor... Femeile de condiție mai bună nu prea ajungeau

decât rar în posesia unor informații de interes militar, iar astfel costurile pentru angajarea unei agente nu se justificau. Ideea ar fi fost poate de interes mai degrabă pentru serviciul de informații politice”. Totuși, există numeroase argumente pro și prea puține argumente contra. Femeile sunt mai harnice și mai adaptabile, nu se dau bătute ușor și sunt consecvente, iar în același timp intră mai ușor în cercuri închise datorită farmecului lor natural. Stella Rimington, prima femeie numită la conducerea serviciului britanic de informații interne, MI5, își lauda la rândul ei colegile: „Femeile au tendința de a gândi înainte de a acționa. Sunt reflexive și analitice”.

Locotenent-colonelul Oscar Reile a lucrat mai întâi pentru *Abwehr* (serviciul de informații militare german condus de amiralul nazist Wilhelm Canaris), iar mai târziu, timp de doisprezece ani, pentru serviciile secrete ale Germaniei de Vest. Din poziția de cunoscător al realităților meseriei de spion, Reile a publicat lucrarea *Frauen im Geheimdienst* (Femei în serviciile secrete), ajungând la următoarea concluzie: „*Instinctul femeii o face deosebit de potrivită pentru meseria de spion. Femeile pot uneori să «miroasă» pericolul care le amenință, de aceea în cele mai multe cazuri o femeie își va da seama mai repede decât un bărbat dacă ceva nu e în regulă cu o persoană sau alta*”.

Bernard Bajolet, director general al DGSE (spionajul francez), apreciază implicarea femeilor în munca de *intelligence*: „*Este un atu... fiind mai puțin numeroase, ele vor mai mult! Mai hotărâte decât bărbații, femeile văd mai repede ceea ce colegii lor abia bănuiesc...*”

În timpul celor două războaie mondiale, românilor nu le-a lipsit nici patriotismul, nici curajul și nici puterea de sacrificiu. Femeia se identifica, cel mai adesea, cu imaginea doliului, a infirmierelor, a muncitoarelor din industria de armament. Se uită că, în timp de război, viața de spioană, cu mici excepții, era una solitară, fără familie, prieteni sau alți apropiați, în afara celor spre care agenta este dirijată să-i monitorizeze și de la care să obțină informații utile misiunii încredințate. Despre Maria Bălan, Martha Bibescu, Veturia Goga, Maria Tănase, Santuzza Ofelia Romano, Catherine Olympia Caradja, Elena Constantinescu ori Vera Maria Atkins, femeile cunoscute din istoria României care au împletit viața lor cu acțiuni de informare și spionaj au apărut legende, s-au scris romane, s-au facut filme... Adevărul istoric este, deseori, ceva mai nuanțat.

MARIA BĂLAN (1895 – 1936)

Născută în anul 1895, în orașul sârbesc Vârșeț, aflat atunci sub stăpânire austro-ungară, Maria Bălan avea un fizic extrem de atrăgător. Ea provenea dintr-o familie de preoți români. Pe când era elevă la Școala Normală din

Vârșeț, în oraș a sosit un regiment al armatei imperiale. În casa familiei Bălan a fost încartiruit un frumos și tânăr sublocotenent de ulani (cavalerie ușoară). Între tânăra româncă, bună vorbitoare a limbilor germană, maghiară și franceză, și sublocotenentul austriac s-a înfiripat o idilă. Maria a fugit cu el în Timișoara. Se pare însă că ea a ajuns în cosmopolitul oraș de pe Bega în urma unui plan prestabilit. **Cu puțin înainte de a-l cunoaște pe sublocotenentul austriac, Maria Bălan a fost recrutată de un ofițer ce activa în cadrul Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale din Ministerul de Interne al Regatului României.** În iunie 1914 a devenit „*agentul B-9*”, cu o activitate informativă prodigioasă.

Datorită frumuseții, cunoașterii limbilor germană și maghiară, farmecului personal, ea a reușit să pătrundă în cercul ofițerilor superiori ai Corpului VII al armatei imperiale, aflată în Banat. Astfel, Maria Bălan a putut să afle ușor planurile armatei imperiale, situația armamentului, starea de spirit a trupelor etc. De asemenea, spioana româncă a contribuit la eliminarea unor agenți ai imperiului Austro-Ungar care acționau în zona Rucăr-Dragoslavele-Câmpulung Muscel. Informațiile despre orice mișcare diplomatică sau militară erau transmise de Agentul B-9 cu o fidelitate de invidiat. Toate rapoartele spionului român ajungeau la Direcția Siguranței Generale a Statului din Ministerul de Interne al Regatului României și la Secția a II a Marelui Stat Major din Ministerul de Război al României.

După intrarea României în război, rolul agentului B-9 devine decisiv. „*Intrând în relații cu ofițeri germani și austro-ungari din Timișoara, agentul B-9 aduce imense servicii României și Serbiei în anii primului război mondial, procurând informații cu privire la pregătirile militare și la mișcările trupelor austro-ungare din Banat, precum și la planurile Puterilor Centrale îndreptate împotriva României*”, preciza scriitorul Ion Bodunescu, autorul lucrării „*Descifrarea unei istorii necunoscute*”, scrisă în colaborare cu Ion Rusu Șirianu. Datorită agentului B-9, România a evitat implicarea în operațiuni militare perdante și a dejucat numeroase acțiuni ale Corpului 7 de armată austro-ungară. Practic, ofițerii austro-ungari se simțeau anticipați la fiecare pas.

Activitatea agentului B-9 a făcut ca serviciile de constraspionaj austriece să investească resurse importante în prinderea lui. Era aproape imposibil, B-9 era ca o fantomă. Identitatea ei a fost aflată abia după ocuparea Bucureștiului de către Puterile Centrale (decembrie 1916), când ocupanții au cercetat arhivele Siguranței rămase în Capitală. Maria Bălan a fost reținută, iar autoritățile austro-ungare au declanșat un proces rapid. Spionii austro-ungari de

la București au aflat că B-9 se numește de fapt Maria Bălan, de numai 19 ani, spion dublu, pentru România și Serbia. În urma deconspirării a fost arestată și judecată de un tribunal militar. A fost condamnată la moarte prin spânzurare.

În 1918, executarea Mariei Bălan a fost planificată. La momentul respectiv, soldații care urmau să o aducă pentru spânzurare au rămas mască. „*Călăii se îndreaptă către celulă pentru a o aduce pe osândită sub funia spânzurătorii pregătite din vreme, dar stupoare: celula e goală, «B-9» dispăruse*”, preciza Ion Bodunescu. Maria Bălan evadase în mod misterios. Nu a forțat nici intrarea, nici zăbrelele, era și imposibil, era o tânără delicată. Nici până astăzi nu este cunoscut modul în care Maria Bălan a evadat. Cert este că Maria Bălan a ajuns în anul 1936 la București. Povestea ei a făcut înconjurul Europei. „*Faimoasa Maria Bălan, regina spionajului*”, se arăta în cotidianul francez *Paris Soir*. Maria Bălan și-a schimbat imediat numele, și s-a stabilit, un timp, la Paris, unde a trăit în lux. S-a întors până la urmă acasă, la Vârșeț. Nu mai avea familie, a cumpărat o cârciumă și a început să bea în rând cu cei care îi călcau pragul. În seara de 30 septembrie 1936 a plecat spre cimitir, la mormintele părinților. Acolo a fost găsită de localnici, a doua zi, otrăvită.

MARTHA BIBESCU (1889 – 1973)

Martha Bibescu s-a născut la 28 ianuarie 1889, și a murit la Paris la 28 noiembrie 1973. Martha Bibescu a fost fiica lui Ion Lahovary, fost ministru plenipotențiar al României la Paris și ministru al Afacerilor Externe, și a Smarandei Mavrocordat. Descindea din cele mai vechi și mai ilustre familii românești de tradiție politică, diplomatică și culturală, din ramura domnitorului moldovean Constantin Mavrocordat și dintr-o familie cu origine grecească, cea a tatălui. Prințesa a fost una din cele mai distinse personalități ale aristocrației europene a secolului al XX-lea și s-a remarcat ca scriitoare, om politic și gazdă a fastuoaselor întâlniri de la Palatul Mogoșoaia. Se spune că a avut toate atuurile: frumusețe deosebită, inteligență, eleganță, real talent artistic, poziție socială și avuție. S-a făcut plăcută și apreciată atât printre familiile domnitoare cât și printre oamenii de rând, cu care păstra dialogul și pe care deseori îi ajuta. Multiplele sale calități au atras invidia femeilor din înalta societate, dar mai ales admirația bărbaților care o considerau o prezență plăcută atât fizic, cât mai ales spiritual.

În 1905, George Valentin Bibescu, un pasionat al automobilului, pornește într-o expediție spre Persia, având și sarcini diplomatice, iar Martha îl însoțește. La întoarcere, aceasta scrie „*Cele opt paradisuri*”, impresionată fiind de cele văzute în călătorie. Cartea, scrisă la doar 22 de ani, a fost premiată de Academia

Franceză și a propulsat-o pe prințesă în rândul celor mai apreciați scriitori ai vremii. A fost, de asemenea, una din primele femei-mason ale României.

În contextul din ce în ce mai tensionat al perioadei interbelice, România, care prezenta un interes deosebit datorită poziției sale geo-strategice și a rezervelor de materii prime, a trebuit să treacă la modernizarea serviciilor sale de informații pentru a putea face față provocărilor datorate activității din ce în ce mai intense a spionajului străin. Serviciul de informații civil a funcționat sub diverse titulaturi pentru ca, din 1939, să poarte denumirea de Serviciul Special de Informații, cuprinzând Secția I Informații Externe (condusă personal de Mihail Moruzov și apoi de Eugen Cristescu) și Secția a II-a Contrainformații. Mihail Moruzov a fost promotorul unor metode eficiente, între care recrutarea și exploatarea unei rețele de informatori.

Printre colaboratorii săi s-au numărat diplomați acreditați în România, pe care i-a atras prin mijloace pecuniare sau „contraservicii”. **Între persoanele care au acceptat să colaboreze cu serviciul de informații s-au aflat și unele personalități politice și culturale, cum a fost Martha Bibescu**, care, fără a fi fost o agentă profesionistă, a acceptat să se implice în procurarea de informații importante pentru statul român. Prin relațiile ei la curțile regale din Europa și cu oameni de stat influenți, Martha Bibescu avea posibilitatea să intre în posesia unor informații importante. Astfel, în 1939-1940 a călătorit frecvent în Turcia, Grecia, Italia și Franța, pentru a se informa despre evoluția conflictului european, oferind SSI rapoarte verbale și scrise. Palatul Mogoșoaia va reprezenta cea mai puternică și constantă iubire a prințesei Martha Bibescu, iar aceasta își va demonstra aici simțul pentru lux și rafinament. Ca loc în care se puteau culege informații și influența politicienii țării, salonul Marthei a avut o valoare inestimabilă, mai ales în perioada de neutralitate din Primul Război Mondial. Ruși, greci, francezi, englezi, români treceau pragul casei Marthei, indiferent de tabăra politică din care proveneau. „*Bucureștii păreau un bâlci la care se scosese la mezat neutralitatea Romaniei*” – avea să-și amintească Martha Bibescu atmosfera anului 1915. Era, cu siguranță, printre martorii cei mai avizați. La palatul ei de la Mogoșoaia treceau câteodată chiar și Regele Ferdinand sau Regina Maria. Gazdă perfectă, Martha Bibescu știa să-i facă pe toți să se simtă bine.

De-a lungul vieții, Martha Bibescu a avut nenumărați amânți, culeși cam din aceeași lume aristocratică. Era extrem de mondenă și căuta să-și etaleze necontestata ei frumusețe. În primul sfert al secolului XX a fost una din marile frumuseți ale Europei. Cea mai aprinsă aventură a ei a fost cu Christopher

Birdwood Thomson, colonel și atașat militar al Marii Britanii la București, pe care l-a întâlnit la un concert la Cotroceni, puțin înainte de declanșarea primului război mondial. El era ofițer de informații și avea misiunea să convingă liderii de la București să intre în război alături de Antantă. Era celibatar, se apropia de 40 de ani. Se îndrăgostește de Martha Bibescu, căsătorită de la 17 ani (acum avea 30) cu prințul George Valentin Bibescu. Cei doi soți aveau fiecare aventurile lor amoroase, arhicunoscute în lumea bună bucureșteană. Între Martha Bibescu și colonelul englez a urmat o idilă având ca decor aleile palatului Mogoșoaia. De la relația cu ofițerul britanic i s-au tras prințesei acuzațiile de spionaj. S-a speculat că ar fi făcut în vremea războiului un joc dublu, pentru nemți și pentru englezi. În septembrie 1915, colonelul Thomson a rugat-o pe Martha Bibescu să-l ajute să pună la adăpost niște documente importante care trebuiau ferite de priviri indiscrete. Thomson era convins că acestea nu erau în siguranță în interiorul Misiunii britanice de la București. Martha i-a propus să le ascundă la cealaltă reședință a Bibescuților, de la Posada. În ziua de 15 septembrie 1915, colonelul Thomson împreună cu Frank Rattigen – prim secretar al Misiunii Britanice de la București – soseau la Posada într-un automobil încărcat cu cutii de carton. Acestea au fost descărcate și depozitate în mansarda corpului principal al castelului, chiar deasupra bibliotecii. Zece zile mai târziu, un incendiu devastator izbucnește la Posada. Când sosesc în grabă, din Capitală, soții Bibescu nu pot decât să constate dezastrul. Splendida lor proprietate era o ruină. Sosit la fața locului, colonelul Thomson notează: *„violența focului și colorația flăcărilor lăsa să se creadă că este vorba despre un incendiu criminal, aprins fără îndoială pentru distrugerea documentelor...”* Un an mai târziu, în 1916, guvernul britanic, de comun acord cu autoritățile române, decidea distrugerea puțurilor petroliere din Valea Prahovei. Germanii trebuiau împiedicați cu orice preț să pună mâna pe petrolul românesc. Londra îl însărcinează să rezolve problema pe colonelul Thomson. Acesta va coordona un grup de sabotori, secundați de un detașament al armatei române aflat sub comanda prințului George Valentin Bibescu. Era o misiune foarte periculoasă, din care era puțin probabil să scape viu. Ironia istoriei, soțul și amantul Marthei Bibescu, colonelul Thomson, au participat împreună la riscanta misiune, reușind să incendieze sondele și apoi să fugă.

În timpul ocupației germane, Martha Bibescu a rămas o vreme la București să îngrijească răniții de la spitalul militar pe care îl organizase în incinta Automobil Clubului Român din fața palatului regal. George Valentin Bibescu, pe capul căruia germanii puseseră o mare recompensă, s-a refugiat la

Iași odată cu frontul din Moldova. Se vor revedea abia la sfârșitul războiului. Christopher Thomson a revenit la București pentru o ultimă întâlnire cu ea, înainte de a pleca să lupte în Orientul Mijlociu. Totul s-a terminat când el a murit tragic. Era ministru al aerului în guvernul laburist de la Londra. Avea un vis – să lege provinciile Imperiului Britanic cu curse de zeppelin. La primul zbor de încercare, spre Karachi, în 1930, s-a prăbușit la Louvain, deasupra Franței. A fost o catastrofă aeriană cu mulți morți și răniți care a impresionat toată Europa. A ocupat multă vreme prima pagină a ziarelor.

Sfârșitul perioadei interbelice se dovedește a fi unul dificil și dureros pentru Martha, deoarece mulți dintre apropiații ei mor sau se sinucid, începe cel de-al Doilea Război Mondial, iar palatul cade victimă perchezițiilor legionare. Deși sunt vremuri grele, Mogoșoaia rămâne aceeași gazdă primitoare pentru elita europeană. Frumusețea locului nu pierde nici sub focul bombardamentelor, dar Martha presimte sfârșitul șederii sale acolo. După 33 de ani, pleacă doar cu câteva lucruri personale și fără să gândească la faptul că nu va mai reveni vreodată. Prințesa părăsește palatul abia după venirea comuniștilor la putere și când se asigură că după confiscare, clădirea va fi trecută pe lista monumentelor istorice.

În 1954, Academia Franceză îi conferă Marele Premiu de Literatură pentru întreaga operă, iar un an mai târziu, Academia Regală de Limbă și Literatură Franceză a Belgiei o alege ca membru. Anul 1962 este cel în care primește Legiunea de Onoare. Pe 28 noiembrie 1973 moare la vârsta de 87 de ani, lucrând încă la cartea „*Nimfa Europei*”, marea lucrare în care prezenta personalitățile pe care le-a cunoscut direct.

Martha nu a fost perfectă, a fost altceva. Pentru a o cunoaște mai bine pe ea și pentru a-i descoperi lumea ne stau la dispoziție cele 65 de volume de jurnal, scrise de însăși Martha între 1908 și 1973. Pe piatra de mormânt, epitaful sună ca o sentință: *scriitoare franceză*. Franța i-a oferit mai multe decât România, dar prințesa a iubit ambele țări și nu și-ar fi părăsit plaiurile românești dacă nu ar fi fost forțată de circumstanțele istorice.

VETURIA GOGA (1883 – 1979)

Teribila poveste de dragoste dintre Veturia și Octavian Goga ascunde un adevărat roman de spionaj cu ițe complicate de uneltiri și trădări de țară. Povestea lor s-a înfiripat pe când aveau fiecare în jur de 40 de ani, ambii fiind căsătoriți. În epocă, legătura lor a reprezentat un subiect plin de savoare, spre deliciul presei de scandal. Veturia provenea dintr-o veche familie românească, a preotului Zevedei Mureșan, și a avut o educație aleasă, în particular sau la pensionul săsesc din Sibiu. Avea serioase cunoștințe de istorie și artă. La 14 ani

vorbea fluent germana, franceza, maghiara și se pregătea deja pentru o carieră în domeniul artistic: muzică și actorie. La 14 noiembrie 1909, regele Carol I îi acorda medalia „*Bene Merenti*” pentru realizările în cultura muzicală românească, iar în 1912 susține mai multe concerte, acompaniată de George Enescu sau Cella Delavrancea.

Omul politic Octavian Goga, ajuns, în mai multe rânduri, după Unirea din 1918, ministru al Instrucțiunii și Cultelor, ministru al Cultelor și Artelor, ministru de Interne și chiar prim-ministru, ar fi reprezentat un bun paravan pentru jocuri de influențe și spionaj. Veturia Goga, care îl cunoscuse pe Adolf Hitler cu ocazia prezențelor sale la festivalul de la Bayreuth, era singurul translator român acceptat de Hitler în discuțiile pe care acesta le avea cu mareșalul Ion Antonescu. Veturia Goga era și prietenă cu Maria Antonescu, soția mareșalului. La aproape 30 de ani după moartea Veturiei, Mircea Goga, profesor la Sorbona și strănepotul din prima căsătorie a poetului, a publicat „*Veturia Goga, Privighetoarea lui Hitler*”, o biografie a soției fostului prim-ministru al României. Cele 700 de pagini au readus în prim-plan carisma, ipotezele despre trădări și spionaj ale controversatei cântărețe de operă. „*Am scris povestea vieții ei mai ales dintr-un profund sentiment justițiar*”, mărturisea autorul. „*Acela că românii trebuie să înceteze a mai taxa memoria lui Octavian Goga pentru faptele săvârșite de văduva lui*”. El crede că Veturia Goga era agent secret al *Reich-ului* și că, după 1944, a devenit comunistă și a păstrat astfel „castelul” de la Ciucea ce fusese cumpărat și renovat de Octavian Goga. Mircea Goga susține că mariajul cu Octavian Goga a fost, de fapt, misiunea încredințată Veturiei de către serviciile secrete germane care ar fi recrutat-o încă din 1914. La rândul lor, legionarii considerau că Veturia era agentă a *Intelligence Service-ului* britanic și că, făcând parte din anturajul intim al generalului Ion Antonescu, a contribuit hotărâtor la declanșarea conflictului între acesta și Garda de Fier.

Mulți specialiști în muzică și publiciști pasionați de istorie au considerat că Veturia a fost mereu acuzată pe nedrept și că prin căsătoria cu Octavian Goga ea și-a asumat un destin trist. După ce ar fi abandonat, ca soprană, o carieră artistică de excepție, prin căsătoria cu Octavian Goga, aceasta ar fi acceptat și exilul voluntar la Ciucea, pentru a administra domeniul și castelul cumpărate de prima soție a poetului ardelean. În replică, cercetătorul Dan Brudașcu, cu un doctorat la Cluj despre opera lui Goga, o apără pe Veturia spunând că aceasta ar fi spionat cu știrea autorităților de la București, cu sprijinul diplomaților români din capitalele europene, exclusiv în interes național. Capetele încoronate ale Europei, marii bărbați de stat ai lumii s-au

înclinat în fața ei, iar ușile palatelor, castelelor și ale Consiliilor de Stat s-au deschis larg la intrările-i triumfale. A întâlnit, cunoscut și s-a împrietenit cu cele mai mari spirite ale secolului XX. Mircea Goga, însă, nu este de acord. El spune că Veturia avea o personalitate „neguroasă” și că tot comportamentul ei și renunțările au fost de fapt, instrumente ale trădării și intrigilor. Ar fi putut să urce în lumină, dar a preferat să uneltească în umbră.

Metamorfozată în „Privighetoarea lui Carol II”, eminența cenușie, egeria și Marea Doamnă a dictaturii antonesciene l-a slujit pe Hitler, către care „și-a ciripit” propriul soț, pe Octavian Goga, dar și pe Carol II, pe Mareșal, ca, de altfel, pe toți cei din însuși *staff*-ul celui de-al III-lea *Reich* și i-a condus cu sâng la pierzanie. A traversat „ciuma brună” (fascismul), „ciuma roșie” (comunismul) și cinci dictaturi (hitleristă, carlistă, antonesciană, stalinistă și româno-comunistă), a trădat doi soți și o țară, iar, apoi, pe rând, puterile străine în a căror soldă s-a aflat, Germania și Anglia. A înscris totuși o pagină de aur în istoria muzicii românești și a creat Ciucea, unica ei inocență, semn că uneori și lumina poate fi malefică, realizând totodată și uluitoarea performanță de a fi fost singura castelană care, într-un regim comunist, și-a păstrat intacte toate privilegiile.

Octavian Goga s-a stins din viață la Ciucea, la 7 mai 1938, când avea 57 de ani, în condiții care ridică destul de multe semne de întrebare. „*Siguranța Statului, la ordinul lui Carol al II-lea, i-a introdus otravă în berea consumată de Octavian Goga în vechiul restaurant «New York» din Cluj. Anunțat, în 6 mai, de starea gravă a sănătății lui Goga, renumitul medic Iuliu Hațieganu s-a deplasat la Castelul de la Ciucea. După ce l-a consultat pe bolnav, potrivit unor martori oculari locali, între care și notarul Popa, el i-a reproșat medicului local de ce nu și-a dat seama că era vorba de otravă, nicidecum de congestie cerebrală, de ce nu a folosit un antidot împotriva otrăvii imediat ce a fost chemat la căpătâiul bolnavului, dar și că l-a chemat mult prea târziu*” (Dan Brudașcu, „Goga și francmasoneria”). Veturia a supraviețuit încă 41 de ani, până în iunie 1979. A fost „o femeie de o sălbatică vitalitate, care și-a conspirat destinul anume pentru a culege laurii puterii”, afirma profesorul Mircea Goga. Cunoscătorii spun că, în istoria spionajului, Veturia Goga are o contribuție mai valoroasă decât aceea a celebrei Mata Hari(!). Controversele rămân deschise. Dar povestea Veturiei este fără pic de îndoială, excepțională.

MARIA TĂNASE (1913 – 1963)

Despre Maria Tănase și relațiile ei cu serviciile secrete se speculează de multă vreme. Nimeni nu se încumetă încă să dea un răspuns clar. Dar poveștile și legende despre ea rămân și merită spuse. Pe lângă succesul nebun înregistrat de Maria Tănase în lumea muzicii populare românești, **interpreta a**

avut și o existență secretă, legată de medii foarte suspecte, **de colaborare cu serviciile de spionaj ale aliaților împotriva Germaniei lui Hitler**, potrivit unui documentar prezentat de Realitatea TV în cadrul emisiunii lui Stelian Tănase „*București, strict secret*”. Suspiciunile privind viața dublă a Mariei Tănase pornesc de la legăturile intime ale acesteia cu Maurice Nègre, corespondentul de la București al agenției *Havas* și rezidentul pentru România, apoi pentru Sud-Estul Europei, al spionajului francez. Istoricul Mihai Pelin, în lucrarea sa „*Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*”, povestește că, la sfârșitul anilor '30 artista era foarte apropiată de Maurice Nègre. Franța avea nevoie de informații din România, în contextul în care atmosfera în Europa se încingea și ne îndreptam cu viteză către al Doilea Război Mondial. Activitatea sa informativă era cunoscută și tolerată chiar de șeful Serviciului secret de informații la acea vreme, Mihail Moruzov. „*În mai 1939, corespondentul a fost surprins de poliție în timp ce fotografia obiective militare din zona de graniță Turtucaia. Maria Tănase, care se bucura de influență în epocă, a intervenit imediat la poliție și la Direcția Presei ca să se aplaneze scandalul*”, scrie Mihai Pelin în „*Dame și ziariști*”. În momentul în care sistemul de alianțe al României s-a schimbat, Nègre a fost arestat și condamnat la ani grei de închisoare. Maria Tănase a făcut tot posibilul să îi obțină eliberarea: a apelat la toți admiratorii ei, a bătut la toate ușile, și-a vândut bijuteriile, blănurile ca să corupă diverși funcționari.

Sunt indicii conform cărora doamna cântecului românesc ar fi fost ajutată de Eugen Cristescu, numit în 1940 la conducerea SSI, în demersurile întreprinse pentru eliberarea lui Maurice Nègre din închisoare. Oare a intervenit între Eugen Cristescu noul șef al SSI, și Maria Tănase, o înțelegere? Oare în schimbul libertății iubitului ei, a acceptat să fie agenta SSI? Este un fapt stabilit, chiar documentar, că Maria Tănase a furnizat serviciilor de informații o serie de date, unele importante, în condițiile de insecuritate în care se găsea România în acea perioadă.

Istoricii vremii s-au contrazis mereu în informațiile conform cărora Maria Tănase ar fi fost sau nu agent secret. Cert este că Maria Tănase era un personaj destul de important pentru agenție. În 1940, în plin război, Maria Tănase face un prim turneu la Istanbul și Ankara, orașe care erau și în acea vreme locuri de întâlnire favorite ale celor mai importanți agenți secreți. Artista are ocazia să cânte în fața președintelui țării Mustafa Ismet (Inönü), dar are și multe întâlniri care rămân învăluite în mister. Se spune că tot în anii '40, Maria Tănase a fost curtată, în mod aproape firesc, de serviciul Secret al armatei

germane *Abwehr*, care a încercat să o recruteze. Conform arhivelor Serviciului Secret de Informații din România, condus de Eugen Cristescu, artista refuză. Varianta unei vieți duble este susținută și de întâlnirile pe care Maria Tănase le-ar fi avut la Istanbul cu Alfred De Chastelain, rezidentul spionajului britanic în România. În februarie 1941, Alfred părăsește România și preia la Istanbul conducerea filialei *Special Operations Executive* (SOE) ce includea și România. În Turcia, De Chastelain avea să-i propună Mariei să nu se mai întoarcă în România, oferindu-i un post la radio Londra. Artista însă refuză oferta și se întoarce în țară, unde e arestată. Este acuzată că ar fi conlucrat cu rețeaua de spionaj britanic. Probele sunt insuficiente și, la intervenția lui Eugen Cristescu, este eliberată. Istoricul Cristian Troncotă este de părere că Maria Tănase l-a ajutat pe Cristescu în munca sa., *Maria Tănase nu era agent de culegere de informații, ci de legatură și influență... A ținut ca un adevărat profesionist legatura și cu serviciile secrete americane, și engleze, iar marea artistă i-a facilitat astfel de contacte*". Nici după 23 august 1944 viața tumultuoasă a Mariei Tănase nu s-a schimbat prea mult, fiind în preajma unor oameni catalogați fără tăgadă de serviciile secrete ca fiind spioni. Securitatea comunistă a urmărit-o pe Maria Tănase, considerand-o „*un element ce manifestă dușmănie față de regimul nostru*". Totuși, acțiunile Securității împotriva ei nu au trecut dincolo de filaj, inclusiv pentru simplul motiv că Maria Tănase era o personalitate iubită de public. Eugen Cristescu le-ar fi sugerat noilor autorități despre capacitățile Mariei Tănase. A fost o iscusită agentă, reușind să obțină informații din diverse medii pentru România și Aliați, reamintește, pe scurt, Alexandru Popescu în cartea sa „*Frumoasele agente. Femeile și spionajul. O istorie universală*”

SANTUZZA OFELIA ROMANO (1900 – 1972)

Era descendentă dintr-o familie boierească de origine rusă, stabilită după 1821 în orașul Slatina. Născută în 1900 în Slatina, Santuzza s-a măritat în 1916 cu avocatul Ion Vlădescu, dintr-o familie boierească din Câmpulung Muscel. Nu a rămas mult timp măritată cu avocatul Ion Vlădescu. S-a înfiripat o legătură între ea și Gabriel Marinescu, prefect al poliției capitalei și apoi ministru de interne. Prin această relație **a început colaborarea discretă cu S.S.I., care-l avea în frunte pe Mihail Moruzov**. În legătură cu ea s-a aplicat un principiu de bază în munca de informații – acela al menținerii agenților sub acoperire. La sugestia lui Eugen Cristescu, a trecut la supravegherea colonelului Octav Vorobchievici, fost atașat militar în Portugalia, Spania și Germania. A luptat în ambele războaie mondiale, a

publicat peste 20 de volume dedicate artei militare, diplomației, dramaturgiei și literaturii. A fost în bune relații cu S.S.I. atunci când acesta era condus de Mihail Moruzov. În ianuarie – septembrie 1940, fiind atașat militar la Berlin, l-a avertizat pe ministrul de externe român Grigore Gafencu despre posibilitatea invadării Basarabiei de către Rusia). Santuzza Ofelia Romano a fost folosită pentru a se stoarce de la el toate informațiile suplimentare, deținute în afara rapoartelor scrise. Cea mai mare parte a relatărilor ei au fost de mare folos Biroului 2 al Marelui Stat Major. Din fericire, Santuzza avea protecție, căci ea nu semna rapoartele pe care le scria la mașina de scris. Rapoartele scrise de ea, ca majoritatea actelor provenite de la Mihail Moruzov, au fost distruse, fiind incendiate de oamenii S.S.I. După încheierea războiului, Santuzza Ofelia Romano s-a bucurat de oarecare protecție. Putea fi utilă prin informațiile deținute din trecut. Santuzza este un model de spioană discretă, care nu a atras atenția asupra sa.

CATHERINE OLYMPIA CARADJA (1893 – 1993)

Despre viața prințesei s-au scris cărți în America, Catherine Caradja ajungând un cunoscut personaj de roman și o vedetă peste ocean. Povestea fabuloasă a prințesei Caradja a început în secolul trecut. Ecaterina Olimpia Crețulescu s-a născut în București, pe 28 ianuarie 1893. A fost fiica prințesei Irina Cantacuzino și a prințului Radu Crețulescu. Părinții au divorțat când prințesa avea doar trei ani. Tatăl a răpit-o și a dus-o în Anglia, unde a înscris-o într-un orfelinat, sub un nume fals pentru ca mama ei să nu o mai găsească niciodată. Irina Cantacuzino a încercat în zadar să-și regăsească copilul. Fetița a fost descoperită, întâmplător, de o mătușă, în 1908. Aceasta a găsit-o la o mănăstire franceză și a reușit să o aducă în România, unde a predat-o în custodia familiei Cantacuzino. Cum mamă nu mai avea, Ecaterina a fost crescută de bunicul pe linie maternă. Gheorghe Grigore Cantacuzino era prim-ministru la data la care și-a regăsit nepoata furată. S-a ocupat ca fata să primească o educație aleasă. Prințesa s-a școlit la instituții de prestigiu din Anglia și Franța. La încheierea studiilor, tânăra prințesă cunoștea cinci limbi străine. Întoarsă în țară, și-a legat destinul de prințul Constantin Caradja. A avut două fete: Irène Mathilde Catherine și Marie Constance Lucie. Primul război mondial a prins-o în țară. A reușit să ajungă la Moscova, unde s-a angajat ca voluntar la un spital pentru bolnavi de tifos. S-a întors în țară după război, și s-a dedicat acțiunilor caritabile.

Cel de-al Doilea Război Mondial a găsit-o pe prințesă în România. **A acționat ca agentă pentru „Oficiul pentru Servicii Strategice” (OSS) al**

Statelor Unite în România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În august 1943, când câmpurile petroliere de la Ploiești au fost bombardate, Ecaterina a cazat în spitale sute de soldați și mai apoi i-a ajutat să fugă din România. Pe terenurile prințesei au aterizat forțat, cu parașuta, sute de piloți americani. Prințesa i-a salvat și i-a îngrijit. De aici, americanii i-au dat numele de „Îngerul de la Ploiești“. I s-a mai spus și „Mrs. Blue Cross“, datorită uniforme de asistentă în culorile albastru și alb, cu care era îmbrăcată la spitalul la care îngrijea soldați. Richard W. Britt și William J. Fili, doi dintre piloții salvați de prințesa româncă, n-au uitat-o niciodată. Au povestit cele petrecute în România în cărți publicate în America în care au prezentat personajul Catherine Caradja drept un exemplu de eroism și altruism. Se pare însă că și cea de-a treia fiică a acesteia, *Alexandra „Tanda“ Caradja*, născută în 1920, soția industriașului Bragadiru, și-a avut rolul său în aceste împrejurări, căci, potrivit informațiilor puse în circulație ulterior de directorul FBI, J. Edgar Hoover, ea ar fi avut o relație personală cu agentul OSS Frank Wisner (1909-1965), șef al operațiilor OSS în Europa de sud-est. În România, principala sarcină a lui Frank Wisner a fost coordonarea acțiunilor de spionaj împotriva trupelor sovietice și penetrarea informativă a Partidului comunist.

Instituțiile de caritate ale prințesei au ajuns pe mâinile comuniștilor după 1949. A reușit să părăsească România în 1952, ajutată de fiica sa Alexandra, care era stabilită la Paris. Aceasta i-a facilitat ieșirea din România, cu un vas petrolier pe Dunăre. Opt săptămâni de aventură a trăit prințesa până a ajuns în Austria, la Viena. Din 1955, Ecaterina Caradja s-a stabilit în Statele Unite ale Americii. Ca expatriată în Statele Unite, timp de mai mult de 35 de ani a locuit în statul Texas. America a fost patria în care și-a găsit casă mai bine de trei decenii, câtă vreme România se afla sub regimul comunist. S-a implicat și aici în acțiuni de caritate și a ajuns un nume cunoscut mai ales în rândul luptătorilor din cel de-al doilea război mondial. La inițiativa ei a avut loc prima reuniune a peste 500 de rezerviști dintre foștii prizonieri pe care i-a cunoscut și i-a ajutat în România. De atunci, reuniunea a devenit o tradiție care se ține anual în SUA. În august 1976, prințesa a inaugurat Monumentul pentru Pace de la *Valley Forge National Historical Park*. Pentru faptele ei și pentru ajutorul dat soldaților americani, în ianuarie 1977, prințesa româncă a fost recompensată cu Medalia de Onoare „George Washington“. S-a întors în România după căderea comunismului. Revenită în țară, s-a stabilit în vechiul orfelinat „Sfânta Ecaterina” unde a și murit în 1993.

ELENA CONSTANTINESCU (1925 – 2005)

Printre alți români faimoși, Elena Constantinescu este o figură feminină celebră în Londra, distrugătoare de politicieni și amfitrioană a unuia dintre cele mai cunoscute cluburi de lux londoneze, implicată în scandaluri celebre de spionaj și politice în Anglia în anii '60-'70.

Povestea Elenei Constantinescu, devenită Helen O'Brien, începe în România. Elena era nepoata fostului ministru de finanțe Mircea Cancicov, fiica unui mare proprietar de imobile din București și a unei ducese rusoaice de origine germană. Toată adolescența a fost fascinată de cluburile de noapte din București și de atunci visa să aibă o astfel de afacere numai a ei. Despre tinerețea Elenei Constantinescu se spune că a fost una care a stat sub semnul aventurii. S-a căsătorit foarte devreme, în 1946, cu Kenneth Archer, un ofițer aviator în *Royal Air Force*. A rămas văduvă după numai o lună de căsătorie. Moartea lui Kenneth Archer a fost una controversată. El a fost împușcat în timp ce se afla la brațul soției, de un soldat englez care a tras prin ușă, crezând că de partea cealaltă se află un rus.

Descendența ei aristocratică nu a fost acceptată niciodată în România de după război, iar în 1947 Elena a devenit refugiat, având în bagaje drept singură avuție cunoașterea câtorva limbi de circulație internațională, un corp de dansatoare și o minte ageră. Ajunsă la Londra, Helen a apelat la calitățile sale fizice pentru a-și găsi un *job*. La început a lucrat ca vânzătoare de țigări, apoi s-a angajat ca animatoare și dansatoare într-un local. A ajuns *hostess* într-un club de noapte din cartierul londonez Soho. Proprietarul, Jimmy O'Brien, s-a îndrăgostit de frumoasa româncă și a luat-o de nevastă. Blonda și-a văzut astfel visul din copilărie, devenind patroană de club.

În 1953, la cinci ani de la căsătorie, Elena Constantinescu, devenită între timp Helen O'Brien și soțul ei au deschis celebrul club *Eve's*. În curând localul a devenit renumit în toată Londra, nu numai pentru spectacolele tip *Folies Bergère*, scena modernă din sticlă, calitatea serviciilor și discreție, cât, mai ales, pentru frumusețea animatoarelor pe care Helen însăși le selecționa cu atenție și le pregătea pentru dans, amor, discuții discrete și „*legături primejdioase*”. Timp de mai bine de 39 de ani, cât a funcționat, clubul *Eve's* a fost locul preferat al politicienilor, oficialităților londoneze, vedetelor de cinema, dar și al ofițerilor de contrainformații britanici.

De numele lui Helen și al clubului ei se leagă scandaluri de răsunet din Londra. Printre obișnuințele clubului erau și o mulțime de funcționari de la ambasadele țărilor din blocul comunist. Din informații neconfirmate reiese că în 1958, Helen a fost contactată de un ofițer român de contrainformații care

lucra sub acoperire diplomatică la ambasada Republicii Populare Române din Londra. Acesta i-a propus să lucreze ca spion și i-a promis că, în schimbul serviciilor ei, îi va aduce părinții la Londra. Helen a refuzat, dar localul fiind supravegheat îndeaproape de MI 5 (agenția britanică de contrainformații și securitate internă), nu după mult timp primește o scrisoare care începea așa: „*Dacă aveți timp și sunteți amabilă să veniți la o discuție la Ministerul de Război...*” În urma acestor discuții, Helen a acceptat să furnizeze informațiile pe care le obțineau animatoarele ei de la oamenii importanți care îi frecventau clubul. Astfel, clubul „*Eve's*” s-a transformat într-un adevărat „*borcan cu miere*” pentru spionaj, în condițiile în care membri ai clasei politice de la guvernare și ofițeri de poliție cu grad înalt i s-au confesat lui Helen. Primul înalt demnitar englez care a devenit membru al clubului a fost ministrul apărării, John „Jack” Profumo, implicat mai târziu într-un celebru scandal sexual („*afacerea Profumo*”), cu Christine Keeler, fostă angajată a clubului lui Helen. Scandalul a luat amploare când s-a dovedit că domnișoara Keeler avea o relație amoroasă și cu adjunctul atașatului pe probleme navale al ambasadei sovietice din Londra, Evgheni Ivanov, existând posibilitatea ca Profumo, chiar involuntar, să „*scape*” informații confidențiale către domnișoara Keeler pe care aceasta să le transmită mai departe lui Ivanov.

Se spune că Helen a jucat un rol important și într-o acțiune a MI5 de îndepărtare de la putere a dictatorului ugandez Idi Amin Dada. Ca să afle informații importante despre dictator, serviciul secret englez a apelat la o metodă veche de când lumea; i-au băgat pe gât o frumoasă blondă platinată, iar Clubul „*Eve's*” a fost ales pentru întâlnirea „*întâmplătoare*” între cei doi. Printre clienții de la *Eve's* au fost și „*tovarăși*” ruși. Unul dintre cei mai importanți oaspeți ai lui Helen era un anume Rajkov, care s-a dovedit a fi colonel KGB, fiind mai apoi arestat în Hong-Kong pentru spionaj. Un alt client de la „*Eve's*” a fost celebrul spion ceh Frolic, a cărui fugă în SUA a zguduit spionajul blocului comunist; el a dat către MI 5 o listă cu 102 nume ale unor agenți acoperiți KGB din Marea Britanie. După ce și-au închis afacerea în 1992, Helen și soțul ei s-au retras în Franța. În 1994, Jimmy O'Brien a murit.

Helen a revenit în România după 1989 cu o asociație de caritate, iar ultimii ani din viață i-a petrecut aproape de satul în care s-a născut. S-a stins din viață la vârsta de 79 de ani, în 2005. Poveștile trăite și le-a mărturisit în memoriile adunate în cartea „*Regina nopții: cabaretul Eva*”.

VERA MARIA ATKINS (1908 – 2000)

Vera Atkins s-a născut la București, într-o familie evreiască. Numele ei adevărat era Vera Maria Rosenberg. Numele Atkins și l-a luat ani mai târziu, după numele de fată al mamei sale. Tatal ei, Max Rosenberg, era om de afaceri, bancher, născut în Germania. A încercat o afacere în Africa de Sud, a dat faliment, după care a venit în România unde norocul i-a surăs, făcând o mare avere. În anii '30 îl consilia pe regele Carol al II-lea în chestiuni financiare. Mama ei era din Rusia, refugiată la București din cauza pogromurilor. Vera a primit o excelentă educație, călărie, diverse sporturi, limbi străine, muzică și frecventează lumea bună bucureșteană. Așa îl cunoaște, în 1931, pe ambasadorul german, contele Friedrich Werner von der Schulenburg, adversar al lui Hitler, cu care are o lungă poveste de dragoste, continuată și după ce acesta a fost numit ambasador la Moscova. S-au întâlnit prin Europa, au rămas în corespondență. De la el ea avea informații de primă mână despre atmosfera și intrigile din cercurile înalte de la Berlin și Moscova. Biografiile oficiali ai Verei spun că primele relații ale agentei cu serviciile de spionaj britanice au început înainte de război, când, fiind funcționară angajată a unei companii de petrol, le-a furnizat ofițerilor MI5 informații importante. În 1933, familia Rosenberg emigrează în Anglia, iar Vera studiază limbile moderne în Paris, la Sorbona. După începerea războiului, se reîntoarce în Anglia, iar în 1941 este angajată a secției franceze din *Special Operations Executive* (SOE), devenind ofițer de informații. A avut o ascensiune rapidă, ajungând în fruntea serviciului de operațiuni creat de Winston Churchill. Rolul ei a fost să organizeze rezistența pe teritoriul ocupat de nemți, să pună la cale acte de terorism și sabotaj împotriva mașinăriei de război germane. Oamenii ei au aruncat în aer poduri și trenuri, au cules informații. Atkins a parașutat oameni, muniție și armament, stații de emisie recepție, a pregătit ziua Z a debarcării în Normandia. De ea sunt legate multe operații de anvergură din acei ani: de la mașina de descifrat codurile germane „*Enigma*”, la constituirea rețelei *Maquis*, condusă de Jean Moulin, în Franța, la extragerea a mii de evrei din Europa lui Hitler. A participat la numeroase misiuni secrete în care s-a remarcat prin curaj și inteligență. A revenit la București de câteva ori în legătură cu misiunile ei. Unul dintre colaboratorii ei de la SOE a fost Alfred de Chastelain. Ne amintim de „*Operațiunea Autonomous*” organizată de SOE. De Chastelain a fost parașutat cu alți doi agenți britanici în România, în decembrie 1943. A fost capturat de oamenii lui Eugen Cristescu, șeful SSI. Pierderile făceau parte din logica inexorabilă a acestui joc extrem de periculos.

William Stevenson, unul din biografii Verei Maria Rosenberg, spunea despre ea că era o femeie care, deși avea o înfățișare plăcută, „*nu a fost niciodată iubită*”. Comportamentul său era mai degrabă „*rece și distant*”. Vera este o vedetă a serviciilor secrete, un profesionist exemplar, fiind instructorul a 470 de agenți secreți (dintre care 39 erau femei) care urmau să fie trimiși în Franța, în acea epocă sub ocupație nazistă. După încheierea războiului, din proprie inițiativă, Vera a plecat în Germania pentru a clarifica soarta celor 118 agenți ai Secției „F” dispăruți în teritoriul inamic. A elucidat toate cazurile, cu o singură excepție – maiorul Horst Kopkow. Acesta, responsabil de moartea multor agenți, a fost recuperat de MI5, și folosit ulterior pentru neutralizarea spionilor ruși din Germania.

În 1987, Vera Atkins a fost decorată de francezi cu Crucea de război și Legiunea de Onoare, iar de englezi cu Ordinul Imperiului Britanic în Grad de Comandor. A fost o recunoaștere târzie a aportului ei important. Vera Atkins s-a retras, după mai bine de zece ani de „serviciu activ”, în 1947, undeva într-un sat din Anglia, pentru tot restul vieții. Numele ei a rămas necunoscut pînă în 2000, la moartea ei. O discreție absolută i-a înconjurat trecutul și adevărata față. Puțini au știut cine este cu adevărat. Nu i-a plăcut prim-planul. A refuzat să dea interviuri, să fie personaj în cărți de istorie sau în filme. În volumul „*Vera Atkins. Povestea celei mai importante agente secrete originare din România din al Doilea Război Mondial*”, William Stevenson a reconstituit viața și personalitatea celei care continuă să fie și astăzi un model pentru servicii. Vera Atkins a decedat pe 24 iunie 2000, la vârsta de 92 de ani, în orașul Hastings, Marea Britanie.

În loc de concluzii...

Femeile angrenate în acțiuni de culegere de informații sau în formarea zonelor de influență în opinia publică au fost extrem de însemnate. Meritele lor au fost cunoscute și recunoscute prea puțin. Nu este normal. Ar trebui să fie puse în adevărata lor valoare, căci fiecare are dreptul la rolul pe care și l-a câștigat în istorie prin merite proprii. Și în final, o întrebare retorică: Să fie oare adevărat că „*femeile se nasc cu ceva mai mult ADN decât bărbații și au antene nevăzute*”, așa cum scria în urmă cu mulți ani, în revista *Forbes*, Massena Ziegler?

Colonel (r) Liviu Găitan

NOTE DE LECTURĂ

AUREL I. ROGOJAN: *IULIAN VLAD – CONFESIUNI PENTRU ISTORIE*

Viața publicistică a anului 2017 a fost îmbogățită cu apariția, la editura Proema, a volumului „*Iulian Vlad - Confesiuni pentru istorie*”, avându-l ca autor pe colegul nostru, general de brigadă (r) Aurel I. Rogojan.

Acest eveniment editorial poate fi considerat ca un moment interesant și inedit în publicistica românească.

Interesant pentru că încearcă și reușește, din perspectivă memorialistică, să se facă o radiografie a celor mai importante evenimente care au marcat societatea românească de la începuturile anilor 1960 și până la finele anului 1989. Desigur că în centrul atenției se află aspectele relevante din activitatea Departamentului Securității Statului, în principal pe componenta de informații interne și externe, precum și evaluările cu privire la rolul, contribuția și poziționarea acestei instituții față de pericolele la adresa României, dar și referitor la greșelile, erorile și eșecurile înregistrate în domeniul securității naționale a României.

Inedit, pentru faptul că o radiografie atât de amplă, ce se întinde pe o perioadă de timp de peste 30 de ani, este realizată exclusiv pe baza memoriei celui care a trăit și a avut contact nemijlocit sau chiar a fost în poziția de a lua decizii, unele în momente extrem de importante pentru națiunea română.

Faptul că lucrarea aduce în spațiul public un volum imens de informații bazate pe mărturiile persoanei care timp de peste 12 ani a deținut funcții înalte în sistemul instituțiilor de securitate națională – secretar de stat și adjunct de ministru, apoi ministru secretar de stat și șef al Departamentului Securității Statului – vine în întâmpinarea celor care, istorici sau nu, cercetează domeniul în cauză.

Voluminoasa lucrare (818 pagini), care beneficiază de o prefață a marelui nostru istoric, domnul academician Dinu C. Giurescu, este structurată sub forma unor dialoguri purtate și înregistrate între Aurel Rogojan și Iulian Vlad. Impresionează relatarea avaturilor și a dramei trăite de generalul Iulian Vlad începând cu 31 decembrie 1989, când a fost arestat de generalul trădător Nicolae Militaru, asistat de ambasadorul sovietic care a ținut să fie personal de față la momentul arestării celui care ar fi putut să le strice planurile declanșării unui război civil în România. Suferințele morale și fizice pe care le-a suportat

sunt relatate de generalul Vlad fără patimă, cu un profund regret că în acele momente i-au întors spatele oameni care îi datorau foarte mult. Este bine că au fost înregistrate asemenea declarații, precum și alte comentarii ale generalului Iulian Vlad. Ar fi fost salutar, iar volumul ar fi avut de câștigat, dacă autorul s-ar fi menținut strict pe evenimente și fapte legate de personalitatea generalului, chiar dacă numărul paginilor ar fi scăzut, poate, la 400 sau 500. Credem că introducerea unui soi de fișe-caracterizare a diverșilor „foști” (C. Dăscălescu, Gh. Rădulescu, Gh. Oprea etc.) sau comandanți de unități din MAI sau Departamentul Securității Statului nu contribuie cu nimic sau foarte puțin la creionarea unei personalități atât de complexe și controversate cum a fost generalul colonel Iulian Vlad.

Incontestabil, domnul general (r) Aurel Rogojan este un scriitor prolific care și-a organizat numeroase lansări ale cărților sale în multe orașe ale țării sub patronajul regretatului general Iulian Vlad, care l-a însoțit în ciuda vârstei înaintate. Este salutar că avem în persoana d-lui Rogojan un foarte talentat teoretician al activității de *intelligence*. Totuși, această calitate de necontestat nu a fost suficientă pentru a evita unele aprecieri neconforme cu realitatea referitor la anumite operațiuni desfășurate de către ofițeri total dedicați muncii de informații, pe ei sprijinindu-se de fapt întreaga existență a unui serviciu de *intelligence*. Este foarte facil să faci aprecieri teoretice fără să fi trecut prin emoțiile și expunerea la riscurile, uneori chiar fatale, ale ofițerului de informații.

Dorința autorului de a încadra întrebările într-un context mult prea larg, relatând situații și împrejurări exclusiv din informații și percepții proprii, uneori fără legătură directă cu ceea ce ar fi urmat să răspundă interlocutorul, a fost de natură să-l prindă în unele capcane care au afectat acuratețea răspunsului.

Una dintre acestea este că autorul, în conținutul întrebărilor, abordează situația și activitatea unor colegi mergând pe urmele unor zvonuri care puteau fi ușor clarificate, mai ales că parte din cei în cauză trăiesc. De asemenea, unele dispute din sfera publicisticii, cu nuanțe de atacuri la persoană, nu ar fi trebuit să-și aibă locul într-o lucrare de o asemenea ținută.

Având în vedere caracterul memorialistic al lucrării – respectiv evocarea de către generalul Vlad a momentelor din viața și activitatea sa profesională – considerăm că ar fi trebuit evitată și prezentarea unor aspecte din activitatea de după 1990 a principalului serviciu național de informații, în care autorul (dar nu și generalul Vlad) a activat o perioadă. Se știe foarte bine că cerințele deontologiei profesionale obligă la discreție totală, în orice împrejurare și

indiferent de existența unor eventuale resentimente față de șefi și subordonați. De altfel, chiar generalul Iulian N. Vlad, în cadrul dialogului și în referire la o situație similară, afirma că „nu se destăinuie lucruri care trebuie să rămână moarte pentru totdeauna”.

Este adevărat că unele situații prezentate sunt dintre cele despre care în mass-media au apărut unele informații, însă aceasta nu scuză în totalitate eroarea făcută, mai ales că pentru un expert în *intelligence* este bine cunoscut că asemenea lucruri pot fi doar niște bănuieli sau suspiciuni care au la bază pure speculații.

În întregul ei, cartea este rezultatul unui mare volum de muncă și este lăudabil efortul autorului de a înregistra și consemna faptele și gândurile unui personaj despre care se va vorbi, desigur, și peste ani. Din punct de vedere istoric, suntem încă prea aproape de evenimentele din decembrie 1989 pentru a putea aprecia cu maximum de corectitudine personalitatea generalului Iulian Vlad. Încă vorbesc pasiunile. Domnul profesor Corvin Lupu îl acuză că l-a trădat pe Ceaușescu și din această cauză în prezent țara ar fi la cheremul puterilor străine. Fostul președinte al Italiei, Francesco Cossiga, consideră că unui asemenea om ar trebui să-i ridicăm o statuie. Dl. academician Dinu C. Giurescu este convins că ar fi fost o baie de sânge dacă Securitatea s-ar fi opus mersului evenimentelor. La data decesului generalului s-au găsit unii români care și-au arătat o nedisimulată satisfacție. Exemple pro și contra sunt cu miile. Iată de ce suntem convinși că va trebui ca istoria să sară cel puțin peste o generație, ca anii să sedimenteze toate sentimentele și resentimentele și să se poată analiza corect locul generalului colonel Iulian Vlad în istoria contemporană.

Avem convingerea că toți cititorii care se vor apleca asupra acestui volum vor găsi multe aspecte interesante pentru istoria recentă a țării noastre, iar colegului nostru, autorul acestei lucrări, gândurile cele mai bune.

Colegiul de redacție

FLORIN BUȘTIUC: MINIGHID DE PREGĂTIRE ȘI PROTECȚIE CONTRAINFORMATIVĂ

Majoritatea oamenilor pretind că știu ce este o *informație*. Cu toate acestea, nu s-a ajuns la o precizare a conținutului, astfel încât ea să poată fi normată și conceptualizată, deoarece conceptul prezintă o imagine mentală, un elaborat al gândirii care fixează un conținut univoc, apt a fi înțeles, asimilat și reprodus identic.

De-a lungul timpului au apărut tipuri de informații (tehnică, genetică, socio-umană, economică etc.), fiecare construit pe alte criterii și acceptat doar pe domenii specializate ale vieții sociale, iar problematica normării și conceptualizării informației a rămas și rămâne în continuare deschisă și în epoca globalizării și în noua lume a rețelelor .

Astăzi, practica vieții sociale confirmă că o informație cere o alta, mai nouă, mai complexă care, la rândul ei, constituie premisa pentru o nouă informație.

Percepțiile referitoare la aceasta poartă, de regulă, marca uneia sau alteia din dimensiunile sale specifice, generând perpetuu necesitatea altor teoretizări și modele de abordare. În același timp, teoriile științifice și încercările de a formula o definiție general acceptată sunt, de regulă, cu un pas în urma realității și nu fac decât să constate că informația a ocupat deja un loc-cheie în societate, că a devenit o resursă fundamentală și absolut vitală a vieții, că oamenii o folosesc sau se folosesc de ea, în funcție de interes și necesități, ca *resursă de putere*, ca *armă*, ca *marfă*, și cel mai important ca *sursă a cunoașterii*.

Deși ne aflăm în mileniul III, în așa-numita „*societate informațională*”, oamenii trăiesc, în continuare, „*paradoxul de a nu fi reușit o definire exactă tocmai a informației*”. În fața evidențelor pe care le oferă *societatea informațională*, care se îndreaptă cu pași rapizi către o *societate supra-simbolică*, orice cercetare (investigare) trebuie să pornească de la faptul că *informația* a depășit stadiul de simplu termen sau noțiune, așa cum a circulat multă vreme. În momentul de față, ea funcționează, *de facto*, ca un **concept** (*lat. conceptum*), ce înseamnă „cunoaștere”, întrucât cu ajutorul informației omul concepe un lucru, gândește „despre ceva”, cugetă despre o realitate care, la rândul ei, gravitează în jurul informației, și prin puterea ei dezvoltă cunoașterea.

Conceptualizarea *informației* impune ca investigarea să pornească de la premisa că aceasta nu ar fi ajuns să ocupe un rol-cheie în societate dacă nu ar fi avut loc revoluția tehnico-științifică a mijloacelor de comunicare, unde ea apare și se manifestă continuu.

În consecință, cunoașterea *informației* trebuie să cuprindă, mai întâi, identificarea și analizarea caracteristicilor *comunicării*, pentru ca apoi, în virtutea conexiunilor care se manifestă între *informație* și *comunicare*, să fie identificate, înțelese și asumate coordonatele pe care se înalță edificiul *informației*.

Dar dacă informația înseamnă cunoaștere ea trebuie diseminată, dar și protejată. Acest lucru se poate realiza prin ***Pregătire și protecție***

contrainformativă – care reprezintă un *ansamblu de măsuri și acțiuni informativ operative, fizice, juridice și de altă natură, organizate și desfășurate continuu și într-o concepție unitară, de către structuri legal abilitate, în scopul protejării și apărării valorilor, obiectivelor, activității, personalului și patrimoniului împotriva amenințărilor sau acțiunilor ostile.*

Este de remarcat ideea autorului de a ne transmite un set de reguli absolut necesare prin care să reușim să protejăm în diverse situații informațiile într-un mod eficient, atunci când apare un interes pentru acele informații pe care le deținem sau la care avem acces la un moment dat.

Prezenta lucrare intitulată sugestiv ***Minighid de pregătire și protecție contrainformativă*** reprezintă acel instrument atât de necesar în foarte multe situații în care cei interesați se pot proteja de cei care încearcă să profite de informațiile pe care le dețin. Pe lângă calitatea de ghid practic și util, nu trebuie să neglijăm nici contribuția la dezvoltarea culturii noastre de securitate, atât de necesară, dar încă destul de deficitară, care se poate îmbogăți substanțial prin utilizarea acestui minighid.

Dr. Tiberiu Tănase

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

MIRCEA DORIN ISTRATE

NOI VREM SĂ NE UNIM CU ȚARA

„Noi vrem să ne unim cu țara”, gândea opinca adunată
Sub fulguiala de speranțe la Alba Iulia-mpărată,
Să fie rotundul unei patrii cu toți cei ce au același grai
Și de milenii tot frământă țărâna acestei guri de rai.

„Noi vrem să ne unim cu țara”, și-au zis trudiții din Ardeal
Căzuți sub biciul de obidă al grofului stăpân pe-un deal,
Pe câmpul cel luat cu sila, ce împrejururi nu-i ajung
Pe care ei, trudiții noștri, îl tot munceau ca boii-n jug.

„Noi vrem să ne unim cu țara” a fost un zvon din deal în deal
La cei români la care soarta cuibar făcuto-le-a-n Ardeal,
Crezând că astfel vor întoarce norocul care l-au pierdut
Și-apoi uniți vor fi puterea, ce-o face țării 'naltul scut.

„Noi vrem să ne unim cu țara” a fost fior de vremi grăbite,
Voința lacrimii uscate de cele timpuri obidite,
Ce-au adunat mărunțul țării în clipa mare de-nălțare,
S-o facă filă de istorii, nădejde veșnic urcătoare.

„Noi vrem să ne unim cu țara”, că doar așa vom fi vecie,
Nu risipiți și în dihonii, robind la alți stăpâni pe glie,
Că soarta noastră și a țării e pumnul strâns, ce dă putere
Durerii toată adunată, ce fi-va mâine, înviere.

P
A
G
I
N
I
L
I
T
E
R
A
R
E

ISTORIA-NȚELEAPTĂ

Istoria-nțeleaptă de-atâtea ori ne-nvață
Că doar frăția face tăria unui neam,
Noi tot uităm în vreme că-nșelătoarea viață
Ne-ncearcă de-om fi vrednici ori visul ni-i în van.

Doar tainica speranță voința o-nmiește
Când inimile-aprinde și-apoi le-nflăcărează,
Pe slabul de putere ea încă-l întărește
Când calea i-o arată și mintea-i luminează.

Din vremile bătrâne așa gândit-a neamul
Că doar unind hotare cu vorbă românească,
Vom fi cea stâncă tare cum este Caraimanul
Ce ține piept furtunii și-o face să pălească.

Așa cum la-nceputuri împrejmuid Carpații
Aici ne-a fost cuibarul de Domnul dăruit,
Așa am stat și-n vremuri hulpave-n care alții
Venit-au să ne prade avutul rânduie.

Lățiți am fost odată departe-n larga zare
Sub marele Zamolxes, în vremuri mari de vis,
Iar dacul Burebista a strâns în împăcare
Pe toți din împrejurii, făcându-i de ne-nvins.

Măritul Decebalus și Mircea înțeleptul
Ne-au învățat că țara cu jertfă doar se ține,
Că ortul dat de dânsa e nimbul din înaltul
Ce-nnobilează veacul și vremea care vine.

Mihai și domnul Cuza au vrut cum vrut-a țara
Mărirea și puterea să-i nască din unire,
Românii strânși să fie ca snopii-n spice vara
Și-așa legați ca unul, clădească-și dăinuire.

GHEORGHE TRIFU

EXECUȚIA LUI *REX DACIAE* – HOREA

Se întâmpla la 28 februarie 1785

Acolo sus, la Alba, în Deal
Roata pe Horea îl despică,
Durere cade peste Ardeal
Pământul spre cer se ridică

Sângele-i vulcan, în clocot erupe,
Culoarea lui aprinde zăpezi
Sub plânset de clopot Ardealul
Fierbe sub grelele corvezi.

Omătul e-n flăcări și arde
De-atâta umblet drumu-i putrezit
Iobagii sunt târâți să-l vadă
Pe Horea la chinuri osândit.

Trădat de cei cu același sânge
În zilele de ger fierbinți,
Pădurea Scorucet în doliu, plânge
Trădătorii își împart arginți.

Ființe, stăpâne ale urii,
Aduse parcă din alt veac
Pe Horea îl supun torturii...
Mai moare-n chin un rege dac.

Ca un liņtoliu negura se lasă
Sus, la Dumnezeu se-naltă rugăciuni
Povara iobăgiei greu apasă
Focul e aproape, se aprind tăciuni...

VIOREL POP

INVOCARE

Dă-le, Doamne,
Odihnă veșnică
Eroilor care s-au jertfit
Pentru întregirea neamului.

Dă-le, Doamne, înțelepciune
Urmașilor lor
Pentru a menține
Neștirbită vatra.

Că vorbim sau nu
Limbi diferite
Trăim pe același pământ
Definit de istorie:
PATRIA ROMÂNĂ.

ALEXANDRU PÂRVU-PRUNDU

DIMINEAȚĂ IDILICĂ

Roua fericirii
ți-a răcorit tâmpla.
De-o vreme
albastrul mării
ți-a poposit în pleoape
și-mi poartă
ca pe o barcă gândurile.
În derivă străbat
colț după colț,
stâncă după stâncă
Trupul tău făcut
să fie iubit.

CORIN BIANU

PATRIA ȘI POETUL

În flăcări care pururea cuprind
Fierbinte dragoste și dor ardent
Eu sunt un meteor călătorind
În sâmburele lor incandescent.

Cu drumul tău, o, Țară, m-ai deprins
E unicul destin ce-l va urma
Acest pământ de cântece, aprins,
Să lumineze doar făptura ta.

ȚARA ÎN FIECARE ZI

Ar trebui, din mătasea cuvintelor,
Să-ți duresc o mantie
Pe măsura frumuseții tale.

Cuvintele mele ar sui desigur
O încântătoare treaptă a măiestriei

Dacă aş săvârși minunea aceasta
Cuvenită ție, tânără mamă,
Aplecată asupra izvorului,
Ce prinosuri merită oare
Pământul care te-a zămislit?!

EMIL DREPTATE

FRUMOASA CĂLĂTORIE

Norii,
Ca o herghelie de cai albi
Pe care
Anotimpul
Îi prăbușă pe pământ

Din nimic, privirea mea
S-a ridicat
Asupra împrejurului

Și-a născocit
Frumoasa călătorie a sângelui.

IOAN FLORIAN

IUBIRE DEȘARTĂ

Frumoasă, frumoasă,
cea mai frumoasă
dintre femeile
care aruncă o privire întâmplătoare
asupra-mi.
Mă doare slăbiciunea mea

și mă îngrozește
zbaterea sufletului meu,
care s-a aplecat
asupra unei iluzii.
Ferește-mă de zâmbetul tău
care intră în inima mea
ca un cuțit...
Voi visa mâna-ți, mângâindu-mi ploapele
închise de-a pururi,
peste ochii împăcați.

DUMITRU DĂNĂU

ARBORII CA MEMORIE A ISTORIEI...

...un Crâng, apoi o Pădure...
sumă aritmetică de esențe...

tăind, fără milă, arborii Pădurii,
faci un gol imens în Istorie...

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR – SRI

- La 15 ianuarie a.c., în baza Acordului-Cadru de Cooperare și a Planului de Acțiune Comună, **președinții Asociațiilor reprezentative ale rezerviștilor din Sistemul Național de Apărare, Ordine Publică și Siguranță Națională (SNAOPSN) au finalizat și aprobat un Memorandum pentru solicitarea de amendare a proiectului legii de aprobare a OUG nr. 59/2017** privind modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu, prin eliminarea art. VII. Documentul este destinat președintelui și membrilor Comisiei de muncă și protecție socială din Camera deputaților, precum și tuturor parlamentarilor care ar putea influența decizia legislativă.
- Cu același prilej, s-a hotărât să fie transmisă Consiliului Județean Vrancea **dorința asociațiilor de rezerviști de a participa la proiectul Parcului Memoriei Naționale „Stejarii României – 100 de ani de istorie și demnitate – Ro-mândria”.**

*

- **Reprezentanți ai Sucursalei Neamț au participat, la 18 octombrie 2017, la o întâlnire cu colegi din Sucursala Vrancea,** ocazie cu care au fost formulate unele inițiative utile îmbunătățirii activității celor două sucursale. Gazdele au organizat, totodată, vizite la Muzeul de Istorie și Arheologie din Focșani, respectiv la Mausoleul de la Mărășești.
- **La 27 octombrie 2017, reprezentanți ai Sucursalei Galați au participat la o întâlnire cu cadre active ale Direcției Județene de Informații,** la inițiativa conducerii sectorului de contraspionaj. Reuniunea, la care a participat și șeful DJI Galați, a fost considerată o reușită menită să contribuie la îmbogățirea de ambele părți a relaționării profesionale.
- La invitația conducerii **Sucursalei Ialomița,** în perioada 30 noiembrie – 2 decembrie 2017, **circa 150 de colegi din Sucursalele Constanța, Călărași, Brăila, Galați, Tulcea și București** au participat la o serie de manifestări dedicate Zilei Naționale. Cei prezenți au fost angrenați în diferite activități cu caracter recreativ, iar câștigătorilor concursurilor le-au fost oferite diplome și cupe.

- La începutul lunii decembrie, **membrii Sucursalelor au participat la festivitățile organizate la nivel județean cu ocazia Zilei naționale și aniversării Marii Uniri.**
 - Cu acest prilej, **Sucursala Arad a organizat Ediția a V-a a concursului de tir sportiv „Cupa rezervistului”**, la unul dintre cele mai noi poligoane private din municipiul Arad. Au participat peste 50 de membri, dintre care 33 s-au înscris în concurs. De asemenea, a participat conducerea Direcției Județene de Informații și col. (r) Radu Tinu, vicepreședinte al ACMRR-SRI coordonator al Sucursalei. În cursul evenimentului a fost prezentată și recenta apariție editorială a colegului nostru Alexandru Bochiș *„Geopolitică și terorism”*, autorul oferind autografe doritorilor.
 - **Sucursala Harghita** a fost reprezentată de **col. (r) Adreana Teslovan**, de asemenea președintă a filialei județene a Asociației pentru Siguranță Comunitară și Antidrog (ASCA), **într-o acțiune mediatizată la nivel local și național de confecționare a peste 1000 de însemne tricolore destinate românilor din afara granițelor.**
 - Membrii **Sucursalei Sălaj** au participat la lansarea „Anului centenar 2018” în Catedrala episcopală din Zalău, ocazie cu care a conferențiat Academician Ioan Aurel Pop, rectorul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca
- Ca în fiecare an, **Sucursala Cluj a organizat**, la 14 decembrie 2017, în localitatea Rădaia **o manifestare de comemorare la monumentul eroului martir col. p.m. Dumitru Coman**, asasinat la 22 decembrie 1989 de extremiști maghiari din Odorheiul Secuiesc. Au participat primarul localității, Florin Mureșan și alte oficialități locale. Eroul martir col. p. m. Dumitru Coman **a fost omagiat și la nivelul Sucursalei Harghita**, prin depunerea unei coroane de flori la placa comemorativă, precum și la monumentul eroilor polițiști decedați în decembrie 1989 din Miercurea Ciuc.
- La 20 decembrie 2017, **rezerviștii profilului antiterorism din Sucursala Alba**, precum și colegii lor aflați în activitate, **au aniversat**, la Căminul Militar, **40 de ani de la înființarea USLA și au marcat Ziua Luptătorului Antiterorist.**

- **Membri ai conducerii Asociației au participat, în ziua de 24 ianuarie a.c., împreună cu reprezentanți ai Asociației Veteranilor de Război și Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, precum și cu conducerile celorlalte Asociații ale rezerviștilor militari, la un eveniment organizat la Cercul Militar din București de primarul Sectorului 5, domnul Daniel Florea, dedicat Unirii Principatelor Române.** În cursul manifestării, intitulată „*Mica Unire – primul pas spre România Mare*”, au fost rostite alocuțiuni de către istorici, cadre militare, care au evidențiat personalitatea colonelului Alexandru Ioan Cuza și reformele care au așezat România pe baze moderne de dezvoltare. Evenimentul s-a încheiat cu un moment artistic susținut de Orchestra Tinerimea Română.

*

- **Absolvenții promoției 1971 ai Școlii Militare Băneasa au avut reuniunea anuală** în stațiunea Sovata în perioada 13-15 octombrie 2017, eveniment ce a constituit și o ocazie de a-i omagia pe cei cărora foștii absolvenți le datorează reușitele în cariera profesională. Se cuvin subliniate eforturile col. (r) Dorel Moldovan și col. (r) Ioan Ghidiu pentru reușita acțiunii
- La 5 octombrie 2017, **Sucursala Arad a organizat pentru membrii săi o excursie de o zi în județele Alba și Hunedoara**, ocazie cu care au fost vizitate obiective istorice și turistice, între care Cetatea Alba Carolina (Alba Iulia), Arsenal Park (Orăștie) și Castelul Corvinilor (Hunedoara).
- **Sucursala Sibiu a organizat pentru membrii săi, la 19 decembrie 2017, o reuniune dedicată sărbătorilor de iarnă**, la care a participat și conducerea Direcției Județene de Informații.
- La inițiativa și în organizarea d-lui gl bg. (r) Vasile Coifescu a avut loc la un restaurant din București **petrecerea revelionului 2018** cu participarea unor rezerviști cu familiile, totul desfășurându-se într-o ambianță plăcută.
- La prima întrunire din acest an a membrilor **Sucursalei Vâlcea** (16 ianuarie), la care a participat și șeful Direcției Județene de Informații, a avut loc și **o acțiune culturală** bine apreciată de participanți.
- Și în acest trimestru **au fost sărbătoriți colegii noștri care au împlinit vârste multiplu de 5**, începând cu vârsta de 60 de ani. Sărbătoriții s-au bucurat de reîntâlnire, au evocat evenimente semnificative din activitatea profesională, urându-și pe mai departe sănătate și mulți ani de viață.

PREZENȚI ÎN VIAȚA ȘI CULTURA CETĂȚII

- Colegii din **Sucursala Neamț** au participat, în perioada 14-18 septembrie 2017, la evenimentele ocazionate de Ediția a VII-a a Târgului de carte „*Libris Neamț*”, dedicat în acest an scriitorilor Calistrat Hogaș și Ion Creangă. Cu această ocazie, colegul nostru **Mihai Hanganu** a lansat volumul de poezii „*La hotarele copilăriei*”.
- Colaboratorul nostru, poetul **Alexandru Ene, din Sucursala Brăila**, și-a lansat, la 19 octombrie 2017, volumul „*Fabule: Povește cu multe fețe*”, în cadrul salonului literar „Axis Libri” al Bibliotecii Județene „V.A. Urechia” din Galați
- **Col. (r) dr. Tiberiu Tănase**, redactor al revistei, a **susținut** la Constanța, în cadrul Simpozionului internațional „*Dobrogea în contextual Primului Război Mondial*” (27-28 octombrie 2017), **comunicarea** „*Serviciul de Informații și Siguranță al Deltei - Serviciul de Siguranță al Dobrogei*”, care a fost inclusă în volumul „*Dobrogea în contextul Primului Război Mondial*”, coordonat de prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, dr. Corina Mihaela Apostoleanu și dr. Delia Roxana Cornea și dedicat „*dobrogenilor aflați și chemați sub drapel în 1916, sutelor de eroi căzuți pe câmpurile de bătălie dintre Dunăre și Marea Neagră, din Muntenia și Moldova, pe fluviu, locuitorilor care au cunoscut drama pribegiei și celor rămași la vetrele lor, oprimați de regimul militar instalat de Puterile Centrale, intelectualilor patrioți, prietenilor din străinătate ai țării noastre care și-au pus condeii și talentul diplomatic pentru apărarea dreptului imprescriptibil al României asupra Dobrogei*”.
- Reprezentanți ai **Sucursalei Vâlcea** au participat, la 16 noiembrie 2017, la evenimentele organizate pe plan local pentru comemorarea a 75 de ani de la luptele de la Cotul Donului-Stalingrad. Cu acest prilej, **președintele Sucursalei, col. (r) Grigore Predișor, a rostit o alocuțiune**, care a fost inserată în cunoscuta publicație „*Art-Emis*” sub titlul „*Onoare și Patrie – Cotul Donului-Stalingrad 75 de ani – Respect și recunoștință*”.
- La 9 decembrie 2017, Societatea Scriitorilor Târgovișteni i-a acordat **Premiul pentru memorialistică** pe anul 2016 **colegului nostru colonel (r) Ioan Burdulea, membru al Sucursalei Dâmbovița**, pentru volumul „*În slujba adevărului. Din amintirile unui ofițer de informații*”, care a fost prezentat și în nr. 29 al revistei „Vitrallii - Lumini și umbre”.

- În contextul comemorării marelui patriot ardelean Vasile Lucaciu, la 95 de ani de la trecerea sa în neființă, **la 21 decembrie 2017**, în comuna Apa (jud. Satu Mare), **colegul nostru col. (r) Voicu Șichet a moderat un eveniment editorial ce a inclus prezentarea lucrărilor „Părintele Vasile Lucaciu în revista sătmăreană Eroii Neamului”** (al cărei editor este), respectiv „*Luptând pe două fronturi. Memorandistul Vasile Lucaciu*” de dr. Simion Retegan. La festivități a participat și prefectul județului Satu Mare, Darius Filip care i-a felicitat pe autorii cărților și a evocat personalitatea marelui patriot român Vasile Lucaciu.
- În **cursul lunii ianuarie**, membri ai **Sucursalei Hunedoara** au participat la festivitățile organizate pe plan local cu ocazia Zilei Culturii Naționale (15 ianuarie), respectiv a aniversării Unirii Principatelor (24 ianuarie).

NOI APARIȚII EDITORIALE

- Colegul nostru **gl. bg. (r) Vasile Doroș** se află din nou în fața cititorilor și admiratorilor de artă cu elegantul album „*Impresionismul – fascinație și culoare*”, apărut în ediție bilingvă (română - engleză) la Editura Rao, în co-autorat cu Claudiu Doroș.

Volumul pune în valoare vasta experiență filatelică a autorului, deja distins cu numeroase premii naționale și internaționale, care instrumentează, pe criterii istorice, regionale și stilistice, repertorierea filatelică a pictorilor impresionisti. Aceasta oferă cititorului date prețioase cu privire la sursele de inspirație, precursorii și reprezentanții curentului, precum și despre tendințele și influențele care l-au îmbogățit.

Este meritorie nu doar abordarea în volum a reprezentanților impresionismului din afara Franței, ci mai ales prezentarea contribuțiilor plasticii românești, între care cele ale lui Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Ștefan Luchian, Nicolae Tonitza, Jean Al. Steriadi, Gh. Petrașcu.

Albumul cucerește prin eleganța grafică și consistența documentară, dând impresia unei reconfortante plimbări printr-un muzeu unde timpul și spațiul se adună în imagini timbrate, condensate la scară accesibilă.

Editată în condiții grafice impecabile, însoțită de cuvântul unor personalități (Anny Boyard, președinta Asociației „Les Maximaphiles Français” și prof. univ. dr. Petru Bejan, critic de artă), și de explicațiile autorilor privitoare la „geneza albumului”, lucrarea rămâne un reper cultural

atât pentru pasionații de pictură, pentru admiratorii curentului, cât și pentru împătimiții de maximafilie.

Volumul – lansat în noiembrie 2017 la Târgul de carte Gaudeamus – a fost prezentat publicului băcăuan la 20 decembrie, în cadrul unei seri culturale organizate la Așezământul Cultural George Apostu și dedicată cunoscutului sculptor. Au participat, membri ai **Sucursalei Bacău** împreună cu personalități locale și un numeros public.

- Volumul intitulat „*Weekend inteligent*” semnat de **col. (r) Ion Scurtu** abordează domenii diverse, începând cu unele considerente filozofice, trecând apoi la literatura prin scurte prezentări a unor scriitori și poeți naționali. Sunt abordate, de asemenea, aspecte folclorice, obiceiuri, proverbe, maxime etc., prezentate de autor ca fiind „o culegere de note și reflecții pe teme diverse, oferind cititorului o călătorie peste pânzele vremii pe ale căror falduri pastelate sunt gravate sau inscripționate perle și maxime ale inteligenței universale”.

DIALOG CU CITITORII ȘI CORESPONDENȚII

- Primim, de la colegul și colaboratorul nostru **col. (r) Liviu Găitan**, o frumoasă „*Pledoarie pentru scris*”, pe care o reproducem mai jos, în speranța că va fi considerată o invitație la memorialistică:

În loc de motto: Retragerea din activitate a ofițerilor de informații este, pentru cei obișnuiți cu provocările și neprevăzutul, ca o moarte lentă și perfidă, antidotul recomandat fiind identificarea unei pasiuni durabile, care să le ocupe timpul liber, noțiune practic necunoscută până la pensionare. Scrisul poate fi una dintre acestea!

Dacă toți oamenii ar putea să se exprime liber, probabil lumea ar fi lipsită de frica și stresul pe care le oferă părerea celor din jur. Aud des persoane care spun că ele nu pot să scrie. Că nu au imaginație, că nu au subiecte, că pur și simplu niciodată nu au avut darul așternutului cuvintelor pe foaie, nici pe calculator. Dar știi ce e frumos? Când în sfârșit, una din persoanele astea îndrăznește să se afirme. Când găsește un subiect care poate îi place atât de mult încât nu mai poate să îl ignore, are ceva de zis și decide să nu tacă. Știi ce e și mai frumos? Când vede că, deși se aștepta la reacții negative, oamenii chiar sunt de acord cu el/ea. Mie îmi e foarte greu să scriu uneori. Și îmi place foarte mult să scriu pe calculator și apreciez inițiativele oamenilor de a se exprima prin scris. Nu mă apuc acum să spun că scrisul îmbogățește imaginația, dezvoltă intelectul etc. Mie îmi

pasă doar de faptul că scrisul te face stăpân pe ideile tale, te obligă prin plăcerea unei pasiuni să gândești. Să gândești cu adevărat, nu să treci o idee la repezeală și să deschizi gura, cum se mai întâmplă. Pentru unii oameni, internetul e cel mai important lucru. Într-un an, în virtual, află mai multe despre cum gândesc un număr de persoane decât ar face-o în, probabil, o viață în spațiul real. Pentru că e foarte greu să te ocupi de oameni, să îi cunoști, să strângi persoane cu care să găsești lucruri în comun așa încât să îți vorbească deschis. Pe când aici, tot ce ai de spus, scrii. Rapid, ușor. Mai sunt și cei care privesc suspicios viața virtuală. La modul că nu e nimic real în ea. Ei bine, sunt destul de multe lucruri reale. Chiar dacă fiecare pare ceva ce nu e, chiar dacă îți corectezi textul de 10 ori înainte să îl publici și chiar dacă poate ștergi fraza ca să o formulezi altfel, ideea rămâne a ta. Te descarcă, îți dă un scop de a face ceva bun. Cineva îmi spunea că în curând totul va fi online. Cărți exclusiv pe *ebook-readere*, ziare, reviste online, pe aplicații. În contextul ăsta, mai avem ceva de zis contra? Scrisul e bun. Te face să te simți util, atâta timp cât scrii liber. Nu clișeic, nu pentru bani, nu pentru a mulțumi pe cineva.

Autorii articolelor apărute în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” se inspiră din propria experiență profesională și din documentația de o viață. Specialiști în „*lucrul cu informația secretă*”, sunt conștienți că prin scris se implică într-un demers cu triplă valență, definit prin *atitudine civică, educație patriotică și cultură de securitate* și că poartă răspunderea pentru ideile devenite bunuri publice. Discreți, conștiincioși, modești și disciplinați, devotați, capabili să infrunte riscuri și deprinși să rezolve situații critice, ce ar mai putea avea ca obiect de observație niște oameni cu statut de pensionari, care nu mai sunt angrenați, precum în profesia lor anterioară, în combaterea unor forțe și fenomene ostile sau în prevenirea unor pericole pentru stat și societate? Răspunsul este unul simplu: Acești oameni își îndreaptă privirile asupra propriului lor destin, asupra recoltei obținute de-a lungul carierei, asupra experienței pozitive pe care acum doresc să o valorifice pentru îndeplinirea unei noi misiuni, aceea a *educației de securitate* a societății actuale. Cu atât mai valoros este demersul, cu cât prin tradiție și menire, realizările muncii de informații au paternități anonime. Această stare de fapt este asumată de militarii din informații, de la intrarea în familia lucrătorilor pentru consolidarea interesului națiunii române. Consider că revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” este expresia unui interes național, evident și imperativ, conjugat cu o necesitate socială,

stringentă și conștientă. *Interesul* astfel exprimat derivă din datoria pe care noi, veteranii serviciilor de informații secrete române o avem față de atâtea generații de luptători care, pe frontul nevăzut, au apărat vatra și neamul într-un permanent război informațional. *Necesitatea* constituie atât expresia asumării conștiente a unui trecut plin de suferințe, cât și a conservării memoriei și inteligenței celor care au utilizat arma „*informație*” pentru a cunoaște, preveni și contracara amenințările la adresa națiunii române și comunităților sociale, statului român și cetățenilor săi. Conjugarea interesului național cu necesitatea socială într-un mediu de securitate complex și imprevizibil, cum este cel pe care-l trăim noi, generația actuală, oferă posibilitatea cunoașterii de către cetățeni a rațiunii sociale a serviciilor de informații, precum și a misiunilor pe care le primesc acestea în vreme de pace, de criză sau război. Sunt convins că parcurgerea sistematică a acestei reviste este și un exercițiu intelectual cu ample consecințe formative. După ce o citiți, veți avea senzația că ați trăit într-unele dintre cele mai fierbinți momente petrecute în istoria națională! Spunea cineva că „*uneori este mult mai greu să scrii istoria decât s-o faci*”. Este adevărat, dar consemnarea spre luare aminte a unor momente ale ei va ajuta cu certitudine, cândva...

- **Col. (r) prof. univ. dr. ing. Marian Rizea**, din Ploiești, ne trimite următorul mesaj: „Nu pot să nu mă minunez de câtă încrâncenare a generat lansarea unei/unor cărți... I-am cunoscut în activitate pe ambii generali (A. Rogojan și C. Troncotă), foști ofițeri DSS ca și mine, apoi ofițeri SRI. Spre deosebire de distinșii camarazi menționați mai sus, care au servit patria din birouri, eu am fost, în cei aproape 25 de ani de muncă în servicii, pe teren, adică ofițer operativ. Chiar și la Academia Națională de Informații, în calitate de Șef Departament Informații (funcție echivalentă celei de prodecan, decan fiind dl. col. prof. univ. dr. C. Troncotă), aplicațiile practice cu studenții și masteranzii erau concepute și conduse (cu asumarea totală a responsabilităților și aprobarea conducerii SRI), de către subsemnatul și colectivul de ofițeri instructori din subordine. Ca practician, am o altă viziune despre cele vehiculate în media de distinșii mei camarazi.

Cred că așa-zisul adevăr fluturat cu maximă intensitate de cei doi foști colegi, acum generali, este corect recepționat de ofițerii operativi și de comandă din structurile fostului DSS și ale SRI. Acum, în aceste momente sensibile legate de Centenarul Marii Uniri, altele ar trebui să fie preocupările celor doi domni generali cărora, în calitate de rezervist, le adresez rugămintea de a fi mai calmi, mai raționali și mai devotați patriei și

neamului românesc, pentru care au depus un jurământ de credință... Mărirea și puterea sunt fum, spunea cineva...”

- **Gl. bg. (r) Vasile Coifescu** ne atrage atenția, cu referire la lucrarea „*Haiduci și bandiți care au terorizat Bucureștii*” de Dan Silviu Boerescu, apărută la editura Integral, că istoria jafului de la filiala Grivița a BNR de către banda Ioanid este prezentată ca o acțiune cu caracter anti-semit pusă la cale de Securitate pentru a compromite elementul evreiesc din țara noastră. Corespondentul nostru consideră că aceasta este o supoziție menită să genereze confuzie și să arunce umbra antisemitismului asupra autorităților române. Ca participant direct la descoperirea și prinderea bandei Ioanid, dl. Coifescu subliniază că jaful a fost pus la cale de la început și până la momentul acțiunii în mod nemijlocit de P. Ioanid, deci nici vorba de un complot provocator menit să compromită o etnie.

Reamintim corespondentului și cititorilor că revista noastră a publicat în numerele sale anterioare mai multe aspecte cu caracter memorialistic legate de episodul menționat.

- **Col. (r) Alexandru Bochiș:** Vă mulțumim pentru materialul trimis pe care îl publicăm în acest număr. De asemenea, vă mulțumim pentru elogioasa recenzie făcută cărții d-lui Sevag Hairabetian „*Un ofițer de informații*”, însă această lucrare a fost deja recenzată în revista noastră la momentul apariției.
- **Col (r) Octavian Sârzea:** Apreciem toate materialele care ne parvin de la corespondenții noștri din teritoriu care conțin sugestii sau observații pentru conținutul revistei noastre. Observațiile dvs. în legătură cu unele aspecte legate de ciclul de articole privind opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu au fost aduse la cunoștința autorului, care desigur va ține seama de obiecțiile dvs. Ținem să precizăm că serialul în cauză se bucură de o apreciere cvasi-unanimă din partea cititorilor, care îl consideră unul dintre subiectele de atracție ale revistei.

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE” – PREZENȚĂ ȘI ECOURI

Prezentăm în cele ce urmează unele dintre ecourile recepționate la redacție în legătură cu interesul cu care revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” este primită în mediile instituționale preocupate de problematica securității naționale, în presa de specialitate și în rândul marelui public.

- Numărul 32 al revistei este recenzat în publicațiile hunedorene „**Servus, Hunedoara**” (13.10.2017, Petronela Tamaș) și „**Ziarul Hunedoreanului**” (26.10.2017, Volodia Macovei), autorii subliniind încheierea a opt ani de apariție neîntreruptă a revistei, dar și introducerea noii rubrici dedicate centenarului Marii Uniri.
- Cele două publicații hunedorene recenzează, de asemenea, numărul 33 al revistei („**Servus, Hunedoara**” din 18 ianuarie, „**Ziarul Hunedoreanului**” din 30 ianuarie),
- Lansarea, în numărul 32 al revistei, a rubricii dedicate centenarului Marii Uniri a fost remarcată și de prestigioasa revistă culturală prahoveană „**Atitudini**”, în numărul 11 (128)/noiembrie 2017.

Ne face plăcere să prezentăm, în acest număr, câteva din capodoperele picturii clasice românești, reprezentate în bogata colecție de maximafilie a colegului nostru gl. bg. (r) Vasile Doroș (căruia îi aducem și pe această cale mulțumirile noastre) și incluse în albumul ***Impresionismul – fascinație și culoare***, recent apărut la Editura Rao.

oooOOOooo